

บทที่ 4

ผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาถึง แนวทางพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวโดยชุมชน เพื่อประโยชน์การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และสร้างผลประโยชน์ต่อคนในชุมชน ของบ้านมั่งคองปุย ตำบลสุเทพ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการศึกษาผลตามประเด็นเนื้อหาของเขตการวิจัยที่กำหนดไว้ ทั้งการวิจัยเชิงคุณภาพและการวิจัยเชิงปริมาณ โดยวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพจะใช้การสังเกต การสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่มกับทางกลุ่มชุมชนผู้นำชุมชนทั้งในอดีต และปัจจุบันที่เป็นทางการ และไม่เป็นทางการ และกลุ่มหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ของบ้านมั่งคองปุย รวมถึงการประชุมในหัวข้อประเด็นต่างๆ ร่วมกับทางชาวบ้าน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้หมายรวมถึงการทำงานร่วมกับชาวบ้านในบางช่วงบางตอนของกิจกรรมในชุมชนด้วย ส่วนวิธีการวิจัยเชิงปริมาณนั้นจะใช้แบบสอบถามนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวในชุมชน เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวเพื่อประกอบการพิจารณา ร่วมในการร่างแนวทางพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวโดยชุมชนเพื่อประโยชน์ในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และสร้างผลประโยชน์ต่อคนในชุมชนของบ้านมั่งคองปุย

โดยผู้วิจัยมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อหาแนวทางพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวโดยชุมชนเพื่อประโยชน์ในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และสร้างผลประโยชน์ต่อคนในชุมชน ภายใต้การทำการศึกษาตามวัตถุประสงค์รอง 4 ข้อ คือ

1. เพื่อศึกษาบริบท และทรัพยากรการท่องเที่ยวรวมถึงพัฒนาการของรูปแบบการท่องเที่ยวที่ผ่านมาจากชุมชน
2. เพื่อวิเคราะห์ถึงผลกระทบกับความคิดเห็นและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มาจากรูปแบบการท่องเที่ยวที่ผ่านมาจากชุมชน
3. เพื่อศึกษาถึงศักยภาพของชุมชนในการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยว
4. เพื่อสรุปแนวทางพัฒนารูปแบบกิจกรรมที่เหมาะสมในการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนของบ้านมั่งคองปุย

จากการศึกษาตามวัตถุประสงค์ดังกล่าว ผู้วิจัยขอนำเสนอผลของการวิจัยโดยแบ่งเนื้อหาออกเป็น 4 ส่วน ได้แก่

4.1 บริบทชุมชน ทรัพยากรการท่องเที่ยวรวมถึงพัฒนาการของรูปแบบการท่องเที่ยวที่ผ่านมาจากชุมชน

4.1.1 บริบทของชุมชน

4.1.2 ทรัพยากรการท่องเที่ยวของชุมชน

4.1.3 พัฒนาการของรูปแบบการท่องเที่ยวที่ผ่านมาจากชุมชน

4.2 วิเคราะห์ถึงผลกระทบกับความคิดเห็นและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มาจากรูปแบบการท่องเที่ยวที่ผ่านมา สะท้อนผ่านข้อมูล ดังนี้

4.2.1 วิเคราะห์ถึงผลกระทบที่มาจากการท่องเที่ยวที่มีต่อชุมชน

4.2.2 ความคิดเห็น และความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวของคอยปุยในปัจจุบัน

4.3 ศึกษาถึงศักยภาพของชุมชนในการจัดการทรัพยากรท่องเที่ยวในปัจจุบัน

4.3.1 ศักยภาพทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยว

4.3.2 ศักยภาพการจัดการของชุมชนในด้านการท่องเที่ยว

4.4 สรุปแนวทางการพัฒนารูปแบบกิจกรรมที่เหมาะสมในการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน

4.1 บริบทชุมชน ทรัพยากรการท่องเที่ยวรวมถึงพัฒนาการของรูปแบบการท่องเที่ยวที่ผ่านมาจากชุมชน

การศึกษาถึง “แนวทางการพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวโดยชุมชนเพื่อประโยชน์ในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และสร้างผลประโยชน์ต่อคนในชุมชนของบ้านมิ่งคอยปุย” จำเป็นต้องศึกษาถึงบริบทของชุมชนที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรการท่องเที่ยว เพื่อให้ทราบถึงภูมิหลังชุมชน ประกอบด้วยประเด็นที่เป็นบริบทของชุมชน ได้แก่ ประวัติความเป็นมาของชุมชน ลักษณะทางกายภาพของพื้นที่ โครงสร้างทางเศรษฐกิจ โครงสร้างทางวัฒนธรรม โครงสร้างทางสังคม และทรัพยากรธรรมชาติ ส่วนประเด็นที่เป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวของชุมชน ได้แก่ ทรัพยากรการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ทรัพยากรการท่องเที่ยวทางศิลปะ วัฒนธรรมประเพณี และวิถีชีวิต และประเด็นการพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวที่ผ่านมาจากชุมชน ได้แก่ สถานการณ์หรือเหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นในแต่ละยุค รูปแบบของการท่องเที่ยวที่ผ่านมาและการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ จากการเป็นชุมชนท่องเที่ยว

4.1.1 บริบทของชุมชน

1) ประวัติความเป็นมาของชุมชน

บ้านคอยปุยตั้งอยู่บนพื้นที่ราบสูง อยู่ในเขตพื้นที่อุทยานแห่งชาติคอยสุเทพ-ปุย อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ มีแนวเขตติดต่อ 2 อำเภอ คือ อำเภอหางดง และอำเภอแม่อริม จังหวัดเชียงใหม่ เดิมหมู่บ้านคอยปุยเป็นพื้นที่ป่าที่มีความอุดมสมบูรณ์ เป็นป่าดงดิบที่มีความหลากหลายทางระบบนิเวศวิทยา อาทิเช่น สัตว์ป่า แมลง และพืชพรรณนานาชนิด พร้อมทั้งสมุนไพร ฯลฯ แต่เมื่อประมาณปี พ.ศ.2490 ได้มีกลุ่มชนชาวเขาเผ่าม้ง จำนวน 7 หลังคาเรือนได้เข้ามาบุกเบิกพื้นที่หมู่บ้านปัจจุบันนี้เพื่อทำไร่ปลูกฝิ่น ข้าวโพด และข้าวไร่ ซึ่งในขณะนั้นกลุ่มชนชาวม้ง 7 ครัวเรือนนั้น ยังตั้งรกรากอยู่ ณ หมู่บ้านป่าคา ตำบลแม่แรม อำเภอแม่อริม จังหวัดเชียงใหม่

ต่อมาเมื่อปี พ.ศ.2496 – 2497 ทางกรมได้ส่งกองกำลังตำรวจตระเวนชายแดนเข้าไปปราบปรามกลุ่มจีนฮ่อที่ค้าฝิ่น ณ หมู่บ้านปางป่าคา เนื่องจากกลุ่มคนจีนค้าฝิ่นได้เข้าไปอยู่ปะปนกับชาวบ้าน เมื่อมีการปราบปรามชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบ และในที่สุดหมู่บ้านปางป่าคาก็ได้ล่มสลายจึงเป็นเหตุให้มีการอพยพเกิดขึ้น และผู้คนส่วนหนึ่งจึงได้อพยพเข้ามาตั้งรกรากอยู่ ณ หมู่บ้านคอยปุยในปัจจุบัน ประมาณ 30 ครัวเรือน และชุมชนในขณะนั้นได้แต่งตั้งนายเลาปะ แซ่ย่างเป็นหัวหน้าหมู่บ้าน (ยังไม่ได้เป็นหมู่บ้านอย่างเป็นทางการ) เหตุการณ์นี้จึงทำให้เกิดมีการขยายพื้นที่เพื่อทำเป็นที่อยู่อาศัย และทำการเกษตร เป็นสาเหตุให้พื้นที่ป่าที่มีความอุดมสมบูรณ์ในตอนแรกลดน้อยลงไปเรื่อยๆ ขณะที่มนตรา พงษ์นิล (2541) กล่าวสอดคล้องกันว่า กลุ่มชาติพันธุ์ม้งเป็นกลุ่มแรกที่อพยพมาตั้งถิ่นฐานบ้านคอยปุย เมื่อปี พ.ศ.2494 ชาวม้งบ้านคอยปุยอพยพมาจากเขตอำเภอฝาง อำเภอแม่แตง และอำเภอแม่อริม อันเนื่องมาจากการเดินทัพของกองทัพญี่ปุ่นในระหว่างปี พ.ศ. 2486 – 2488 การอพยพค่อยๆ ดำเนินการมาตามลำดับใช้ระยะเวลาประมาณ 5 ปี จึงรวมตัวเป็นชุมชนถาวรได้ราวๆ ปี พ.ศ.2492 และในปี พ.ศ.2496 ตำรวจไทยเริ่มทำการกดดัน และปราบปรามกลุ่มจีนฮ่อค้าฝิ่นที่คอยป่าคาในเขตอำเภอแม่อริม จังหวัดเชียงใหม่ ทำให้ชาวม้งส่วนหนึ่งที่ตั้งชุมชนอยู่ใกล้เคียงกับกลุ่มจีนฮ่อได้รับผลกระทบจากการสู้รบระหว่างทหารจีนฮ่อกับตำรวจไทย จึงได้อพยพมาสมทบกับกลุ่มเดิมที่ชุมชนบ้านคอยปุย

ในปี พ.ศ.2503 รัฐบาลไทยได้มอบหมายภารกิจให้กรมประชาสงเคราะห์จัดตั้งโครงการช่วยเหลือชาวเขาในรูปนิคมสร้างตนเอง 4 แห่งคือ จังหวัดตาก จังหวัดเพชรบูรณ์ จังหวัดเชียงราย และอำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ ขณะนั้นตำรวจตระเวนชายแดนจากค่ายดาราศรี อำเภอแม่อริม จังหวัดเชียงใหม่ ได้เข้าประชุมชาวบ้านคอยปุยถึงแผนการอพยพชาวม้งบ้านคอยปุย ประมาณ 300 คนไปตั้งถิ่นฐานใหม่ในนิคมสร้างตนเองสงเคราะห์ชาวเขา อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ ผลจากการประชุมครั้งนั้น ชาวม้งต่างยืนยันขออยู่ที่บ้านคอยปุยต่อไป

ในช่วงปี พ.ศ.2500 ทางราชการได้ส่งเจ้าหน้าที่ตำรวจตระเวนชายแดนเข้ามาพัฒนาหมู่บ้าน โดยการสร้างโรงเรียนชั่วคราวเพื่อสอนหนังสือ และภาษาไทยให้กับเด็กชาวเขากับกลุ่มผู้ใหญ่ โดยใช้ชื่อโรงเรียนว่า โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนสงเคราะห์ มาถึงปี พ.ศ.2505 ทางกองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดนได้รับเงินพระราชทานจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว 30,000 บาท มอบหมายให้ตำรวจตระเวนชายแดนดำเนินการเพื่อการก่อสร้างโรงเรียนและในโอกาสที่ พล.ต.ต. กระจ่าง ผลเพิ่ม ผู้รักษาการในตำแหน่งรอง ผ.บช.ก.ตำรวจตระเวนชายแดน ได้กราบบังคมทูลขอให้พระราชทานแผ่นศิลาฤกษ์ และได้นำมาทำพิธีวางศิลาฤกษ์ เมื่อวันที่ 24 ธันวาคม พ.ศ. 2507 พร้อมกับทรงพระราชทานนามโรงเรียนนี้ว่า “โรงเรียนเจ้าพ่อหลวงอุปถัมภ์ 1” ซึ่งได้ทำพิธีเปิดอย่างเป็นทางการเมื่อ วันที่ 23 พฤศจิกายน พ.ศ.2507 เวลา 11.00 น. โดยสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ศรีสังวาล เสด็จมาเป็นประธานพิธีเปิด

ในปี พ.ศ.2506 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ และสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถฯ ได้เสด็จพระราชดำเนินทรงเยี่ยมราษฎรชาวเมืองบ้านดอยปุย กลุ่มผู้นำชาวม้งได้กราบบังคมทูลถึงการที่รัฐบาลจะมีการอพยพชาวม้งไปอยู่ที่นิคมเชิงดาว เมื่อสมเด็จพระบรมราชินีนาถฯ ได้ทรงทราบถึงการที่ทางราชการพยายามที่จะอพยพชาวม้งไปอยู่ที่นิคมเชิงดาวแต่ยังไม่สำเร็จ พระองค์ได้ตรัสแก่ผู้นำชาวม้งว่า “ไม่ต้องอพยพไปที่ไหน ให้อยู่กับพระองค์ที่นี่ พระองค์จะมาสร้างตำหนักอยู่ที่นี่ด้วยแล้ว” ซึ่งทำให้กลุ่มชาวม้งต่างปลื้มปิติและซาบซึ้งในพระมหากรุณาธิคุณเป็นล้นพ้น

อนึ่งถือว่าชุมชนบ้านดอยปุยถือว่าเป็นชุมชนที่มีโอกาสได้เข้าเฝ้าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ และสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถฯ เมื่อทั้งสองพระองค์เสด็จมาประทับ ณ พระตำหนักภูพิงค์ทั้งสองพระองค์จะเสด็จมาเยี่ยมหมู่บ้านในทุกๆ ปี การที่หมู่บ้านได้มีการพัฒนา และทำให้ชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นก็เพราะ หมู่บ้านได้รับพระมหากรุณาธิคุณจากทั้งสองพระองค์ได้ให้คำแนะนำด้านการปรับเปลี่ยนอาชีพ และพระองค์ยังทรงพระราชทานทุนทรัพย์ส่วนพระองค์ พันธุ์พืช และแนวทางการพัฒนาทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหลักๆ 3 ด้าน คือ

1. ด้านการศึกษา พระองค์ได้จัดตั้งโรงเรียนให้ทำให้ชุมชนได้รับการเรียนรู้ด้านภาษาและความรู้
2. ด้านการเกษตร เมื่อพระองค์ได้พระราชทานพันธุ์พืช เพื่อปรับเปลี่ยนจากการทำไร่เลื่อนลอยแต่เดิมมาปลูกไม้ผล เพื่อความยั่งยืน และเป็นการฟื้นฟูป่าไปในตัว
3. ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าทำให้ชุมชนมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมากขึ้น ซึ่งเป็นส่วนสำคัญที่นำพาชุมชนให้เป็นที่ไปอย่างทุกวันนี้

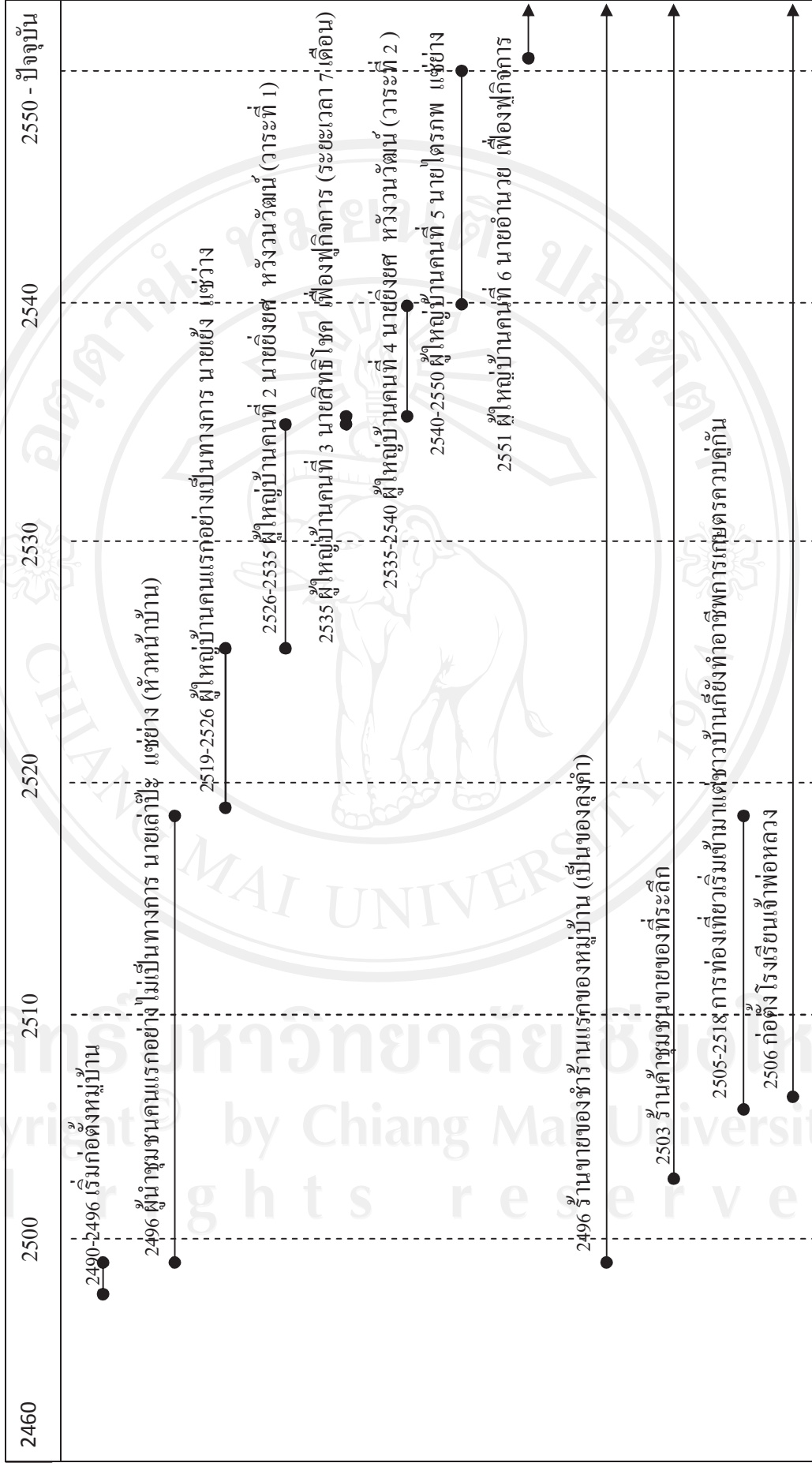
จุดเริ่มต้นที่ทำให้หมู่บ้านดอยปุยกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่คึกคักขึ้นเรื่อยๆ ก็คือ การที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ได้จัดตั้งโครงการหลวงพัฒนาชาวเขาโดยมีสวนสองแสนตั้งที่หมู่บ้าน

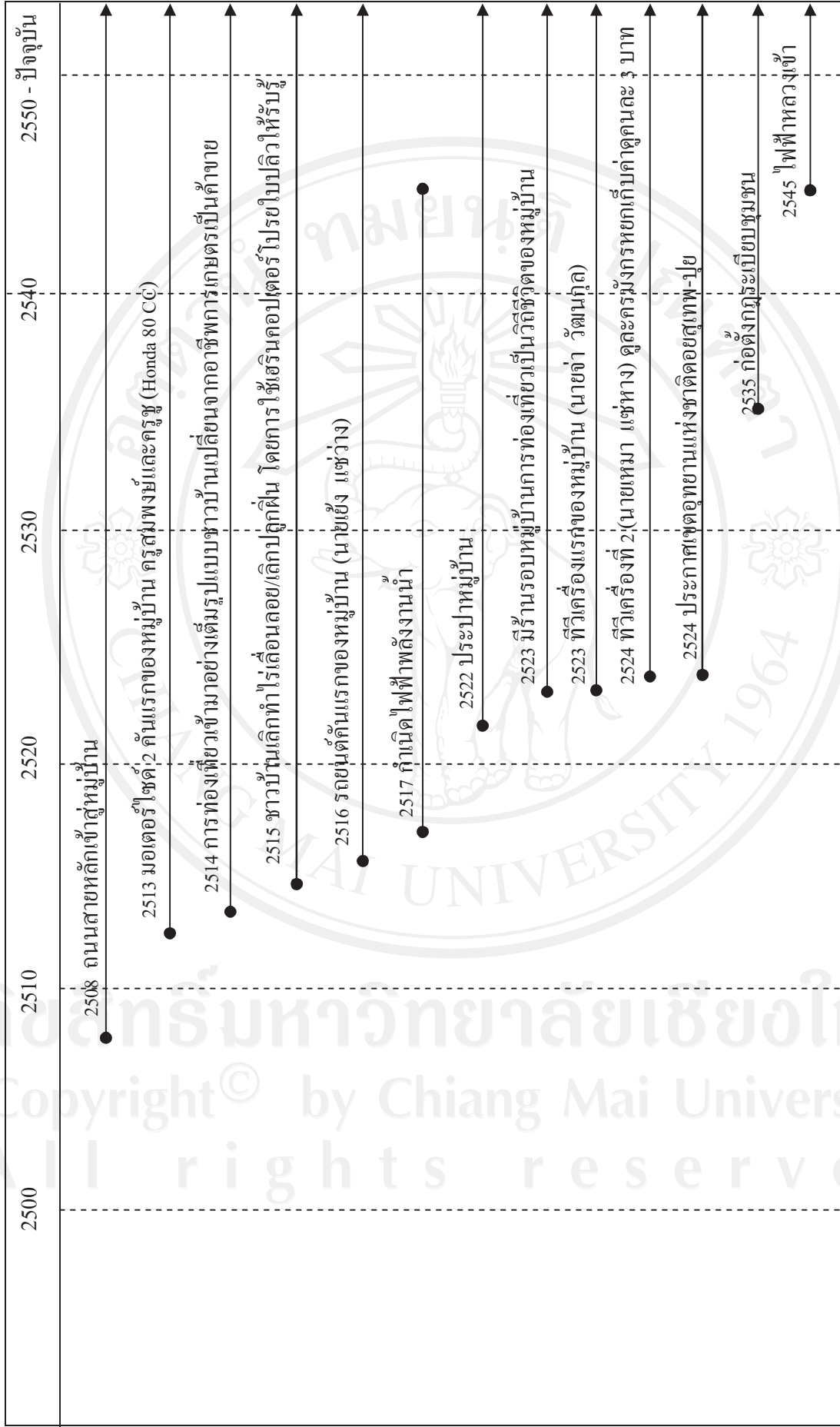
คอยปุยเป็นแหล่งทดลองพืชเมืองหนาวนานาชนิด และจากกระแสการพัฒนาทั้งหมดที่กล่าวมาทำให้เกิดการเคลื่อนย้ายครั้งใหญ่ของคนจากที่อื่นๆ เข้ามาว่านซื้อบ้านหรือร้านค้าในชุมชนคอยปุยในช่วงแรกที่ยังไม่ได้มีมาตรการในการควบคุม

กว่า 40 ปี มาแล้วชุมชนบ้านม้งคอยปุยมีความผูกพันกับอาชีพที่มาจากการท่องเที่ยวโดยอาศัยกระแสการพัฒนาที่กล่าวมา และสถานที่ตั้งที่อยู่ใกล้กับพระตำหนักภูพิงศ์ราชนิเวศกับพระธาตุคอยสุเทพ แต่การท่องเที่ยวที่ถือเป็นการพัฒนาของชุมชน และเป็นอาชีพหลักของชุมชนบ้านม้งคอยปุยมาช้านานนั้นกลับเป็นการสร้างผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม และการเปลี่ยนแปลงทางสังคม วัฒนธรรม อันเป็นสาเหตุที่ทำให้นักท่องเที่ยวเริ่มหมดความนิยมในชุมชนแต่อย่างไรก็ตามชุมชนก็ปฏิเสธการท่องเที่ยวไม่ได้เพราะได้กลายมาเป็นวิถีชีวิตของชุมชนแล้ว ดังนั้นจึงต้องมีการปรับตัวให้ชุมชนยังคงความเป็นชุมชนที่น่าท่องเที่ยวต่อไป จากการเก็บข้อมูลร่วมกับชุมชนในส่วนประวัติความเป็นมาของชุมชน ผู้วิจัยได้ใช้แผนผังประวัติศาสตร์ชุมชนบ้านม้งคอยปุย (Time Line) เข้ามาช่วยในการเก็บรายละเอียดร่วมกับชุมชนซึ่งจะมีส่วนช่วยในการลำดับเหตุการณ์สำคัญและเป็นตัวที่จะสามารถช่วยเช็คความถูกต้องของเหตุการณ์ต่างๆ ได้ โดยมีรายละเอียดดังนี้

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

ภาพ 6 แผนผังประวัติศาสตร์ชุมชน “บ้านดอยบุย” (Time line)

ที่มา: จากการจัดกิจกรรมจัดทำแผนผังประวัติศาสตร์ร่วมกับชุมชน วันที่ 17 กันยายน พ.ศ. 2553

อธิบายข้อมูลจากแผนผังได้ว่า บ้านม้งคอยปุยเริ่มก่อตั้งหมู่บ้านเมื่อตอน พ.ศ. 2490-2496 โดยการอพยพจากการปราบปรามกลุ่มจีนฮ่อที่คำฝั้น โดยมีการตั้งผู้นำชุมชนอย่างไม่เป็นทางการคือนายเล่าปีะ แซ่ย่าง เป็นผู้นำหมู่บ้านโดยเรียงลำดับผู้นำชุมชนรุ่นต่างๆ ได้ดังนี้

พ.ศ. 2549 – 2519	นายเล่าปีะ แซ่ย่าง	(ผู้นำชุมชนอย่างไม่เป็นทางการ)
พ.ศ. 2519 – 2526	นายแย้ แซ่ย่าง	(ผู้ใหญ่บ้านคนที่ 1 อย่างเป็นทางการ)
พ.ศ. 2526 – 2535	นายอึ้งยศ หวังวนวัฒน์	(ผู้ใหญ่บ้านคนที่ 2 วาระแรก)
พ.ศ. 2535 – 2535	นายสิทธิโชค เฟื่องฟูกิจการ	(ผู้ใหญ่บ้านคนที่ 3)
พ.ศ. 2535 – 2540	นายอึ้งยศ หวังวนวัฒน์	(ผู้ใหญ่บ้าน วาระที่ 2)
พ.ศ. 2540 – 2550	นายไตรภพ แซ่ย่าง	(ผู้ใหญ่บ้านคนที่ 4 เป็น 2 วาระ)
พ.ศ. 2551 – ปัจจุบัน	นายอำนาจ เฟื่องฟูกิจการ	(ผู้ใหญ่บ้านคนที่ 5)

จากนั้นกล่าวถึง ร้านขายของชำร้านแรกจะเป็นของลุงคำเมื่อปี พ.ศ. 2496 จะเรียกได้ว่าเป็นร้านค้าก็คงมิได้เพราะตอนนั้นจะเป็นการค้าขายแบบสะพายตะกร้าซึ่งลุงคำจะไปซื้อของจากข้างล่างในเมืองมาขายด้านบน พอถึง พ.ศ. 2503 ถึงจะเริ่มมีร้านค้าขายของชำร้านแรกเป็นของ ผู้ช่วยตำพอลถึง พ.ศ. 2505 ในหลวงเสด็จเยี่ยมราษฎร และการท่องเที่ยวเริ่มเข้ามาช่วงแรกเป็นการเที่ยวชมวิถีชีวิตกับธรรมชาติ ชาวบ้านก็ยังทำอาชีพเกษตรกรรมกันอยู่ พ.ศ. 2506 จึงเริ่มมีการก่อตั้งโรงเรียนเจ้าพ่อหลวงอุปถัมภ์ 1 พอถึง พ.ศ. 2508 ก็เริ่มมีการสร้างถนนหลักเข้าสู่หมู่บ้านโดยการบุกเบิกของคนในชุมชนเอง ต่อมา พ.ศ. 2512 มีการสร้างสวนสองแสนไร่ที่บ้านคอยปุย เพื่อทำการจัดตั้งโครงการหลวงพัฒนาชาวเขาเป็นโครงการตามพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ

พอลถึง พ.ศ. 2513 เริ่มมีมอเตอร์ไซด์ 2 คนแรกเข้ามาในหมู่บ้าน (อยู่ในหมู่บ้าน) เป็นของครูสมพงษ์ และครูชู (Honda 80 CC) ต่อมา พ.ศ. 2514 การท่องเที่ยวเริ่มเข้ามาอย่างเต็มรูปแบบ นักท่องเที่ยวมากขึ้นชาวบ้านเริ่มเปลี่ยนจากอาชีพการเกษตรเป็นการค้าขายของที่ระลึก พอถึง พ.ศ. 2515 ชาวบ้านเลิกทำไร่ เลื่อนลอย/เลิกปลูกฝิ่น เพราะการใช้เฮลิคอปเตอร์โปรยใบปลิวให้รับรู้ของทางราชการ พอถึง พ.ศ. 2516 มีรถยนต์คันแรกของหมู่บ้านเป็นของ นายแย้ แซ่ย่าง (ต่อมาได้กลายเป็นผู้ใหญ่บ้านอย่างเป็นทางการคนแรก) ต่อมา พ.ศ. 2517 มีการใช้ไฟฟ้าพลังน้ำ ต่อมา พ.ศ. 2522 เริ่มมีประปาหมู่บ้าน ก่อนหน้านั้นจะใช้ประปาภูเขา จากนั้น พ.ศ. 2523 มีร้านค้าเกิดขึ้นตามทางเดินรอบหมู่บ้าน การท่องเที่ยวได้เข้ามาเป็นวิถีชีวิตของคนในชุมชนบ้านคอยปุย และ เริ่มมีทีวีเครื่องแรกเป็นทีวีขาวดำของนาย จำ วัฒนกุล พอถึง พ.ศ. 2524 มีการประกาศเขตอุทยานแห่งชาติคอยสุเทพ- ปุย และมีทีวีเครื่องที่ 2 ของนายเหมา แซ่หาง (จะคูนังกรหยกต้องจ่ายเงินค่าคุณละ

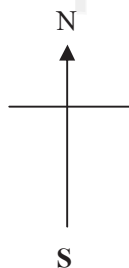
3 บาท) พ.ศ. 2527 และ พ.ศ. 2530 มีการก่อตั้งกลุ่มพิพิธภัณฑ์ชาวเขา และกลุ่มสวนน้ำตก ตามลำดับ ต่อมา พ.ศ. 2535 มีการก่อตั้งกฎระเบียบชุมชน และ พ.ศ. 2545 ไฟฟ้าหลวงเข้ามาใน หมู่บ้าน จนถึง พ.ศ. 2553 ถนนตลอดสายเป็นถนนลาดยางจากในเมืองมาถึงหมู่บ้าน

2) ลักษณะทางกายภาพของพื้นที่ชุมชน

การอธิบายเกี่ยวกับลักษณะทางกายภาพของชุมชน ผู้วิจัยได้แบ่งขอบเขตด้านเนื้อหา ประกอบด้วย ที่ตั้ง และลักษณะพื้นที่ อาณาเขตติดต่อ ลักษณะทางภูมิศาสตร์ การคมนาคม และการเข้าถึง มีรายละเอียด ดังนี้

ภาพ 5 แผนที่หมู่บ้านม้งดอยปู่

2.1) ที่ตั้ง และลักษณะพื้นที่

ชุมชนชาวบ้านคอยปุยอยู่หมู่ที่ 11 ตำบลสุเทพ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ตั้งอยู่ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติสุเทพ – ปุย และอยู่ใกล้กับพระตำหนักภูพิงคราชนิเวศกับวัดพระธาตุดอยสุเทพ ห่างจากตัวเมืองเชียงใหม่ประมาณ 30 กิโลเมตร พื้นที่ของหมู่บ้านมีทั้งหมด 300 ไร่ (เฉพาะที่ตั้งบ้านเรือนของหมู่บ้าน) ส่วนลักษณะการใช้ประโยชน์ของพื้นที่แยกได้ดังนี้

พื้นที่สาธารณะ เป็นพื้นที่สาธารณะภายในหมู่บ้านที่ชาวบ้านได้ใช้ประโยชน์ร่วมกัน ได้แก่ พื้นที่วัด ถนน แม่น้ำ ลำห้วย ลานจอดรถ ห้องประชุมประจำหมู่บ้าน โรงเรียนเจ้าพ่อหลวงอุปถัมภ์ 1 เป็นต้น

- พื้นที่ป่าอนุรักษ์ต้นน้ำชุมชน มีทั้งหมดประมาณ 7 ตารางกิโลเมตร
- พื้นที่ทำการเกษตรกรรม ได้แก่ พื้นที่การทำสวน ทำไร่ มีประมาณ 700 ไร่
- บริเวณที่อยู่อาศัย คือ บริเวณที่สร้างบ้านเรือน พื้นที่ค้าขาย และสถานที่ท่องเที่ยวต่างๆ มีประมาณ 300 ไร่

2.2) อาณาเขตติดต่อ

อาณาเขตติดต่อของชุมชนบ้านม้งคอยปุย มีดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ คอยผากลอง บ้านแม่สาใหม่ อ.แมริม จ.เชียงใหม่
ทิศใต้	ติดต่อกับ ต.แม่เหียะ อ.เมือง จ.เชียงใหม่
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ บ้านขุนช่างเคี่ยน ต.ช่างเผือก อ.เมือง จ.เชียงใหม่
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ ต.บ้านปาง อ.หางดง จ.เชียงใหม่

2.3) ลักษณะทางภูมิศาสตร์

หมู่บ้านคอยปุยตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกของตัวเมืองเชียงใหม่ อยู่สูงจากระดับน้ำทะเลประมาณ 1,200 เมตร รอบๆ หมู่บ้านเป็นป่าดิบเขา ซึ่งส่วนใหญ่วิวัฒนาการมาจากป่ารุ่นสอง (Secondary Forest) อันเนื่องมาจากพื้นที่ส่วนใหญ่เคยถูกแผ้วถางเพื่อทำการเกษตรแบบไร่หมุนเวียน ต่อมาเมื่อชาวม้งมีรายได้จากการท่องเที่ยว และการปลูกไม้ผลซึ่งใช้พื้นที่ในระดับต่ำกว่า มาทดแทน พื้นที่รอบๆ หมู่บ้านจึงได้รับการอนุรักษ์ฟื้นฟูให้กลายเป็นป่ารุ่นสองขึ้นมาใหม่ด้วยระยะเวลาประมาณ 45 ปี ป่าไม้ได้เจริญจนเป็นป่าดิบเขา หรือเกือบเป็นป่ารุ่นแรกแล้ว (Primary Forest)

พื้นดินส่วนใหญ่ประกอบด้วยหินแกรนิต และหินแซล (Shale) หน้าดินลึก และร่วนมากตามเส้นเขาที่แห้งแล้งเป็นทรายสีเทา ตามหุบเขาเป็นดิน โลม (loam) สีน้ำตาลแดง บนยอดคอยมีฝนตกโดยเฉลี่ยปีละ 1,000 – 2,000 มิลลิเมตร และมีฤดูแล้งอยู่ระหว่างเดือนธันวาคมถึงเดือนมีนาคมซึ่งจะมีฝนตกเพียงเล็กน้อย หรือฝนทิ้งช่วงอุณหภูมิประมาณ 10 องศาเซลเซียส ในเดือนมกราคม และประมาณ 37 องศาเซลเซียส ในเดือนมีนาคม

2.4) การคมนาคม และการเข้าถึง

สภาพการคมนาคมของชุมชนบ้านม้งคอยปุย เริ่มมีถนนสายหลักเข้ามาเมื่อ พ.ศ.2508 โดยการร่วมแรงร่วมใจกันช่วยกันขุดเองของชาวบ้านบ้านม้งคอยปุย (ขุดไปถึงปากทางเข้าหมู่บ้าน) ในหมู่บ้านมี รถมอเตอร์ไซด์ 2 คันแรกปี พ.ศ.2513 เป็นของครูสมพงษ์ และครูชู (ยี่ห้อ Honda 80 cc) ส่วนรถยนต์คันแรกของหมู่บ้านมีในปี พ.ศ.2516 เป็นของพ่อหลวงแย้ง แซ่หว่าง (ผู้ใหญ่บ้านในขณะนั้น)

สำหรับการคมนาคมในปัจจุบันมีความสะดวกมากขึ้น โดยเริ่มจะมีถนนลาดยางมาถึงหมู่บ้านอย่างสมบูรณ์ เมื่อ พ.ศ.2553 (ปีที่จัดทำงานวิจัย) ทำให้การคมนาคมขนส่งมีความสะดวกสบาย ประหยัดเวลาเดินทางมากขึ้น (ประมาณ 45 นาที) ระยะทางประมาณ 30 กิโลเมตร นับจากจุดหน้ามหาวิทยาลัยเชียงใหม่ สำหรับการเดินทางเข้าถึงหมู่บ้านนั้นสามารถมาได้หลายรูปแบบ เช่นรถส่วนตัว รถโดยสาร (รถแดง) รถรับจ้างเหมา ฯลฯ โดยอัตราค่าโดยสารรถแดงจะอยู่ที่ 120 บาท/คน ทั้งไป – กลับ ต้องรอกันเต็มประมาณ 10 คน) และรถรับจ้างเหมาราคาประมาณ 1,000 – 1,500 บาท (ไป – กลับ)

การเดินทางเข้าสู่หมู่บ้านคอยปุยว่า การเดินทางขึ้นไปหมู่บ้านคอยปุย จากตัวเมืองเชียงใหม่ มุ่งหน้าไปทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือถึงตีนคอยหน้าสวนสัตว์เชียงใหม่ ตามถนนเข้าสู่เขตอุทยานแห่งชาติคอยสุเทพ – ปุย ผ่านรูปปั้นครูบาศรีวิชัยนักบุญแห่งล้านนาไทย สถานีควบคุมไฟฟ้า วัดพระธาตุคอยสุเทพ โรงเรียนในพระอุปถัมภ์ของสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี พระตำหนักภูพิงศ์ราชนิเวศ เข้าสู่หมู่บ้านคอยปุย สามารถเดินทางไปได้กลับในเวลา 1 วัน แต่ละวันจะมีรถยนต์ส่วนตัว รถจักรยานยนต์ รถบัสปรับอากาศ และรถสองแถว ขึ้นไปชุมชนบ้านคอยปุยตลอดเวลา ตามเส้นทางรถท่องเที่ยวนี้นักท่องเที่ยวจะได้ชมธรรมชาติ วัด น้ำตก และชาวเผ่าม้งในหมู่บ้านคอยปุย

3) ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม

ลักษณะทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมที่สำคัญ อันเป็นปัจจัยหลักในการดำรงชีพ และเป็นรากฐานของการเป็นแหล่งท่องเที่ยว ผู้วิจัยได้แบ่งเนื้อหาซึ่งประกอบไปด้วย ทรัพยากรดิน ทรัพยากรน้ำ ทรัพยากรป่าไม้ และสัตว์ป่า การใช้ประโยชน์และการป้องกันรักษา มีรายละเอียดดังนี้

3.1) ทรัพยากรดิน

นับเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญ เนื่องจากเป็นปัจจัยพื้นฐานการผลิตทางการเกษตรของชุมชน แม้ว่าอาชีพการเกษตรจะกลายเป็นอาชีพรองของชุมชนบ้านม้งคอยปุยก็ตามแต่การจะพัฒนาองค์ประกอบที่สำคัญในระบบนิเวศชุมชนเพื่อใช้เป็นดึงดูดนักท่องเที่ยวก็เป็น

ทรัพยากรที่สำคัญ เช่นกัน ชุมชนบ้านม้งคอยปลูกพืชไร่ใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อการทำไร่ ทำสวน ในทางทิศตะวันตกของหมู่บ้าน (ทำสวนลิ้นจี่) และพื้นที่ฝั่งตะวันออก และทิศเหนือจะเป็นพื้นที่เชิงเขาที่เหมาะสมสำหรับการปลูกพืช ไม้ยืนต้นเมืองหนาว ซึ่งในส่วนนี้จะถูกกันไว้ให้เป็นป่าอนุรักษ์ (ป่าต้นน้ำ)

ทรัพยากรดินจะมีลักษณะเป็นดินร่วนดำ และบางพื้นที่จะเป็นดินเหนียวแดงปัจจุบันดินเริ่มเสื่อมสภาพเพราะมีการใช้สารเคมี เช่น ยาฆ่าหญ้า เป็นต้น โดยได้ใช้มาเป็นเวลานานแล้ว และใน ส่วนของการถือครองที่ดินทั้งพื้นที่บ้าน พื้นที่สวน และพื้นที่ไร่ของชาวบ้าน นั้นจะสืบทอดกันมา จากบรรพบุรุษสืบทอดกันมา โดยส่วนใหญ่แล้วสิทธิในการถือครองที่ดินยังเป็นของคนในหมู่บ้าน เนื่องจากที่ดินที่ได้รับมรดกตกทอดมาชาวบ้านไม่นิยมขายให้กับคนต่างถิ่น แต่จะเก็บรักษาที่ดิน บรรพบุรุษไว้เป็นสมบัติของลูกหลานต่อไป

3.2) ทรัพยากรน้ำ

ชุมชนบ้านม้งคอยปลูกอาศัยอยู่ในแหล่งต้นน้ำบนภูเขาทิศเหนือ และทิศตะวันออกเป็นป่าดงดิบ ส่วนทิศตะวันตก และทิศใต้จะเป็นป่าสน และป่าเบญจพรรณ จึงทำให้เกิดแหล่งต้นน้ำที่สำคัญ 4 ลำน้ำ คือ

1. ลำน้ำห้วย เต่าเหิน อยู่ทางทิศตะวันออกของหมู่บ้าน
2. ลำน้ำห้วยแม่เนาปาน อยู่ทางทิศเหนือของหมู่บ้าน
3. ลำน้ำห้วยผาแดง (เส้นน้ำตกคอยปลูก) อยู่ทางทิศเหนือของหมู่บ้านจะไหลบรรจบกับลำน้ำ

ห้วยแม่เนาปาน

4. ลำน้ำห้วยป่าสน อยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ของหมู่บ้าน

สายน้ำที่สำคัญที่สุดของชุมชนบ้านม้งคอยปลูก คือ ลำน้ำห้วยแม่เนาปานเพราะว่าใช้ในการเกษตรเป็นหลัก (ทำสวนลิ้นจี่) และถือเป็นแหล่งต้นน้ำที่สำคัญของกลุ่มน้ำแม่ตาช้างที่คนพื้นราบได้ใช้ประโยชน์กันอีกด้วย

3.3) ทรัพยากรป่าไม้ และสัตว์ป่า

พื้นที่ป่าอนุรักษ์ต้นน้ำของชุมชนมีประมาณ 7 ตารางกิโลเมตร ลักษณะป่าจะเป็นปงดงดิบ ป่าสน และป่าเบญจพรรณ ส่วนใหญ่วิวัฒนาการมาจากป่ารุ่นสอง อันเนื่องมาจากพื้นที่ส่วนใหญ่เคยถูกแผ้วถางเพื่อปลูกฝิ่น ทำไร่ ทำสวน ต่อมาเมื่อชุมชนได้รายได้จากการท่องเที่ยว และการส่งเสริมให้ปลูกไม้ผลซึ่งใช้พื้นที่ในระดับต่ำกว่ามาทดแทน พื้นที่รอบๆ หมู่บ้านจึงได้รับการฟื้นฟูจนเป็นป่ารุ่นสองที่เจริญจนเป็นป่าดิบเขาใกล้เคียงกับป่ารุ่นแรกแล้ว พืชพรรณไม้นานาชนิดก็มีหลากหลายตามสภาพทั่วไปของพื้นที่ สำหรับระบบนิเวศพรรณไม้นั้นจากการที่ผู้วิจัยได้ศึกษา และสำรวจพื้นที่เส้นทางเดินป่ากับคณะผู้นำชุมชน พบว่ามีพรรณไม้พื้นบ้าน เช่น มะเดื่อ มะเกี๋ยน มะเกี๋ยง ส้านหิ่ง

มะตุม เขี้ยวป่า เหมือด หวาย เป็นต้น ส่วนไม้มีค่าทางเศรษฐกิจ เช่น ไม้แดง ไม้ไผ่ ไม้มะค่า ไม้สัก ไม้ตะเคียน ไม้ตะแบก ไม้ประดู่ ไม้สัก ไม้จําปี เป็นต้น ไม้พื้นล่างเป็นพวกไม้เถา และไม้เลื้อยต่างๆ นอกจากนี้บริเวณตาน้ำ หรือพื้นที่ชุ่มน้ำตามธรรมชาติ ก็จะมีพืชชนิดต่างๆ เช่น บอน ผักหนาม ต้นกล้วยแดงป่า และเฟิร์น ชนิดต่างๆ ขึ้นอยู่อย่างหนาแน่น

สำหรับสัตว์ป่านั้นก็มากมายหลายสายพันธุ์ ส่วนใหญ่ชาวบ้านมักจะชอบล่าสัตว์เล็กที่เป็น สัตว์ที่สามารถจับมาได้ เช่น นົມ อັນ หิน ตุ่น เมิน ตะกวด อีเห็น นก ไก่ป่า งู เป็นต้น ส่วนสัตว์ใหญ่ และสัตว์ป่าอื่นๆ ที่เคยพบเห็น ก็จะเป็น หมูป่า เก้ง กวาง ลิง ชะนี ฯลฯ นอกจากนั้นยังมีแมลงอีก หลายชนิด เช่น หิ่งห้อย ผีเสื้อ แตน ต่อ แมงมัน มด ชันโรง เป็นต้น

3.4) การใช้ประโยชน์

ชุมชนดอยปุย มีการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติอย่างมากมาย ยกตัวอย่างเช่น การใช้ลำน้ำห้วยผาแดงมาพัฒนาเป็นสวนน้ำตก ใช้พื้นที่ในการทำเกษตร ใช้สมุนไพรจากป่าไม้ในการ สร้างบ้านเรือน สัตว์ป่าและอาหารจากป่า น้ำในการใช้ในการเกษตร ฯลฯ ซึ่งดอยปุยเป็นหมู่บ้าน หนึ่งที่มีความผูกพันกับทางธรรมชาติมาช้านาน มีวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่ผูกพันกับป่า รวมถึง ประเพณี ความเชื่อเรื่องผีที่จะต้องใช้ในการประกอบพิธีกรรมโดยอ้างอิงจากความซับซ้อนทาง ธรรมชาติ (มิติที่มองไม่เห็น)

หากจะสรุปการใช้ประโยชน์ นับว่า ชาวบ้านบ้านม้งดอยปุยมีการใช้ประโยชน์จาก ทรัพยากรธรรมชาติที่เป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิตของตนเองและเป็นพื้นฐานสำคัญในการดึงดูด นักท่องเที่ยวมากเช่นกันตามความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์ คือ ปัจจัย 4 ประกอบด้วย อาหาร ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม และยารักษาโรค นั่นเอง

ปัจจุบันจากการศึกษาของผู้วิจัย พบว่า การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรป่า ดิน น้ำ สัตว์ป่า ของหมู่บ้านดอยปุย อยู่ในขั้นที่เหลือนิดเหลือน้อย จึงทำให้ชาวบ้านบางส่วนเริ่มที่จะไม่อยู่ใน ขอบเขตของการตกลงในการใช้ประโยชน์ เช่น มีการลักลอบล่าสัตว์ป่า การตัดไม้เพื่อมาใช้เป็นที่อยู่ อาศัยหรือใช้เป็นไม้พื้น การใช้ดินในการทำสวนลื่นจึงมีการใช้สารเคมีและใช้น้ำร่วมกัน ทำให้อาจมี สารตกค้างสู่คนพื้นล่างได้ เป็นต้น

3.5) การป้องกันรักษา

ในประเด็นนี้บ้านม้งดอยปุยเองก็มีการป้องกันรักษาทรัพยากรธรรมชาติมาอย่างต่อเนื่อง ผู้วิจัยได้ศึกษาประเด็นนี้และได้แบ่งการป้องกันรักษาไว้ 5 ด้าน คือ ระเบียบชุมชนบ้านดอยปุย การ ป้องกันรักษาป่า การจัดการขยะในชุมชน ระบบการจัดการน้ำ และระบบการจัดการภาคการเกษตร โดยมีรายละเอียดดังนี้

3.5.1) ระเบียบชุมชนบ้านคอยปุย มีการร่วมร่างมาตรการ ระเบียบชุมชนบ้านคอยปุยที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทั้งในและนอกหมู่บ้าน ดังนี้

มาตรการว่าด้วยการบำรุงรักษาสิ่งแวดล้อม

- ข้อ 1. สมาชิกทุกคนในชุมชนมีหน้าที่ที่จะต้องดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- ข้อ 2. ให้ทิ้งขยะเฉพาะที่ที่คณะกรรมการจัดไว้เท่านั้น
- ข้อ 3. ห้ามเผาทำลายวัตถุที่จะก่อให้เกิดมลพิษทางอากาศ เช่น พลาสติก ยางและโฟม เป็นต้น
- ข้อ 4. ห้ามก่อสร้างสิ่งก่อสร้างใดๆ ใกล้ต้นน้ำลำธารหรือหัวน้ำ
- ข้อ 5. ผู้ใดฝ่าฝืนตามข้อ 1 ข้อ 4 จะถูกลงโทษตามดุลยพินิจของคณะกรรมการ

มาตรการว่าด้วยการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ

- ข้อ 1. ห้ามตัดไม้ทำลายป่า
- ข้อ 2. การใช้ไม้ให้ใช้เท่าที่จำเป็นเท่านั้น
- ข้อ 3. ห้ามตัดไม้ ล่าสัตว์และเก็บของป่าในบริเวณรอบๆ สำนักสงฆ์คอยปุย
- ข้อ 4. ห้ามล่าสัตว์ทุกชนิด ทั้งสัตว์บกและสัตว์น้ำ
- ข้อ 5. ห้ามบุกรุกทำลายป่าเพื่อขยายพื้นที่ทำกิน
- ข้อ 6. ห้ามใช้สารเคมีที่มีพิษตกค้างสูง
- ข้อ 7. ห้ามขุดเหมืองส่งน้ำเข้าสวน
- ข้อ 8. การส่งน้ำตามท่อให้เป็นไปตามขนาดที่คณะกรรมการกำหนด
- ข้อ 9. ห้ามปล่อยน้ำทิ้งโดยเปล่าประโยชน์
- ข้อ 10. ผู้ใดฝ่าฝืนตามข้อ 1 ข้อ 9 จะถูกลงโทษตามกฎหมายและ/หรือตามดุลยพินิจของคณะกรรมการ

มาตรการว่าด้วยการรักษาความสะอาด

- ข้อ 1. ให้คณะกรรมการจัดตั้งถังขยะตามจุดต่างๆ ในชุมชน
- ข้อ 2. ทุกครัวเรือนจะต้องรับผิดชอบในการเก็บกวาดขยะในบริเวณหน้าบ้านและรอบบ้านของตนเอง
- ข้อ 3. ทุกครัวเรือนจะต้องร่วมกันทำความสะอาดหมู่บ้านเดือนละครั้ง
- ข้อ 4. ห้ามเลี้ยงหมูในชุมชนเด็ดขาด ไม่ว่าจะเลี้ยงขังหรือเลี้ยงปล่อย
- ข้อ 5. ผู้ใดฝ่าฝืนตามมาตรการข้อ 1. ข้อ 4. จะถูกลงโทษตามดุลยพินิจของกรรมการ

3.5.2) การป้องกันและรักษาป่า

ชุมชนหมู่บ้านคอยปุย เป็นหมู่บ้านนำร่องในการจัดการป่า การดูแลรักษาและการอนุรักษ์ โดยชุมชนเอง คือ ชุมชนหมู่บ้านคอยปุย ได้เริ่มดูแลผืนป่าในเขตพื้นที่แนวเขตของหมู่บ้าน จำนวน 7 ตารางกิโลเมตร โดยเริ่มเมื่อปี 2527 เป็นต้นมา โดยมีการระดมความคิด การวางแผน การประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เริ่มต้นปลูกจิตสำนึก ในที่สุดคนส่วนมากในชุมชนก็เกิดความรักและหวงแหนผืนป่าธรรมชาติมากขึ้น ตามลำดับ ดังจะเห็นได้จากกิจกรรมต่างๆ ที่ทำมา ดังนี้

ด้านการอนุรักษ์และรักษาผืนป่า

ครั้งที่ 1 เมื่อวันที่ 5 กรกฎาคม 2527 ชุมชนได้รวมตัว 80 คน ปลูกต้นไม้ในบริเวณพื้นที่ในหมู่บ้าน จำนวน 2,000 ต้น เป็นต้นพญาเสือโคร่ง เป็นการนำร่องในการปลูกเสริมป่า

ครั้งที่ 2 เมื่อวันที่ 3 กรกฎาคม 2528 ชุมชนร่วมกันปลูกป่าเสริมในที่ว่างบริเวณใกล้หมู่บ้าน จำนวน 3,000 ต้น

ครั้งที่ 3 เมื่อวันที่ 17 พฤศจิกายน 2529 ได้มีการปลูกป่าเสริมพื้นที่ที่เป็นแหล่งต้นน้ำ จำนวน 1,500 ต้น

ครั้งที่ 4 เมื่อวันที่ 20 สิงหาคม 2530 ได้ทำการปลูกป่าเสริมสองข้างทางจากพระตำหนักภูพิงศ์ราชนิเวศถึงยังหมู่บ้านคอยปุยระยะทาง 3 กิโลเมตร จำนวน 2,000 ต้น

ครั้งที่ 5 เมื่อวันที่ 4 มิถุนายน 2536 ชาวบ้านได้ร่วมกับหน่วยงานอุทยานปลูกป่าเสริม จำนวน 300 ไร่ ในโครงการพระราชดำริ โครงการคืนธรรมชาติสู่แผ่นดิน ซึ่งเป็นโครงการในสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ

ด้านการอนุรักษ์ปกป้องสัตว์ป่า

ครั้งที่ 1 เมื่อวันที่ 5 ธันวาคม 2529 ได้ทำพิธีมอบอาวุธปืนยาวชนิดที่ใช้ล่าสัตว์ให้แก่ทางราชการ จำนวน 27 กระบอก โดยมีนายสมทัย ศรีสุพรรณศิษฐ์ นายอำเภอหางดงในขณะนั้นเป็นผู้รับมอบ

ครั้งที่ 2 เมื่อวันที่ 6 เมษายน 2532 ได้ทำพิธีมอบอาวุธปืนยาวชนิดที่ใช้ล่าสัตว์รวม 3 หมู่บ้าน ใกล้เคียง ได้แก่ หมู่บ้านคอยปุย หมู่บ้านแม่สาใหม่ และหมู่บ้านช่างเคียน เป็นจำนวน 273 กระบอก โดยมีนายไพรัตน์ เตชะรินทร์ ผู้ว่าราชการจังหวัดเชียงใหม่ ในขณะนั้นและพลตรีธีระ เล็กวิเชียร ผู้บัญชาการมณฑลทหารบกค่ายกาวีละเป็นผู้รับมอบ

ด้านการป้องกันไฟป่า

ครั้งที่ 1 เมื่อวันที่ 3 มีนาคม 2529 ชุมชนได้ร่วมแรงร่วมใจทำแนวกันไฟป่าเพื่อป้องกันผืนป่าที่เป็นต้นน้ำ จำนวน 1,000 ไร่ บนวัดคอยปุยปัจจุบัน

ครั้งที่ 2 เมื่อวันที่ 19 กุมภาพันธ์ 2536 ชุมชนได้รวมพลังทำแนวกันไฟ ครอบคลุมพื้นที่ในแนวเขตพื้นที่ของหมู่บ้านทั้งหมด 7 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 7,500 ไร่

ขณะเดียวกันทางหมู่บ้านได้จัดเวรยามเฝ้าระวังไฟป่าตั้งแต่ปีนั้นตลอดมา ซึ่งมีอาณาเขตติดต่อ 2 อำเภอ คือ อำเภอหางดง และอำเภอแม่อิง จังหวัดเชียงใหม่ และทางหมู่บ้านยังได้เป็นหมู่บ้านนำร่องในการดูแลรักษาผืนป่าที่อยู่ใกล้ชุมชน และขณะเดียวกันทางหมู่บ้านได้ขยายแนวร่วม เพื่อขยายการป้องกันและอนุรักษ์ผืนป่าไปยังหมู่บ้านต่างๆ ที่มีกลุ่มชนเผ่าม้งอยู่ เพื่อปลูกจิตสำนึกในการรักษาและปลูกเสริมผืนป่า และได้รับการตอบรับและนำตัวอย่างไปปฏิบัติในขณะนี้ 32 หมู่บ้าน ในเขตพื้นที่ของจังหวัดเชียงใหม่ และยังคงขยายไปยังต่างจังหวัดในอนาคตนี้ด้วย โดยใช้ชื่อเครือข่ายสิ่งแวดล้อมม้ง

ในการเฝ้าระวังไฟป่า จะแบ่งตามเขต 1-9 เขตของหมู่บ้านคอยปุย จัดเวรตารางการเฝ้าระวังไฟป่า ถ้าในกรณีที่เกิดไฟไหม้ป่า คนที่เฝ้าระวังจะใช้โทรศัพท์มือถือโทรติดต่อทางหมู่บ้าน และประชาสัมพันธ์ให้ชาวบ้านมารวมตัวกันออกเดินทางดับไฟป่าตามจุดที่เกิด ไม่ว่าจะเป็กลางคืนหรือกลางวันก็ตาม จุดรวมตัวจะอยู่ที่ประตูทางเข้าสวนน้ำตก และหากผู้ที่ได้รับมอบหมายให้ทำหน้าที่เฝ้าระวังไฟป่า ไม่ไปเฝ้าไฟ จะถูกปรับ 250 บาทต่อครั้ง

หน้าที่ของจุดตรวจ คือ จะให้คนที่ เข้า-ออก ป่า เช่น ชื่อ-นามสกุล พร้อมกับบอกเหตุผลว่าจะไปไหน ทำอะไร ที่ไหน เวลาทำไร่ ถ้าเกิดเหตุไฟไหม้จะได้ตรวจเช็คตามรายชื่อ เข้า-ออก ของแต่ละครั้งที่เกิดไฟป่าขึ้น ทั้งนี้ก็เพื่อป้องกันคนชุมชนเผาป่านั่นเอง

3.5.3) การจัดการขยะในชุมชน

ปัจจุบันจะใช้การบริการของรถเก็บขยะจากทางเทศบาล โดยคิดอัตราค่าบริการที่ชุมชนต้องจ่าย คือ บ้านทั่วไปหลังคาเรือนละ 20 บาท บ้านพร้อมร้านค้า 50 บาท ร้านค้าของสด 30 บาท ร้านโชห่วย 50-100 บาท แผงลอยแผงละ 10 บาท แหล่งท่องเที่ยวแห่งละ 150 บาท โดยทั้งหมดจะคิดเป็นการชำระต่อเดือน แต่ทางชุมชนยังไม่มีมีการคัดแยกขยะ มาตรการการจัดการขยะของชุมชนยังไม่ดีพอ ยังพบว่า ระบบการจัดการน้ำเสีย น้ำทิ้ง ยังไม่มีมีการจัดการวัชพืชที่อยู่ในส่วนของภาคเกษตร ยังไม่มีระบบการจัดการ

3.5.4) ระบบการจัดการน้ำ

บ้านม้งคอยปุย จัดอยู่ในกลุ่มต้นน้ำ ในช่วงแรกที่ยังมีการทำเกษตรกันมากอยู่ จึงมีการใช้น้ำในภาคเกษตรและร้านค้าจากภาคการท่องเที่ยวที่มากและยังใช้ได้อย่างไม่ดีพอ จึงมีปัญหาที่พอจะสรุปในช่วงแรกว่า ถูกกล่าวหาจากคนข้างล่างว่าใช้น้ำมาก คณะกรรมการระดับหมู่บ้านยังไม่ชัดเจนในบทบาทหน้าที่ คนในพื้นที่ยังไม่เข้าใจในปัญหา คนในพื้นที่ยังขาดสำนึกร่วม ไม่ได้รับความสนับสนุนหรือความเข้าใจจากหน่วยงานภาครัฐ โดยเฉพาะป่าไม้ จึงได้มีการร่วมแก้ไขปัญหากับ

ทางโครงการศึกษาฟื้นฟูและจัดการลุ่มน้ำแม่ตาช้าง ในการแก้ไขโดยทำการวางแผนเรื่องการใช้ น้ำในระดับหมู่บ้าน , สร้างกฎ กติกา ของแต่ละหมู่บ้าน สร้างกฎ กติกา ในระดับต้นน้ำ โดยผลการเข้า ร่วมครั้งนั้น ทางบ้านม้งคอยปุย มีระบบการจัดการแบบระบบบ่อเก็บน้ำ จัดการน้ำโดยการจัดน้ำ แบ่งไปสำหรับการเกษตรและต้องแบ่งน้ำให้กับชาวบ้านด้านล่าง คือ หลังสี่โมงเย็นต้องปล่อยน้ำลงสู่แม่น้ำหลัก (แม่ตาช้าง) ให้กับพี่น้องด้านล่าง

ระบบการจัดการน้ำของบ้านคอยปุย มีการจัดการด้านการเกษตรและมีการควบคุมการใช้ น้ำในการอุปโภค และใช้ในพิธีกรรมต่างๆ ในส่วนกิจกรรมพิเศษที่คนข้างล่างต้องใช้น้ำมาก เช่น ประเพณีสงกรานต์ ชาวบ้านคอยปุย จะต้องทำการปล่อยน้ำให้ตั้งแต่วันที่ 11-16 เมษายน ของทุกๆ ปี

3.5.5) ระบบการจัดการภาคเกษตร

บ้านม้งคอยปุย มีการตั้งชมรมเกษตรกรสวนลื่นจืดคอยปุย เมื่อปี พ.ศ.2534 โดยมีวัตถุประสงค์ ของชมรม ให้ควบคุมสมาชิกชมรมมิให้มีการขยายพื้นที่โดยเด็ดขาด มีการศึกษาการใช้ น้ำให้เกิด ประโยชน์สูงสุด รักษาธรรมชาติและสภาพแวดล้อมในเขตห้วยแม่ปาน และเป็นตัวกลาง ประสานงานระหว่างสำนักงานอุทยานกับชาวสวนลื่นจืด พร้อมกับมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่ เกี่ยวข้องกับการเกษตร ดังนี้

การอนุรักษ์ป่าไม้

- จัดตั้งชมรมเกษตรกรสวนลื่นจืดคอยปุย
- สมาชิกทุกรายต้องยุติการขยายพื้นที่ นับตั้งแต่วันที่ก่อตั้งชมรม (วันที่ 26 กรกฎาคม พ.ศ.2534)
- หัวหน้ากลุ่มต้องดูแลป่ารอบๆ สวนสมาชิก ห้ามมิให้มีการขยายพื้นที่ออกในทุกๆ ด้าน
- หัวหน้ากลุ่มมีอำนาจสั่งยุติการขยายหรือบุกรุกป่ารอบๆ สวน
- เมื่อหัวหน้ากลุ่มสั่งให้สมาชิกที่บุกรุกป่ายุติการกระทำ หากไม่กระทำตามให้หัวหน้ากลุ่ม นำเรื่องเข้าร้องเรียนต่อเจ้าหน้าที่อุทยานสุเทพ-ปุย เพื่อดำเนินการตาม พรบ. อุทยานต่อไป

การอนุรักษ์สัตว์ป่า

- ชมรมฯ จัดตั้งประชาสัมพันธ์ให้สมาชิกชมรมตระหนักถึงภาระหน้าที่ที่ต้องอนุรักษ์

สัตว์ป่า

- คณะกรรมการชมรมต้องสอดส่องห้ามปรามสมาชิกชมรมฯ มิให้ล่าสัตว์ทุกชนิดในเขต

อุทยาน

- สมาชิกคนใดละเมิด การห้ามล่าสัตว์ ให้ทำบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร และประธานชมรมจะแจ้งแก่ผู้กระทำผิดทุกครั้ง หากสมาชิกคนใดละเมิดเกิน 3 ครั้ง คณะกรรมการชมรมจะนำเรื่องร้องเรียนต่อเจ้าหน้าที่อุทยานเพื่อยึดอาวุธเครื่องล่าต่อไป

การรักษาต้นน้ำและการใช้น้ำ

- ห้ามตัดไม้บริเวณต้นน้ำโดยเด็ดขาด
- ดูแลสมาชิกชมรมฯ ให้ใช้น้ำอย่างประหยัด
- หาทางให้การทมน้ำสูญเสียให้น้อยที่สุด
- ร่วมกับทางราชการหรือองค์กรชุมชนบริเวณใกล้เคียงวางแผนการแบ่งปันน้ำให้มีน้ำใช้อย่างทั่วถึง

ควบคุมไฟไหม้ป่า

- ศึกษาความเป็นไปได้ในการป้องกันไฟป่าบริเวณห้วยแม่ปาน
- ห้ามสมาชิกชมรมเผาป่าโดยเด็ดขาด
- ประชาสัมพันธ์ให้สมาชิกชมรมและผู้เข้าไปในเขตแม่ปานรักและหวงแหนธรรมชาติของป่าไม้

4) โครงสร้างทางเศรษฐกิจของชุมชน

จากกระแสการพัฒนาชุมชนบ้านม้งคอยอยู่ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันรวมทั้งความได้เปรียบทางภูมิศาสตร์ และสถานที่ตั้งที่อยู่ใกล้กับพระตำหนักภูพิงศ์ราชนิเวศ กับวัดพระธาตุคอยสุเทพอีกทั้งเป็นชุมชนชนเผ่าที่ใกล้ตัวเมืองเชียงใหม่มากที่สุดสิ่งเหล่านี้ได้ทำให้ชุมชนบ้านม้งคอยอยู่ได้กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวเข้าไปเที่ยวชมชุมชนชาวเขาชุมชนนี้มากที่สุดดังนั้นโครงสร้างทางเศรษฐกิจของชุมชนจึงจะเป็นไปตามแบบที่พึ่งการท่องเที่ยวเป็นหลัก และการทำการเกษตรกลายเป็นอาชีพรอง (จากในอดีตเคยเป็นอาชีพหลัก) ส่งผลให้เกิดอาชีพต่างๆ ตามมามากมาย โดยครัวเรือนส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพมากกว่า 1 อาชีพ และอาจแบ่งอาชีพที่สำคัญออกมาเป็นประเภทกลุ่มต่างๆ ดังนี้

4.1) กลุ่มการค้าและบริการ

- ช่างภาพ

สืบเนื่องมาจากวัฒนธรรมของชนเผ่าม้งที่มีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะดังนั้นจึงส่งผลให้นักท่องเที่ยวที่เข้ามาเที่ยวชมบ้านม้งคอยอยู่อยากที่จะเก็บความทรงจำว่าครั้งหนึ่งได้มาเที่ยวคอยอยู่มาสัมผัสวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชนเผ่าม้ง และที่เห็นได้เด่นชัด แบบที่ง่ายที่สุดก็คือ การสะท้อนผ่านการแต่งกายชุดชนเผ่าม้ง ด้วยเหตุผลนี้จึงได้เกิดอาชีพช่างภาพที่บริการถ่ายภาพชุดชาวเขาเผ่าม้ง

ขึ้นมา โดยอัตราค่าบริการจะอยู่ที่ภาพละ 60 บาท ถึง 150 บาท และช่างภาพที่ทำอาชีพนี้ได้ต้องมีบัตรรับรองอาชีพที่ต้องผ่านการอบรมมาเท่านั้น

- รถรับจ้าง

ส่วนใหญ่ชาวบ้านม้งคอยปุยจะทำการบริการวิ่งรถรับจ้างเฉพาะคอยปุยถึงคอยสุเทพ โดยมีอัตราค่าบริการเที่ยวละ 250 บาท (เป็นรถยนต์ส่วนบุคคล)

- นำเที่ยวมัคคุเทศก์

เด็กเยาวชนของบ้านม้งคอยปุยจะหารายได้พิเศษจากอาชีพนี้โดยทุกคนที่จะทำอาชีพนี้ต้องผ่านการอบรมจากโรงเรียน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง (มีบัตรไกด์รับรอง) โดยจะได้ค่าตอบแทนเบื้องต้นจากโครงการหลวงอยู่แล้ว มีหน้าที่แนะนำแหล่งท่องเที่ยวพาเที่ยว และถ้าแขกพอใจก็จะให้เงินพิเศษอีกต่างหากตามความพอใจส่วนมากจะไม่ต่ำกว่า 100 บาท ต่อเที่ยว แขกบางคนให้รอบละ 1,000 บาท/เที่ยวก็มี (คนหนึ่งจะได้ประมาณ 2 เที่ยว)

- แปรรูปหัตถกรรม

ส่วนมากจะเป็นกลุ่มพ่อค้า แม่ค้า จะเอาผ้าที่ซื้อมาแล้วมาปักเป็นกระเป๋า เสื้อผ้า ฯลฯ ตามแฟชั่นทำออกมาในรูปแบบของที่ระลึก นำมาขายตามร้านค้าของตัวเอง

- ที่พัก Home stay

ในหมู่บ้านม้งคอยปุยจะมีอยู่ 2 บริเวณ คือที่พิพิธภัณฑสถาน กับลานกางเต็นท์ที่มีประมาณ 30 หลัง และจะมีบ้านพักอีก 2 หลัง ซึ่งอัตราค่าบริการจะอยู่ที่ 150 บาท/คน ทั้งเต็นท์ และที่พักมักจะได้นักท่องเที่ยวในช่วงฤดูหนาวตั้งแต่เดือนธันวาคม – เดือนกุมภาพันธ์ เนื่องจากนักท่องเที่ยวต้องการมาชมบรรยากาศความหนาวเย็น หมอกตอนเช้า ฯลฯ

- กลุ่มขายเร่

ส่วนใหญ่จะทำการค้าขายประเภทพลอย สร้อย แหวน เครื่องประดับของที่ระลึกทั่วไป มักจะทำการค้าขายไปตามสถานที่ต่างๆ เช่น ถนนคนเดินงานเทศกาลต่างๆ ในช่วงที่หมู่บ้านม้งคอยปุยมีนักท่องเที่ยวน้อย เป็นต้น

4.2) กลุ่มท่องเที่ยว (สถานที่)

- พิพิธภัณฑสถาน (ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม)

จะเป็นการจัดแสดงของที่เป็นศิลปวัฒนธรรม และวิถีชีวิตของคนชนเผ่าม้งมาตั้งแต่อดีต ส่วนใหญ่จะเป็นของที่เลิกใช้ไปแล้ว เช่น ครก ขัน โตก กระดิ่ง ปิ่นโบราณ ที่ดักสัตว์ หน้าไม้ ลูกธนู ครกตำข้าว เครื่องรีดผ้า ที่ปั่นฝ้าย ชุดม้งโบราณ ฯลฯ และจะเปิดพื้นที่ให้กับร้านค้า ช่างภาพ (ถ่ายรูปชุดชนเผ่าม้ง) ด้วย โดยอัตราค่าบริการเข้าเยี่ยมชมจะอยู่ที่คนละ 10 บาท

- สวนน้ำตก (ท่องเที่ยวเชิงนิเวศ)

จะเป็นการร่วมกันจัดทำสวนดอกไม้ เช่น ดอกฝิ่น และพิพิธภัณฑสถานกลางแจ้ง (จะเป็นแหล่งรวมของแปลก สัตว์แปลก ฯลฯ) มีอ่างน้ำตก อ่างน้ำซีเมนต์อยู่กลางสวน และมีอัตราค่าบริการเข้าเยี่ยมชมอยู่ที่คนละ 10 บาท

- หุ่นจำลองวิถีชีวิตดั้งเดิมของชนเผ่าม้ง

เป็นการจำลองเหตุการณ์ต่างๆ ในอดีตของชนเผ่าม้งและจะมีการนวดโดยใช้สมุนไพรพื้นบ้าน ถือเป็นแพทย์แผนโบราณ ไว้บริการนักท่องเที่ยวอีกด้วย

4.3) กลุ่มการเกษตร

จะเป็นการทำสวนลื่นจีท่ามาแล้วประมาณ 30 ปี โดยได้มีการจดทะเบียนกับเกษตรอำเภอ เป็นวิสาหกิจชุมชนได้เริ่มทดลองทำ ผักอินทรีย์ กาแฟ การแปรรูปผลไม้ ไม้ดอก สมุนไพร แต่ยังไม่ถึงกับเป็นอาชีพ ที่ผ่านมามีเพียงส่วนลื่นจีที่เป็นอาชีพ โดยช่วงเดือนมกราคม – เมษายน จะออกดอกออกผล และช่วงเดือนพฤษภาคม – มิถุนายน จะเป็นช่วงเก็บเกี่ยวผลเพื่อนำไปขาย

ปัจจุบันมีการพยายามยกระดับให้กลุ่มการเกษตรเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร โดยความร่วมมือจากโครงการหลวง

5) โครงสร้างทางวัฒนธรรม

กลุ่มชุมชนม้งบ้านคอยปุยส่วนใหญ่เป็นม้งลาย หรือม้งน้ำเงิน (Hmong Ntsua) โดยที่กลุ่มม้งลื่นจีเดิมที่เป็นม้งขาว (Hmong Der) เมื่อรวมกลุ่มกับกลุ่มใหญ่กว่าเป็นเวลานานๆ จึงเปลี่ยนวิถีชีวิตตั้งแต่การแต่งกาย ภาษาพูด เป็นม้งลายหมดแต่สิ่งที่ยังถืออย่างแน่นแฟ้นก็คือ พิธีกรรมทางศาสนา เช่นในพิธีกรรมเลี้ยงผี งานศพ และพิธีกรรมอื่นๆ ที่ยังคงสัญลักษณ์ของความเป็นม้งขาวอยู่อย่างมั่นคง ในการวิจัยครั้งนี้จะทำการศึกษาในมิติทางวัฒนธรรมประเพณีเฉพาะกลุ่มม้งเท่านั้น

จากการศึกษาผู้วิจัยพบว่า “ศาสนา” หรือความเชื่อถือมีบทบาทสูงมากต่อวิถีชีวิต หรือประเพณีวัฒนธรรมของชาวม้งบ้านคอยปุย ดังนั้นการวิจัยครั้งนี้จึงอิงการนับถือศาสนาอธิบายเกี่ยวกับวัฒนธรรมประเพณี โดยแยกตามกลุ่มดังต่อไปนี้

- กลุ่มนับถือผี ส่วนใหญ่เป็นกลุ่มตระกูลย่าง ตระกูลลี ตระกูลว่างล่าง และตระกูลอื่นๆ ชาวม้งกลุ่มนี้ยังคงรักษาวัฒนธรรมนี้ไว้อยู่ มีการปฏิบัติพิธีกรรมตั้งแต่การเกิด การแต่งงาน การตั้งชื่อใหม่ พิธีศพ พิธีส่งวิญญาณ และพิธีกรรมการเลี้ยงผีต่างๆ อาคารบ้านเรือนของคนกลุ่มนี้ได้เปลี่ยนแปลงมาเป็นวัสดุถาวร แต่รูปแบบการวางผังต่างๆ ภายในบ้านตลอดจนการตั้งทิศทางของบ้านยังคงลักษณะเดิมไว้ทุกประการ

- กลุ่มนับถือศาสนาคริสต์ เป็นคนส่วนน้อยในตระกูลดี และตระกูลอย่างคนกลุ่มนี้นับถือคริสต์ศาสนานิกายโปรเตสแตนต์อย่างหลวมๆ ไม่เคร่งเครียดมากนักไม่มีการปฏิบัติศาสนกิจในวันอาทิตย์สิ่งที่พวกเขาปฏิบัติอันเป็นสัญลักษณ์ว่าเป็นคริสเตียนมีอยู่อย่างเดียวคือพิธีศพ นอกจากนั้นการปฏิบัติตัวตามวิถีชีวิตประจำวันจะทำตัวตามสบาย ไม่มีเอกลักษณ์ของตนเองมากนักสิ่งที่พวกเขายังคงยึดถืออยู่คือการหาของขวัญในการฝังศพ

- กลุ่มนับถือพุทธ กลุ่มตระกูลว่างบน (หวังวันวัฒน์) และกลุ่มตระกูลว่างล่างส่วนน้อย กลุ่มนี้ได้ละทิ้งพิธีกรรมต่างๆ ตั้งแต่ทั้งหมด หันมานับถือพระพุทธศาสนา มีการปฏิบัติศาสนกิจในวันสำคัญตามสมควร พิธีศพทำตามศาสนาพุทธ แต่ไม่เอาวิธีการฝังแทน กลุ่มนี้ ยังคงมีความเชื่อเกี่ยวกับการหาของขวัญในการฝังศพอยู่ ได้เกิดความขัดแย้งทางความคิดพอสมควรระหว่างคนรุ่นเก่าและคนรุ่นใหม่ เกี่ยวกับอำนาจเหนือธรรมชาติและชีวิตหลังความตาย กล่าวคือ คนรุ่นใหม่มีความเชื่อว่าการเจ็บป่วยมีสาเหตุมาจากเรื่องวิทยาศาสตร์ และคนที่ตายแล้วทุกอย่างน่าจะจบ แต่คนรุ่นเก่ากลับเห็นว่า มีชีวิตหลังความตายจริง คนที่ตายแล้วยังจะต้องได้รับการเลี้ยงดูต่อไปอีก (ที่เรียกว่าเลี้ยงผีบรรพบุรุษ) การเจ็บป่วยต่างๆ มีสาเหตุมาจากผีป่า ผีฟ้าวิญญาณบรรพบุรุษไม่พอใจ

ในส่วนของวัฒนธรรม ประเพณีในรอบปีของชนเผ่าม้งจะสามารถสรุปได้ตามตารางแผนผังวัฒนธรรมในรอบปีของชนเผ่าม้ง มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ตาราง 2 วัฒนธรรมในรอบปีของชนเผ่าม้ง

กิจกรรม/เดือน	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.
วัฒนธรรม												
- งานมีใหม่ม้ง (น่อ เป็ จ้าว)	↔											↔
- เช่น ไหว้ป่าดงเข่ง	↔											↔
- งานพิธีกินเจ (หลือ เต้า)									↔			
- ไหว้บรรพบุรุษ (เซง เม็ง)			↔									
- กินข้าวใหม่ (น่อ หม่อ เป็ล จ้า) หลัง การเก็บเกี่ยว												
- พิธีแก้บน (เผีย เหย่ง)	←											→
- งานศพ (บั้ง ตั่ว)	←		เมื่อมีการเสียชีวิต (ใช้วิธีการ)ฝัง									→
- เลี้ยงผี (อัว เน็ง)	←		เมื่อไม่สบายมีการเจ็บไข้ได้ป่วย									→
- ทำบุญให้พ่อแม่ที่ เสียไปแล้ว(อัว หู้ กล้าง)	←		ทำเฉพาะข้างแรม แต่ไม่จำกัด									→
- เลี้ยงผีกลางบ้าน (อัว บัว กล้าง)	←		ทำเฉพาะข้างขึ้น ไม่จำกัดเดือน แต่ยกเว้นขึ้น 7-8 ค่ำ									→
- เลี้ยงผีประตู (อัว บัว จั้ง)	←		ทำเฉพาะข้างแรม แต่ไม่จำกัด									→
- เปลี่ยนที่อยู่ให้คน ตาย (อัว ยู)	←		ทำเฉพาะข้างขึ้น และต้องทำก่อนที่ฟ้า									→
- แต่งงาน (หน่อ ซัง)	←		ทำเฉพาะข้างขึ้น ไม่จำกัดเดือนแต่ยกเว้นขึ้น 7-8 ค่ำ									→

ที่มา: จากการจัดกิจกรรมจัดทำวัฒนธรรมในรอบปีของชนเผ่าม้งวันที่ 4 ตุลาคม พ.ศ. 2553

สามารถอธิบายตามแผนผังได้ ดังนี้

ปีใหม่ม้ง (น่อ เป็ จ่าว)

ปีใหม่ม้งจะจัดช่วง ขึ้น 1 ค่ำ ของเดือนมกราคม หรืออาจจะอยู่ช่วงปลายเดือนธันวาคม
ลำดับวันในแต่ละกิจกรรมจะเป็นไปดังนี้

- วันเรียกขวัญ (แรม 14 ค่ำ หรือ แรม 15 ค่ำ) เป็นไปตามปฏิทินสากล

ในพิธีเรียกขวัญจะใช้ไม้หรือเขาควย ผ่าครึ่ง เพื่อใช้ในการเสียดแทง ถ้าหงายทั้ง 2 ข้าง แสดงว่าขวัญของผู้ที่ถูกทำพิธีได้มาแล้ว (พิธีเรียกขวัญสำเร็จ) แต่หากในการเสียดแทง ได้ลักษณะ ค่ำทั้ง 2 หรือ ค่ำ 1 หงาย 1 ต้องทำพิธีเรียกขวัญต่อไปจนกว่าจะได้ลักษณะที่ หงายทั้งสองข้าง เมื่อ ได้ลักษณะที่หงายทั้ง 2 ข้าง แล้วให้ท่านหมอ (ผู้รู้ในบทสวดพิธีกรรม) ทำการสวดขอขอบคุณเจ้าที่เจ้าทาง

- วันเริ่มปีใหม่ (ขึ้น 1 ค่ำ) จะไปไหว้บรรพบุรุษที่เสียชีวิต
- วันที่ 2 จะมีพิธีไหว้ผู้เฒ่าผู้แก่
- วันที่ 3 การละเล่นทั่วไป
- วันที่ 4 สิ้นสุดปีใหม่ (ปล่อยผี)

จะนิยมใช้ ไก่หรือไข่ โดยแบ่งเป็น 2 ช่วง คือช่วงแรกก็จะใช้ ไก่หรือไข่ที่สดอยู่มาทำพิธี เชิญสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่นับถือให้รับรู้ว่าจะทำพิธีเพื่อปลดปล่อยหรือบอกให้รู้ว่าวันนี้จะเป็นวันสุดท้ายแล้วที่จะได้มาร่วมเทศกาลปีใหม่อีกกัน ช่วงสองก็จะนำ ไก่หรือไข่ ไปต้มแล้วนำมาประกอบพิธีเพื่อ เชิญสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่นับถือให้ได้กินของที่เตรียมไว้ (ไก่หรือไข่) แล้วจึงถือว่าวันนี้เป็นวันสิ้นปีใหม่

ในพิธีปีใหม่ม้งดั้งเดิมจริงๆ จะมีเพียงสามวัน แต่ปัจจุบันก็จะ เป็นไปตามสภาพของแต่ละบ้าน แล้วพิธีกรรมจริงๆ จะมีเพียง 2 วัน เหมือนกันหมด คือ วันเริ่มปีใหม่ (ขึ้น 1 ค่ำ) ที่ไหว้บรรพบุรุษ และวันที่ 2 ที่จะมีพิธีไหว้ผู้เฒ่าผู้แก่

โดยความเชื่อที่แฝงอยู่ในพิธีกรรมชาวม้งเชื่อว่า สิ่งของทุกชิ้นที่อยู่ภายในบ้านของตัวเอง และที่ตัวเองใช้กันอยู่ในชีวิตประจำวันนั้นมีวิญญาณอยู่ทุกชิ้น ดังนั้นจึงจัดพิธีช่วงนี้ให้สิ่งของได้มาพักผ่อน รวมไปถึงการได้กลับมารวมตัวกันของเครือญาติเพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์กันภายในเครือญาติ พอเสร็จวันปีใหม่แล้วจึงปล่อยทุกอย่างให้เป็นไปตามปกติ ในช่วงที่จะเริ่มวันปีใหม่ก็จะมี การใช้ไม้กวาดไม้ไผ่มากวาดบ้าน นำสิ่งปฏิกูล ขยะ นำมารวมกันไว้จะไม่นำมาทิ้ง รอจนถึงวันที่ 4 (วันสิ้นปีใหม่) ถึงนำไปทิ้งได้

ส่วนวันที่ 1 ให้ตักน้ำให้เต็ม เตรียมพื้นให้พอใช้ตลอดปี แล้วยังมีความเชื่อที่น่าสนใจในวันที่เริ่มเข้าสู่วันที่ 1 (วันเริ่มปีใหม่ช่วงเที่ยงคืนเป็นต้นไป) จะมีการคอยดูว่าสิ่งมีชีวิตสิ่งไหนจะส่งเสียงก่อนกันในปีใหม่นี้ แล้วก็จะมีการทำงานสิ่งที่จะเกิดขึ้นในปีนั้นๆ จากเสียงสิ่งมีชีวิตเหล่านี้ เช่น เสียงเค็กร้องก่อน ก็จะมีเชื่อว่าเป็นปีนั้นๆ เค็กรจะไม่ค่อยสมบูรณ์เท่าไร จะเกิดการเจ็บไข้ได้ป่วยง่าย, ไก่ขันก่อน ก็จะถือว่าดี เป็นปกติ ความสมบูรณ์ในปีนี้จะเกิดขึ้นเพราะไก่ขันถือว่าเป็นไปตามกฎของธรรมชาติที่ไก่จะต้องขันก่อน (ส่งเสียง) ก่อนสิ่งมีชีวิตอื่นๆ เสมอในตอนเช้าของวันใหม่, สัตว์ป่าที่กินเนื้อร้องก่อน ในปีนั้นๆ ก็จะมักเกิดภัยพิบัติต่างๆ โรคภัยไข้เจ็บ อันตรายต่างๆ, สัตว์กินพืชร้องก่อน จะถือว่าปกติไม่ค่อยมีอะไรเกิดขึ้นมากนัก, สุนัขหอนก่อน ก็จะถือว่าในปีนั้นจะมีการเสียชีวิตกันมาก เพราะเกี่ยวกับดวงวิญญาณหรืออิกนัยหนึ่งก็จะมีดวงวิญญาณมารบกวนคนในหมู่บ้านมากในปีนั้น

ความเปลี่ยนแปลงในพิธีปีใหม่ม้ง ของชาวบ้านดอยบุญ ชาวบ้านได้ให้เหตุผลว่าในส่วน of วันที่มีพิธีกรรมจะเหมือนเดิมชาวบ้านยังมีการปฏิบัติตามกันอยู่ แต่จะเปลี่ยนไปเฉพาะวันที่มีการละเล่น มีอยู่ 2 สาเหตุ คือ

1. เนื่องจากมีเครือข่ายชาวบ้านม้งที่จะจัดกิจกรรมเวียนไปตามแต่ละหมู่บ้านในแต่ละปี
2. เนื่องจากต้องเอาเวลาไปประกอบอาชีพค้าขายจึงไม่มีเวลามาทำการละเล่นเหมือนแต่ก่อน

พิธีกินเจ (หลือเต้า)

จะเน้นเกี่ยวกับการปิดเป่าเอาสิ่งไม่ดีที่ออกไปทางอุบัติเหตุให้ออกไปหรือหมดไป ความ เป็นมาอาชีพดั้งเดิมจะต้องใช้อุปกรณ์ทางการเกษตรที่ล้วนแล้วแต่ทำประโยชน์ต่างๆ ให้กับเรา มากมาย แต่ตรงกันข้ามก็กลับเป็นอันตรายแก่เราได้เหมือนกัน คือ คัด โคนมือเรา รวมไปถึงตัด ต้นไม้ยูคาลิปตัส ต้นไม้เกิดหล่นทับใส่เรา เป็นต้น เลยต้องมีการทำพิธีสะเดาะเคราะห์ให้อุบัติเหตุต่างๆ ไม่เกิดขึ้นกับเราและญาติพี่น้องเราในแต่ละแซ่ (ตระกูล) ก็จะมีวิธีกระบวนการทำที่เหมือนกันแต่ ต่างกันตรงที่เวลาในการทำต่างกัน มักจะทำกันในเดือน 5,7,9,12 อยู่ในช่วง 4 เดือนนี้ ในวันที่นั้นจะ ห้ามฆ่าสัตว์ตัดชีวิต ห้ามเห็นเลือด จะมีการนำค้าย 3 สี มีสีแดง ขาว ดำ มามัดต้น เหมาดัง พร้อมกับ ไบไม้ต้นไม้อ่อนต่างๆที่เตรียมไว้ (ต้นอ้อ) โดย สีแดง หมายถึง ความอันตราย จะใช้ในการปิดเป่า สะเดาะเคราะห์, สีขาว หมายถึง ความบริสุทธิ์ จะใช้แสดงถึงความปลอดภัยของทุกคน, สีดำ หมายถึง คนเสียชีวิต (งานศพ) จะใช้สื่อถึงให้คนเรามีอายุยืนยาวไม่ล้มหายตายจากโดยจะมีการทำที่บ้านใครบ้านมัน แล้วเอาค้ายมัดไว้และไบไม้กองไว้ในขบวนรวมของหมู่บ้าน จากนั้นจะมีหมอ (ผู้รู้ เฉพาะ) มาทำพิธีสวดเดินพาเดินวน แล้วนำไปตั้งไว้ที่หลุมที่เตรียมกันไว้ ต่อไปหมอก็จะทำพิธีตัด ต้นเหมาดังให้ขาดภายในคาบเดียว และจากนั้นทุกคนก็จะต้องเดินลอดผ่านซุ้มประตูที่

เตรียมไว้ หลังจากนั้นก็จะมาร่วม กินเจ ที่บ้านเจ้าภาพที่รับทำ (แต่ก็จะมีหมูอยู่เหมือนกัน โดยจะเป็น หมูที่ฆ่าวันก่อนหน้าวันพิธีเท่านั้น)

ไหว้บรรพบุรุษ หรือ เซงเม้ง

เป็นประเพณีในการกราบไหว้หลุมศพบรรพบุรุษ โดยมีความเชื่ออยู่ว่า เราเกิดมาก็เป็นลูก เป็นหลานบรรพบุรุษ 5 ชั่วคนที่พวกท่านยังคุ้มครองเราอยู่ (เกี่ยวกับจิตสำนึก ความเคารพนับถือ ของแต่ละครอบครัว) ความเชื่อที่เกี่ยวข้อง คือ มีความเชื่อว่าบรรพบุรุษกลับมาเกิดเป็นครอบครัวเรา ให้เราต้องดูแล มีความเชื่อเรื่องเวรกรรม และการกลับชาติมาเกิด

พิธีขอบนและแก้บน

การขอบน (ฝ้าย เหยง) เป็นการกล่าวขอบน ไข่ของผู้ขอเองจะไม่เกี่ยวกับหมอบ้าน โดยจะ ขอบนอะไรก็ได้ต่อสิ่งที่ตนนับถือ โดยส่วนมากของที่นำมาบนก็จะเป็พวกหมู(ตัวผู้) ไก่(ตัวผู้) เหล้า ฯลฯ แล้วรอนกว่าที่คำขอของตนจะเป็นจริง

การแก้บน (เป่า เหยง) เมื่อคำขอของเราเกิดผลแล้วก็ต้องทำการแก้บนโดยเชิญ หมอบ้านมา ทำพิธีแก้บน มักจะใช้ การเผากระดาษเงินกระดาษทองเผา รูป 4 กำ เหล้า 8 จอก ข้าวเปลือกทอดวาง ไข่ 2 จุดซ้าย-ขวา ด้านหน้า แล้วก็ของที่บนไว้ในตอนแรก (หมอบ้านจะเป็นคนนำสวดในบทสวด ของพิธีแก้บน)

งานศพ (ปิ้ง ตัว)

เป็นพิธีที่ทำให้กับผู้เสียชีวิตในครอบครัวที่อยู่ร่วมกัน โดยในที่นี้จะขออธิบายผ่าน ลักษณะการตายแบบ แก่ตาย (โรครชรา) ซึ่งถือเป็นงานศพที่มีพิธีกรรมที่สมบูรณ์ที่สุดในชาวม้ง ก่อนที่จะเสียชีวิตลูกหลานก็จะนำมาแต่งตัวอย่างดีช่วยกันนำมานั่งเก้าอี้กลางบ้าน(บางคน) เมื่อเสียชีวิตแล้วจะมีการยิงปืน 3 นัด (คนยิงต้องเป็นอีกแชนหนึ่งหรือเป็นคนนอกครอบครัว) เพื่อใช้เป็น สัญญาณบอกให้ชาวบ้านรู้ว่ามีคนตายในครอบครัวนี้หรือในหมู่บ้านนี้ ต่อจากนั้นจะนำร่างของศพ ออบน้ำ แต่งตัวใหม่ให้ครบตามความเชื่อ เมื่อเสร็จแล้วจะมีการยิงปืนอีก 6 นัด (หากเป็นชาย) หรือ 4 นัด (หากเป็นหญิง) ก็เพื่อให้ชาวบ้านได้รับรู้ว่าผู้ตายเป็นชายหรือหญิง

ในงานศพจะประกอบไปด้วยหลายฝ่ายดังนี้

1. หมอชี้ทาง (เต๋อเก้) จะมี 1 คน
2. ผู้ทำรองเท้า (เต่าเคา) มีความเชื่อว่า บรรพบุรุษมาจากจีน ที่จีนมีหิมะเย็น จึงจำเป็นต้องมี รองเท้าที่ใช้ในการเดินบนหิมะได้เพื่อที่จะกลับ ไปถิ่นฐานเดิมที่บรรพบุรุษอยู่
3. ผู้ให้ข้าวแก่คนตายในแต่ละวัน (ตัวจ้าง)

4. ผู้จัดการ (ถึงสื่อ) จะมี 1 คน
5. แผนกอาหาร
6. แผนกหุงข้าว (หน้า อ้ว หมอ) (จะเป็นผู้หญิงเพียงฝ่ายเดียวนอกนั้นที่กล่าวมาจะเป็นผู้ชายทั้งหมด)
7. ผู้ทำโรงศพ/ขุดหลุม (จ้อจ่า)
8. ผู้ตักน้ำ (กลางเต้)
9. แผนกเป่าแคนส่งวิญญาณ (จ้อแก๊ง)
10. ผู้สวด (สื่อไสย)

เริ่มแรกก็ต้องให้ผู้ชี้ทางมาสวดบทชี้ทางให้แก่คนตาย โดยมีความเชื่อว่า จะเผากระดาษเงินกระดาษทองไปให้เพื่อใช้ในการชดใช้ การใช้ทรัพยากรในแต่ละที่ของผู้ตายที่เคยอยู่อาศัย รวมถึงเป็นการชี้ทางให้ผู้ตายไปค้นหาสถานที่ที่ตัวเองเคยอยู่เคยไปจนสุดท้ายก็ไปค้นหาที่ ที่รกของตัวเองที่ถูกฝังเอาไว้ (ถือเป็นชุดเกราะที่ดีที่สุดสำหรับคนตาย) ค้นหาบรรพบุรุษของตัวเองว่าอยู่ที่ไหนแล้วค่อยอยู่รวมกันรอวันไปสุุดไปเกิดใหม่ จากนั้นก็จะให้ชุดเป่าแคนส่งวิญญาณให้ผี 5 ตัว (สิ่งศักดิ์สิทธิ์ 5 อย่าง) ประกอบไปด้วย

1. ผีประตู
2. ผีเตาไฟเล็ก
3. ผีเตาไฟใหญ่
4. เสารื้อน
5. หิ้งบูชา

จากนั้นก็ปรึกษากับผู้จัดการว่าจะดำเนินการอย่างไร (นับว่าผู้จัดการมีบทบาทมากกว่าทุกแผนก) จนถึงวันสุดท้ายจะมารวมรื้อฟื้นอดีตของคนตาย หากพบว่ามีหนี้สินก็จะมีคนในครอบครัวรับที่จะชำระต่อให้ ฯลฯ (มีอะไรก็จะให้จบในวันนั้น) โดยมีผู้จัดการเป็นผู้ตัดสินใจในคืนวันนั้น และในวันสุดท้ายหากครอบครัวผู้ตายมีความพร้อมก็จะจัดพิธีใหญ่โต จะมีคนชำนาญเรื่องการสวดทั้งคืน มีพิธีกรรมเรียกลูกหลานแก้ปัญหาทุกอย่าง เช่น เป็นลูกชายจะฆ่าวัว 1 ตัว ให้กับผู้เป็นพ่อแม่ เป็นต้น วิธีการจะให้การฝังกระจายไปทั่ว (ตามแต่ครอบครัวไหนจะเลือกสรวงจ้อยอย่างไร)

หากไม่ใช่ผู้เฒ่าผู้แก่ก็จะมีการใช้พิธีการส่วนหนึ่งของงานนี้ แล้วแต่ความเหมาะสมและความพร้อมของครอบครัวนั้นๆ

พิธีเลี้ยงผี (จัวเน้ง)

จะใช้หมอกคนละส่วนกับการแก้บน (การแก้บนจะอยู่ที่คนบนว่าจะใช้สัตว์อะไรในการบน แต่การเลี้ยงผีจะเป็นตัวหมอกเป็นผู้กำหนดว่าจะให้ใช้อะไร) จะใช้ในกรณีที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพ เมื่อไม่สบาย เจ็บไข้ ขวัญเสีย จะไม่จำกัดเวลา

ทำบุญให้พ่อแม่ที่ตายจากไป (อัว หยู่ กล้าง)

จะทำต๋อนข้างแรม ไม่จำกัดเดือน เชื่อว่า ทำบุญเพื่อพ่อแม่ที่ท่านมีบุญคุณแก่เราจะได้อาไป แลกเปลี่ยนที่อยู่ ในภพภูมิที่ท่านอยู่ ในการทำบุญจะต้องใช้วัวอย่างเดียวนั้น เพราะถือว่าวัวมีค่าสูงและราคาสูง เชื่อว่าถ้าภพภูมิที่วิญญูณอยู่ภพสูงก็จะทำให้ผู้ตายมาหามาเรียกร้อยจากลูกหลานๆที่ แต่ตรงกันข้ามก็จะเรียกร้อย โดยส่วนมากจะเป็นลูกคนโต แต่ก็อยู่ที่พ่อแม่ว่าจะมาเรียกร้อยจากใคร คนนั้นก็จะต้องทำ ลักษณะเจ้าจะเข้ามาทักในกรณีที่ผู้ตายจะทำให้ครอบครัวเจ็บไข้ได้ป่วยแล้ว เจ้าทรงจะบอกว่าพ่อแม่มาเรียกร้อยใครคนนั้นก็จะต้องทำ

เลี้ยงผีกลางบ้าน (อัว มัว กล้าง)

จะทำข้างแรม ไม่จำกัดเดือน เป็นความเชื่อเกี่ยวกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ภายในบ้าน อัว มัว กล้าง ถือเป็นองค์หลักใน 5 องค์ (สิ่งศักดิ์สิทธิ์ 5 อย่าง) ประกอบไปด้วย ผีประตู ผีเตาไฟเล็ก ผีเตาไฟใหญ่ เสาเรือน หิ้งบูชา ซึ่งควรทำอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง นับแต่เราอาศัยอยู่บ้าน แต่ถ้าไม่ปรากฏอยู่ในการทรงเจ้าก็ไม่ต้องทำก็ได้ (เชื่อว่าเราทำบุญให้เทพองค์นี้เราก็จะอยู่เย็นเป็นสุข มีเงิน มีทอง)

เลี้ยงผีประตู (อัว มัว จ้ง)

ถ้ามีความพร้อมก็ทำปีละครั้ง พิธีกรรม จะทำเฉพาะข้างขึ้น ไม่จำกัดเดือน เชื่อว่าให้กำลังใจ เทพเพราะท่านเฝ้าประตูคอยดูแลรักษาเราตลอด คอยห้ามผีร้ายเข้ามา และเงินทองถ้าจะเข้ามาได้ก็ต้องฝ่าประตูนี้เช่นกัน รวมไปถึงการเกษตรด้วย จะทำให้พืช สัตว์เลี้ยงจะไม่ล้มตาย พืชจะอุดมสมบูรณ์ (ใช้ได้หลายส่วน) บางครั้งร่างทรงก็จะเป็นคนบอกหากเราหลงลืม ละเลยก็จะมาเตือน ในการทำพิธีจะใช้หมูตัวเมียอย่างเดียว เพราะเชื่อว่า แม่เป็นตัวขยายพันธุ์ จะได้ขยายในส่วนที่เราอยากให้เป็น

เปลี่ยนบ้านใหม่ให้คนตาย (อัวฮู)

จะทำเฉพาะตระกูลที่เชื่อในเรื่อง ฮวงจุ้ย เป็นการย้ายกระดูกจากอีกสุสานหนึ่งไปอีกสุสานหนึ่ง ในเรื่องนี้ร่างทรงจะเป็นคนบอก โดยร่างทรง (เจ้า) จะมาทำพิธีก่อนหนึ่งคืนแล้วค่อยทำการย้ายวันรุ่งขึ้น

งานแต่งงาน (หน่อซง)

แยกออกเป็นสองรูปแบบ

1. ฝ่ายหญิงไปอยู่กับฝ่ายชายก่อน ภายใน 3 วัน ญาติฝ่ายชายต้องไปแจ้งให้กับญาติฝ่ายหญิง วิธีการคือช่วงเช้าเวลาไม่เกิน 9 นาฬิกาฝ่ายชายต้องพาฝ่ายหญิงไปขอขมาทางญาติของฝ่ายหญิง ซึ่งวิธีการนี้อาจจะหลายปีถัดมาถึงจะมีการจัดพิธีแต่งงานก็ได้

2. ฝ่ายชายไปอยู่กับฝ่ายหญิงตามประเพณี วิธีการนี้จะให้เฒ่าแก่ทางฝ่ายชายไปขอร้อง สิ้นสอดแล้วแต่การตกลงกันแต่ตามมาตรฐานชาวม้งในปัจจุบันจะตั้งไว้อยู่ที่ 12,000 บาท หมูตัวผู้ 1 ตัว ไก่ 4 ตัว พิธีการในการจัดงานเลี้ยง จะใช้เขาวัว 2 คู่สำหรับการดื่มเหล้าวนกันเป็นรอบวงกลม เขาวัว 2 คู่จะมีเขาใหญ่กับเขาเล็ก ซึ่งเขาใหญ่การดื่มเหล้าจะต้องดื่มคนเดียวให้หมดซึ่งหมายถึงการดื่มให้กับภรรยาจะนั้นจึงต้องดื่มคนเดียวให้หมดไม่สามารถให้ใครช่วยดื่มได้ ส่วนเขาเล็กเปรียบเสมือนกับลูกๆ ซึ่งการดื่มเขาเล็กนั้นสามารถช่วยกันดื่มได้

ส่วนพิธีกรรมที่เป็นวัฒนธรรมที่ปฏิบัติมาช้านานของชาวม้งที่บ้านม้งคอยปุยได้ยกเลิกปฏิบัติหรือมีการปฏิบัติเพียงบางรายคนแล้วนั้นก็จะเป็นพิธีกรรมดังต่อไปนี้

พิธีเซ่นไหว้ป่าดงเซ่ง

ในบ้านม้งคอยปุยเองไม่มีพิธีนี้ เหตุผลเพราะขาดหมอในการทำพิธีป่าดงเซ่งตั้งแต่สมัยเริ่มก่อตั้งหมู่บ้าน แต่ทางชาวบ้านก็ได้ให้ข้อคิดเสนอมาน่า พิธีเซ่นไหว้ป่าดงเซ่งนั้นมีทั้งข้อดีและข้อเสีย ข้อดีก็เป็นกุศโลบายในการปกป้องป่า ส่วนข้อเสียถ้าใครไม่รู้ไปทำอะไรที่ป่าดงเซ่ง ก็อาจจะเกิดความไม่ดีแก่หมู่บ้าน หมายถึงถ้ามีก็ต้องรักษาให้อยู่ในกรอบให้ถูกต้องซึ่งถือว่ายากอยู่เหมือนกัน

พิธีกินข้าวใหม่

เนื่องจากอาชีพเปลี่ยนจากการเกษตรมาเป็นค้าขายจึงไม่มีพิธีกินข้าวใหม่ (จึงเหมือนกับว่าเลิกไป) แต่ก็ยังมีความเชื่ออยู่ว่า พิษ เลียงเรานั้นเราต้องให้ความเคารพ จึงต้องมีการทำพิธีเซ่นไหว้ให้แก่ผีบ้านผีเรือนละ 5 ตัว แต่ละตระกูลจะเรียกบรรพบุรุษที่เสียชีวิตไปแล้วให้มากิน (คล้ายกับเข้าวัดถวายสังฆทานให้แก่เจ้ากรรมนายเวรและบรรพบุรุษของคนในเมือง)

และประเพณีบางอย่างที่เปลี่ยนไปชัดเจน คือ พิธีกินข้าวใหม่ ซึ่งมาจากการเปลี่ยนแปลงด้านอาชีพทางการเกษตรมาเป็นอาชีพการท่องเที่ยวจึงทำให้ไม่มีผลผลิตข้าวไปทำพิธี ส่วนพิธีเซ่นไหว้ป่าดงเซ่งก็ขาดหมอในการทำพิธีป่าดงเซ่ง ซึ่งในส่วนนี้ผู้วิจัยพบว่าชุมชนบ้านม้งคอยปุยได้นำเอาประเพณีของคนพื้นราบเข้ามา คือ การมีศาลเจ้าพ่อหมู่บ้านม้งคอยปุยได้นำเอาประเพณีของคนพื้นราบเข้ามา คือ การมีศาลเจ้าพ่อหมู่บ้านสร้างขึ้นมาเพื่อให้เป็นแหล่งศูนย์รวมจิตใจของชุมชน

แต่ก็ยังไม่พบว่าจะรวมได้มากเพราะชุมชนบ้านม้งคอยปุยมีการกระจายของการนับถือศาสนา สิ่งศักดิ์สิทธิ์ อยู่มากนั่นเอง

6) โครงสร้างทางสังคม

การศึกษาโครงสร้างทางสังคมของชุมชนบ้านม้งคอยปุย ผู้วิจัยศึกษารายละเอียดข้อมูลเพื่ออธิบายถึงลักษณะประชากร การปกครองในชุมชน ความสัมพันธ์ของคนในชุมชน สถาบันการศึกษา การสาธารณสุข มีรายละเอียดดังนี้

6.1) ลักษณะประชากร

กลุ่มชุมชนบ้านม้งคอยปุย เป็นชาวม้งประมาณ 90% นอกจากนั้นจะเป็นคนเมืองจีน กะเหรี่ยง เนปาล ญี่ปุ่น โดยมีบ้านเรือนทั้งหมด 177 ครัวเรือน โดยเอกลักษณ์ที่สำคัญได้แก่การแต่งกาย ภาษาพูด ฯลฯ ของชนเผ่าม้งที่เป็นคนกลุ่มใหญ่ในชุมชน

6.2) การปกครองในชุมชน

การปกครองในชุมชนบ้านคอยปุย มีวิวัฒนาการมาตามลำดับตั้งแต่ยุคสังคมโบราณ (Traditional Societies) ซึ่งโครงสร้างทางสังคม (Social Structure) ก่อนข้างจะแบ่งเป็นชนชั้นจนกระทั่งถึงยุคปัจจุบันซึ่งถือว่าเป็นสังคมขั้นอุดมโภค (Stage of High Mass Consumption) ประชากรในชุมชนมีการบริโภคระดับสูง การปกครองมีการกระจายอำนาจอย่างกว้างขวางซึ่งแบ่งได้อย่างชัดเจนเป็น 3 ยุคดังนี้

ยุคบุกเบิก ยุคนี้เป็นยุคสังคมโบราณ (Tradition Societies) ชุมชนเกิดขึ้นจากการรวมตัวของกลุ่มเงินฮ่อและม้งตระกูลต่างๆ อันเนื่องมาจากการเดินทางของกองทหารญี่ปุ่นในสงครามโลกครั้งที่ 2 และการปราบปรามชาวจีนฮ่อค้าฝิ่นของรัฐบาลไทย กลุ่มผู้นำชาวม้งยังมีความตื่นกลัวไม่ไว้วางใจเจ้าหน้าที่ตำรวจไทยที่เข้าไปในชุมชน ผู้นำชุมชนยุคบุกเบิกเป็นผู้นำที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ โดยอาศัยหลักการความมีฐานะ และความสามารถในการประสานประโยชน์ระหว่างกลุ่มต่างๆ

ผู้นำทางธรรมชาติยุคบุกเบิกมี 3 คน คือ นายเล่าปะ แซ่ย่าง เป็นผู้ใหญ่บ้าน นายป้างเฉื่อเลาลี และนายบั่วว่าง แซ่ว่างเป็นผู้ช่วย ต่อมาเมื่อตำรวจตระเวนชายแดนพยายามเข้าไปในชุมชนสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน มีการสร้างโรงเรียน และส่งครูเข้าไปสอนหนังสือ ทำให้กลุ่มผู้นำเข้าใจถึงนโยบายของทางราชการในการเข้าไปพัฒนาชุมชนชาวเขา ไม่ใช่เข้าไปปราบปรามพวกเขาเหมือนปราบปรามกลุ่มเงินฮ่อที่คอยปางป่าคา ความสัมพันธ์ระหว่างราชการไทย และกลุ่มผู้นำชุมชนเป็นไปในชุมชน และมีการแต่งตั้ง 3 ผู้นำให้เป็นผู้ใหญ่บ้าน และผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านอย่างเป็นทางการ

ผู้นำทั้ง 3 คนเป็นทั้งผู้นำทางธรรมชาติและผู้นำทางการ การควบคุมสังคม การขจัดความขัดแย้งภายในชุมชนแม้กระทั่งความขัดแย้งระหว่างสามภคระยาที่ต้งขึ้นกับบุคคลทั้งสามเท่านั้น ผู้นำทั้งสามคนมีการประสานความร่วมมือกันทำงานเป็นอย่างดีทำให้ได้รับความเคารพ ยำเกรงทั้งจากสมาชิกในชุมชนเอง และเจ้าหน้าที่จากหน่วยราชการ ผู้นำทั้งสามคนนี้ปกครอง หมู่บ้านตั้งแต่เริ่มบุกเบิกจนกระทั่งราวปี พ.ศ.2520 จึงสิ้นสุดยุคผู้นำรุ่นบุกเบิก

ยุคกลาง หากเปรียบเทียบกับทฤษฎีความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของ W.W.Rostow ยุคนี้เป็นยุคทะยานขึ้น (Take off Stage) ระบบเศรษฐกิจภายในชุมชนขยายตัวอย่างรวดเร็ว การเงินสกุลต่างๆ แพร่สะพัดอันเนื่องมาจากการท่องเที่ยวผู้นำในชุมชนเริ่มมีการกระจายอำนาจเป็นผู้นำหลายประเภทได้แก่

- ผู้นำทางการ เป็นผู้ใหญ่บ้านที่ได้รับการเลือกตั้งโดยตรงจากประชาชน และได้รับการแต่งตั้งอย่างเป็นทางการจากนายอำเภอ ผู้ใหญ่บ้านจะเลือกผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านจากทุกตระกูล และเสนอให้นายอำเภอแต่งตั้ง นอกจากนี้ยังมีผู้ทรงคุณวุฒิประจำหมู่บ้านหนึ่งคนซึ่งมาจากการเลือกตั้งโดยตรงของประชาชน และมีคณะกรรมการหมู่บ้านที่ได้รับการเลือกสรรมาจากผู้ใหญ่บ้าน และผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน

คณะบุคคลดังกล่าวมีหน้าที่ร่วมกันในการแก้ปัญหาความขัดแย้งต่างๆ ในชุมชนการพัฒนาชุมชนหากเป็นคดีสำคัญๆ ที่เกี่ยวข้องกับกฎจารีตประเพณี ผู้ใหญ่บ้าน และผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านจะเชิญคณะผู้อาวุโสซึ่งเป็นผู้นำทางธรรมชาติและอดีตผู้นำหมู่บ้านมาร่วมหารือการตัดสินใจแก้ปัญหาหมักจะอิงคำแนะนำของคณะผู้อาวุโสเป็นหลัก

ยุคกลางนี้มีผู้ใหญ่บ้านจากการเลือกตั้ง 3 คน คือนายแข็ง แซ่ว่าง นายยิ่งยศ หวังวนวัฒน์ และนายสิทธิโชค เพ็ญฟูกิจการ ใช้ระยะเวลาในช่วงปี พ.ศ.2520 – 2540

- ผู้นำทางธรรมชาติ แบ่งได้ 2 กลุ่ม คือ

ผู้อาวุโส ส่วนใหญ่เป็นอดีตผู้นำชุมชนมีบทบาทในการให้คำแนะนำ และชี้ขาดปัญหาที่เกี่ยวข้องกับจารีตประเพณี เช่น การหย่าร้าง การกระทำผิดต่อกันระหว่างตระกูล เช่น กรณีผู้สาวการรุกกล้าพื้นที่ทำกินกันเป็นต้น

หมอผี บ้านคอยปุยมิหมอผีผู้หญิง และผู้ชาย เป็นผู้นำหรือที่พึ่งทางจิตวิญญาณของคนส่วนใหญ่ในชุมชน (ยกเว้นผู้ที่นับถือศาสนาพุทธหรือศาสนาคริสต์อย่างเคร่งครัด) จากที่ได้กล่าวว่ากลุ่มผู้ที่นับถือศาสนาคริสต์ และศาสนาพุทธนั้นมีการนับถือไม่สามารถรักษาหายได้ ได้หันไปพึ่งหมอผี และเปลี่ยนศาสนากลับไปนับถือผีดั้งเดิม สำหรับกลุ่มตระกูลว่าง (บนหรือหวังวนวัฒน์) ซึ่งนับถือศาสนาพุทธนั้นก็ยังมีเพียงกลุ่มผู้ชายที่เป็นกลางคน และมีการศึกษาพอสมควรเท่านั้นที่เป็นกลุ่มนำให้มีการเผาแท่นบูชา วิญญาณ บรรพบุรุษ และหันมานับถือศาสนาพุทธ กลุ่มผู้ชายสูงอายุ และ

กลุ่มผู้หญิงทุกระดับอายุในกลุ่มนี้ ยังมีความเชื่อในหมอผีอยู่เมื่อเกิดการเจ็บป่วยกลุ่มนี้ จึงมักตำหนิกลุ่มผู้นำ (ชายกลางคน) เสมอว่าเป็นเพราะพวกเขาได้ละทิ้งไม่บูชาวิญญาณบรรพบุรุษ และไม่เคารพสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในธรรมชาติ (ผี) พวกเขาจึงได้รับความเดือดร้อนคือเจ็บป่วย

ยุคปัจจุบัน เริ่มตั้งแต่ราวปี 2541 จนถึงปัจจุบัน ชุมชนบ้านดอยปุยมีการท่องเที่ยวอย่างหนาแน่นระบบเศรษฐกิจอยู่ในขั้นสมบูรณ์ ความเจริญทางโครงสร้างพื้นฐานมีมากจนถือได้ว่าอยู่ในขั้นอุดมโภคา (Stage of High Mass Consumption) มีการกระจายอำนาจอย่างเต็มที่กล่าวคือ มีผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน กลุ่มแม่บ้าน องค์การบริหารส่วนตำบล กลุ่มสหกรณ์ เครดิตยูเนียน ประชาคมชาวบ้าน กลุ่มกรรมการศึกษา กลุ่มผู้อาวุโส และ กลุ่มหมอผี (รวมผู้นำทางพิธีกรรมอื่นๆ ด้วย)

กลุ่มผู้ปกครองมีบทบาทน้อยลงในการจัดการปัญหาความขัดแย้งต่างๆ ภายในชุมชน การแก้ปัญหาส่วนใหญ่จะขึ้นกับทุกองค์กรในชุมชน หากมีปัญหากระทบกระทั่งรุนแรงก็มักจะนำไปสู่กระบวนการ ยุติธรรมของบ้านเมือง คือแจ้งเจ้าหน้าที่ตำรวจดำเนินการ ตามกฎหมาย

สำหรับกิจกรรมโดยรวมภายในชุมชนนั้น หลังจากมีองค์การบริหารส่วนตำบล (ปัจจุบันเป็นเทศบาล) เกิดขึ้น บทบาทของกลุ่มผู้ปกครองมีน้อยลงไป ได้ก่อให้เกิดความสับสนพอสมควรแก่สมาชิกในชุมชนรวมทั้งกลุ่มแกนนำต่างๆ ภายในชุมชนด้วย

6.3) ความสัมพันธ์ของคนในชุมชน

ระบบเครือญาติ

กลุ่มชาวม้งบ้านดอยปุย มีระบบการถือสายตระกูลฝ่ายผู้ชาย (Patrilineal Descent) เช่นเดียวกับชาวม้งโดยทั่วไป มีระบบการตั้งบ้านเรือนในฝ่ายชาย (Patrilocal Residence) และถือฝ่ายชายเป็นใหญ่ (Patriarchal) เมื่อผู้หญิงม้งจากตระกูลหนึ่งออกไปแต่งงานกับสามีอีกตระกูลหนึ่ง ถือว่าผู้หญิงคนนั้นเป็นสมาชิกในตระกูลของสามีทั้งร่างกาย และจิตวิญญาณโดยสมบูรณ์

ชาวม้งมีการห้ามแต่งงานในตระกูลเดียวกัน (Incest Taboo) อย่างเด็ดขาด ชาวม้งถือว่ากลุ่มตระกูลใช้แซ่มิบรรพบุรุษร่วมกันไม่ว่าจะเป็น กลุ่มจิ้นฮ่อ กลุ่มลิซอ และกลุ่มเข้า หากมีตระกูลหรือแซ่เหมือนกันจะไม่แต่งงานกัน แต่จะมีความรู้สึกเป็นพี่น้องหรือเครือญาติกันปรากฏการณ์นี้เป็นการสร้างเสริมความเป็นกลุ่ม (Retribalization) เป็นการรวมตัว และสร้างความเข้มข้นในการปฏิสัมพันธ์กันในกลุ่มให้เพิ่มขึ้นทำให้เกิดความรู้สึกว่าตนเองมีญาติมากขึ้น ซึ่งจะเป็นผลให้มีอำนาจต่อรองทางการเมืองมากขึ้นด้วย กลุ่มม้งบ้านดอยปุยมีแซ่หรือตระกูลดังต่อไปนี้

- ตระกูลว่าง (หวังวนวัฒน) เป็นกลุ่มที่สืบเชื้อสายมาจากสองพี่น้องคือ นายซงหลือ และนาเซากี้ ต่อไปนี้จะเรียกว่า “ตระกูลว่างบน” ลูกหลานของตระกูลม้งว่างบนส่วนใหญ่จะเปลี่ยนชื่อเป็นไทย และใช้สกุล “หวังวนวัฒน” ความสัมพันธ์อันแน่นแฟ้นของลูกหลานตระกูลว่างบนซึ่งสืบ

เชื้อสายมาจากสองพี่น้องถูกเติมด้วยการหันมานับถือศาสนาพุทธทั้งหมดเพื่อให้เกิดความเหมือน และมีใจรวมเดียวกัน

- ตระกูลว่าง (ตระกูลว่างล่าง) ตระกูลนี้ไม่ได้มีความสัมพันธ์ทางประวัติศาสตร์การอพยพ และเครือญาติที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มตระกูลว่างบน กล่าวคือไม่สามารถสืบเสาะหาความสัมพันธ์ที่แสดงว่ามีความเกี่ยวข้องกับทางเครือญาติอย่างไรก็ตามจิตสำนึกทางประวัติศาสตร์ความเป็นมาตั้งแต่การเริ่มอพยพมาจากประเทศจีนเมื่อประมาณ 2764 ปีมาแล้ว จนถึงประเทศไทยความเป็น “ตระกูลว่าง” ร่วมกัน ได้ถูกกล่าวอ้างว่าในอดีตกาลพวกเขามี “ผี” ตัวเดียวกันหรือมีบรรพบุรุษร่วมกันตั้งแต่สมัยบรรพกาล แต่การอพยพที่ต้องแยกย้ายกันมาคนละทางเป็นเวลานานจึงทำให้รายละเอียดการปฏิบัติในพิธีกรรมต่างๆ แตกต่างกันไปบ้าง กลุ่มม้งว่างล่างใช้นามสกุล “เลาว่าง” และ “หวังวนพัฒนา” และยังคงนับถือผี (Animism) ตามความเชื่อดั้งเดิมของชาวม้งอยู่

- ตระกูลลี ม้งกลุ่มนี้สืบเชื้อสายมาจาก 3 พี่น้อง รุ่นที่ 1 คือหนูตัว เจื้อไซ และป้างเนื้อ ซึ่งเป็นม้งขาวเมื่อมารวมกลุ่มอยู่ในชุมชนส่วนใหญ่ที่เป็นม้งลายก็ได้กลายเป็นม้งลายไปแล้ว ทั้งการแต่งกาย ภาษาพูด และวิถีชีวิตส่วนใหญ่ แต่ยังคงพิธีกรรมทางศาสนาผีทุกอย่างที่แสดงเอกลักษณ์ความเป็นม้งขาว

ลักษณะพิเศษเกี่ยวกับข้อห้ามการแต่งงานของกลุ่มม้งก็คือ ผู้นำกลุ่มม้งลี (เยี่ย ป้อ ลี) และผู้นำกลุ่มม้งว่างล่าง (เยี่ยชะว่าง) ได้สาบานกันเป็นพี่น้องกัน ที่ค้อย่างขาง อำเภอฝางมีคำสัญญาที่ให้ต่อกันไว้ระหว่างกันว่า ห้ามมีการแต่งงานกันระหว่างลูกหลานในสองตระกูลนี้ในปัจจุบันคำมั่นสัญญานี้ยังคงได้รับการยอมรับและเป็นบรรทัดฐานในการปฏิบัติตัวอย่างเคร่งครัด

- ตระกูลย่าง (ตระกูลหยาง) ตระกูลย่างเป็นตระกูลใหญ่ที่สุดในหมู่บ้านและมีความสัมพันธ์ทางเครือญาติอย่างกว้างขวาง เป็นกลุ่มที่ย้ายมาจากค้อยป่าคานเนื่องมาจากการสู้รบระหว่างตำรวจระหว่างตำรวจไทยกับกลุ่มจีนฮ่อคำฝั้น นำโดยผู้อาวุโสสองรุ่นคือรุ่นที่ 1 ได้แก่ นายเล่าปะ และรุ่นที่ 2 ได้แก่ นางจิ้งห่า และนายจ่าเปา บุคคลทั้งสามคนนี้มีอายุใกล้เคียงกัน ถึงแม้จะถือศักดิ์เป็นอาทิกับหลานแต่ความสัมพันธ์ในเชิงพฤติกรรมจะเป็นไปในลักษณะเพื่อนร่วมชะตากรรมกันมากกว่าความเป็นอาทิกับหลาน

ตระกูลย่างเป็นชนกลุ่มใหญ่ที่สุด มีเศรษฐกิจดีที่สุด และมีการศึกษาดีที่สุด มีความยึดเหนี่ยวของกลุ่ม (Group Cohesiveness) สูง ปัจจัยที่ทำให้ตระกูลย่างมีความยึดเหนี่ยวของกลุ่มสูง ชัยเวทย์ (อ้างใน Golembiewski, 1962) คือการมีความเห็นพ้องต้องกันของกลุ่ม (Agreement on group goals) เกี่ยวกับการปฏิบัติอย่างเคร่งครัดในการห้ามกินหัวใจสัตว์อันเนื่องมาจากการถูกสาปแช่งจากบรรพบุรุษ การไม่กินหัวใจสัตว์ถือเป็นความเชื่อหรือการปฏิบัติเชิงสัญลักษณ์

ที่แสดงว่าพวกเขาเป็นผู้สืบเชื้อสายมาจากบรรพบุรุษคนเดียวกันในครั้งบรรพกาลอย่างแท้จริง

6.4) สถาบันการศึกษา

การศึกษาถือเป็น โครงสร้างที่สำคัญที่จะยกระดับมาตรฐานในทุกๆ เรื่องของคนในชุมชน บ้านม้งคอยปุย โดยที่ชุมชนบ้านม้งคอยปุยมีโรงเรียนเจ้าพ่อหลวงอุปถัมภ์ 1 อยู่คู่กับหมู่บ้าน ตลอดเวลากว่า 50 ปี โรงเรียนเจ้าพ่อหลวงอุปถัมภ์ 1 ถือเป็นกุญแจสำคัญที่ทำให้ชุมชนคอยปุยได้ พัฒนามาถึงทุกวันนี้ เพราะการสร้างความรู้ในศาสตร์ต่างๆ ภาษา ฯลฯ ได้ทำให้ลูกหลานของคน บ้านม้งคอยปุย ได้พัฒนาตนเองจนท้ายที่สุดก็มีบางส่วนที่นำความรู้มาพัฒนาบ้านเกิด

6.5) การสาธารณสุข

ด้านการสาธารณสุขในชุมชนบ้านม้งคอยปุยนั้นมีวิธีการต่างๆ ดังนี้

1. การใช้บริการจากอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) โดยมี น.ส.อำภา มาลัยทอง เป็นหัวหน้ากลุ่ม อสม. ให้บริการในระดับอาสาสมัครประจำบ้าน และการให้คำแนะนำด้านสาธารณสุขพื้นฐานโดยทั่วไป
2. การใช้บริการจากสถานพยาบาลในเมืองเชียงใหม่ จะใช้บริการในกรณีที่มีการเจ็บป่วย ปานกลางถึงหนัก ที่ชาวบ้านนิยมไปก็จะเป็น สถานีอนามัยสุเทพ โรงพยาบาลช้างเผือก และโรงพยาบาลแมคคอร์มิค เป็นต้น
3. การใช้วิธีการพื้นบ้าน จะใช้ในกรณีที่เจ็บป่วยเล็กๆ น้อยๆ ซึ่งเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ใช้กันมาตั้งแต่บรรพบุรุษในเรื่องการใช้วิธีการพื้นบ้าน ลีลิก ฤทธิเนติกุล (2540) ได้ทำการศึกษาวิจัย ถึงการรักษาโรคโดยวิธีพื้นบ้านของชาวม้งบ้านคอยปุย พบว่ามีขั้นตอน และวิธีการต่างๆ ดังนี้

ขั้นการวินิจฉัยโรค ผู้ที่มีการวินิจฉัยโรคอาจเป็นผู้ที่ทำการรักษาโรคเองหรือไม่ก็ได้ผู้วินิจฉัยจะเป็นผู้แนะนำว่าการเจ็บป่วยมีสาเหตุมาจากอะไร ควรจะทำการรักษาด้วยวิธีการอะไรจะได้กล่าวต่อไป สำหรับวิธีการวินิจฉัยมีดังต่อไปนี้

1. การทำนาย (Fortune teller) การทำนายนี้บางส่วนเรียนรู้มาจากชาวจีนโบราณ โดยใช้วิธีการนับสัตว์ประจำวัน หรือการทำนายจากแผ่นป้าย (Saib Phiaj) การทำนายโดยการวัดกับรูป การนับข้าวสาร เป็นต้น ผู้ทำนายจะรู้ว่าผู้ป่วยไปละเมิดวิญญาณหรือผีชนิดใด ควรจะทำการรักษาด้วยวิธีใด
2. การดูไข่ (Egg Teller หรือ Nchuav ge) ชาวม้งใช้กระบวยน้ำเต้าตักน้ำประมาณครั้ง กระบวยแล้วตอกไข่ไก่สดลงไปในกระบวย การกระจายตัวของไข่ขาว และความผิดปกติของไข่แดงจะเป็นตัวบอกให้รู้สาเหตุการเจ็บป่วย และควรจะทำการรักษาด้วยวิธีอะไร
3. การตรวจใบหู (Ear Teller หรือ Saib Pob Ntseg) ผู้ป่วยจะถูกนำออกมาสู่ในที่สว่างมีแสงแดดส่องผ่านใบหูผู้วินิจฉัยสามารถรู้สาเหตุการเจ็บป่วยจากสี และเส้นเลือดฝอยตามใบหู

4. การเข้าทรง (Shamanism Teller, Ua Neeb) วิธีนี้จะต้องให้หมอผีในบ้านของหมอผีหรือบ้านผู้ป่วยเท่านั้นในยุคโลกาภิวัตน์นี้ได้ปรากฏบ่อยๆ ว่าขณะที่คนป่วยถูกนำส่งเข้าโรงพยาบาลญาติผู้ป่วยจะมีการส่งข่าวผ่านทางวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยให้หมอผีที่รู้จักทำการเข้าทรงเพื่อวินิจฉัยโรคอีกทางหนึ่ง

5. การบน (Fee Yeng) เป็นการทำพิธีร้องขอให้วิญญาณ (Spirits) ผู้คุ้มครองฟ้าดินมาปกป้องหรือรักษาผู้ป่วยให้หาย ผู้ทำพิธีกรรมร้องขออาจเป็นหมอผีหรือไม่เป็นก็ได้ โดยมีการให้คำมั่นสัญญาว่าหากรักษาคนป่วยหายแล้ว จะทำการเช่นไหว้ด้วย วัว ควาย หมู เป็ด หรือไก่ (แล้วแต่จะให้สัญญา) พร้อมด้วยเหล้าและเงินทอง (กระดวยเงิน กระดวยทอง) การบนนี้นอกจากใช้ในการรักษาโรคแล้ว ยังใช้ในกรณีร้องขอให้วิญญาณศักดิ์สิทธิ์ปกป้องรักษาบุคคลหรือคณะบุคคลให้ปลอดภัยหรืออยู่เย็นเป็นสุขในระยะเวลาหนึ่งๆ

6. การคล้ำท้อง (Xuas Plab) เป็นศาสตร์การวินิจฉัยโรคเกี่ยวกับช่องท้อง เช่น อาการปวดท้อง จุกเสียด ลูกในครรภ์อยู่ในท่าผิดปกติ เท่าที่พบเห็น ผู้วินิจฉัยจะเป็นผู้หญิงเท่านั้น

ขั้นการรักษา (Traditional Healing Stage)

1. การใช้สมุนไพร ชาวเมืองโดยทั่วไปทุกเรือนจะปลูกสมุนไพรไว้ใกล้ๆ บ้านทั้งในรูปสวนหย่อมและใส่กระถาง ซึ่งมีอยู่ 3 ประเภท คือ

1.1 ประเภทยาบำรุง ใช้ต้นไม้เพื่อบำรุงรักษาสุขภาพ

1.2 ประเภทรักษาอาการป่วยทั่วไป เช่น ปวดท้อง เป็นไข้ รักษาแผล และอาการอักเสบเล็กๆ น้อยๆ

1.3 ประเภทรักษาโรคร้ายแรง ได้แก่ ยารักษาโรคทั่วไปเกี่ยวกับภายใน โรคตับ โรคปอด และการรักษากระดูกตลอดจนโรคมะเร็ง

2. การนวด ใช้รักษาอาการปวดศีรษะ ปวดกล้ามเนื้อ ปวดท้อง

3. การรีดเลือด (Zaws Tso) ใช้รักษาอาการไข้ครั้งเนื้อครั้งตัว อาหารเป็นพิษ เตรียมถ้วยใส่น้ำสะอาดไว้หนึ่งใบ ใช้ขึงบดละเอียดจากศีรษะลงมาตามลำตัว แขน และสุดท้ายที่นิ้วกลาง ใช้ด้ายมัดให้แน่นแล้วตีด้วยเข็มเย็บผ้าหยดเลือดลงในถ้วยน้ำสะอาดที่เตรียมไว้ เลือดของผู้ป่วยจะจับตัวเป็นก้อนสีดำจมนิ่งลงสู่ก้นถ้วย หากเป็นคนปกติเลือดจะไม่จับเป็นก้อน แต่จะมีสีแดงสดและกระจายตัวพอสมควร

4. การเรียกขวัญ (Hu Plig) ชาวเมืองเชื่อว่าร่างกายของมนุษย์เราจะเกิดการเจ็บป่วยหรือมีอาการผิดปกติ เมื่อวิญญาณหรือขวัญหลุดออกไปจากร่างกาย ซึ่งอาจเกิดจากการตกใจกลัวหรือการละเมิดเจ้าที่เจ้าทาง ขวัญหรือวิญญาณอาจจะหลงเตลิดเปิดเปิงไปหรืออาจจะถูกวิญญาณเจ้าที่ (Wild

Spirits) จับตัวไป ดังนั้นจึงต้องใช้ไก่พร้อมไข่ รูปและกระดาษเงิน กระดาษทองไปทำพิธีเรียกขวัญให้กลับคืนสู่ร่างกาย

5. การเข้าทรง (Shamanism หรือ Ua Neng) เป็นพิธีกรรมที่ซับซ้อนที่สุดและลงทุนสูง การเข้าทรงยังแบ่งแยกย่อยไปเป็น 2 ประเภท คือ

5.1 เน้่งมัวเตือ (เน้่งตาขาว) เป็นพิธีกรรมที่ได้รับการเรียนรู้มาโดยปกติ ใช้อุปกรณ์ง่ายๆ ผู้ประกอบพิธีกรรมประกอบด้วยหมอผีกับคนไข้เท่านั้น เป็นการข่มขู่ให้วิญญาณร้ายออกจากร่างกายของผู้ป่วยไป (ชาวม้งเชื่อว่าการเจ็บป่วยเกิดจากขวัญหายหรืออาจเกิดจากวิญญาณร้ายเข้าสิงในร่างกายของผู้ป่วย)

5.2 เน้่งม้งคู้ (เน้่งตาดำ) เป็นพิธีกรรมเข้าทรงที่สลับซับซ้อน นับว่าเป็นการเข้าทรงอย่างแท้จริงหมอผีไม่สามารถเรียนรู้เองได้ แต่เกิดได้ด้วยวิธีการทางวิญญาณ ในตระกูลหมอผีจะมีรุ่นละหนึ่งคนเท่านั้น โดยมี (วิญญาณผู้ทรง) จะคัดเลือกจากบุตรชายคนโตหรือคนสุดท้ายก็ได้ ผู้ที่ถูกเลือกจะเกิดการเจ็บป่วยเรื้อรังเป็นเวลานาน ทำการรักษาด้วยวิธีการใดๆ ก็ไม่หาย หมอผีที่เป็นอยู่แล้วจะทำการตั้งแท่นบูชาผีในบ้านและลองเข้าทรง หากผู้ป่วยสามารถเข้าทรงได้ แสดงว่าวิญญาณผู้ทรงได้เลือกและยอมรับให้ผู้ป่วยคนนั้นเป็นหมอผีแล้ว จากนั้นอาการเจ็บป่วยเรื้อรังจะหายและเขาก็กลายเป็นหมอผีโดยสมบูรณ์ สามารถทำการรักษาคนอื่นได้

การรักษาโรคโดยการเข้าทรงเน้่งม้งคู้ นั้น หมายถึงว่า วิญญาณผู้ป่วยได้ถูกนำไปยังปรโลกแล้ว การเข้าทรงของหมอผีบน โຕ้ะยาวเป็นการจี้ม้าเข้าสู่ปรโลกเพื่อติดตามหรือไล่ตัววิญญาณผู้ป่วยกลับมา

4.1.2 ทรัพยากรการท่องเที่ยวของชุมชน

ในงานวิจัยนี้ผู้วิจัยจะหยิบยกทรัพยากรการท่องเที่ยวทางธรรมชาติและทางศิลปวัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตที่ถือว่าเป็นจุดเด่นที่สำคัญของหมู่บ้านม้งคอยปุยมาอธิบาย โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1) ทรัพยากรการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ

เนื่องจากประเด็นนี้เป็นประเด็นที่กว้างและมีความหลากหลายอยู่ในความหมายของตัวเองอยู่มาก ผู้วิจัยจึงได้แบ่งแยกออกเป็นหัวข้อต่างๆ ดังนี้

1.1) ทัศนียภาพ/สภาพอากาศ

เริ่มตั้งแต่การเดินทางมายังบ้านคอยปุย นักท่องเที่ยวจะได้สัมผัสกับความสวยงามของธรรมชาติป่าไม้และสภาพอากาศที่เย็นสบายในหน้าร้อนและหนาวเย็นในหน้าหนาว (หมอก) ตลอด

เส้นทางการเดินทางจนมาถึงตัวหมู่บ้าน ซึ่งจะทำให้นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเยี่ยมชมหมู่บ้านรู้สึก สดชื่นจากการได้รับบรรยากาศที่ดีจากธรรมชาติ

1.2) สวนน้ำตก

เป็นการจัดตั้งของกลุ่มการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ร่วมกันจัดทำสวนดอกไม้ โดยมีการนำลำ น้ำห้วยผาแดงมาพัฒนาเป็นสวนน้ำตก โดยจุดเด่นของสวนดอกไม้จะเป็นดอกไม้ ซึ่งหาดูได้ยาก (มี เพียง 1 แปลง)

1.3) เส้นทางศึกษาธรรมชาติ

ในส่วนนี้ก็จะจะเป็นกิจกรรมส่วนหนึ่งของกลุ่มการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ แต่ในขณะที่นักวิจัย ได้ทำงานวิจัยชิ้นนี้ ยังเป็นเพียงความพยายามเริ่มต้นที่จะสำรวจเส้นทางศึกษาธรรมชาติ โดยได้ ศึกษาทางป่าทึบเหนือของหมู่บ้านที่ติดต่อกับดอยผาคล่อง ทางบ้านแม่สาใหม่ อ.แม่ริม จ.เชียงใหม่ ในการสำรวจนั้นจะมุ่งเน้นประเด็นสำรวจจุดต่างๆ ที่มีความสำคัญทางธรรมชาติและเกี่ยวโยงกับ ประวัติศาสตร์ต่างๆ ของชุมชน รวมถึงพันธุ์ไม้หายาก สมุนไพรที่มีสรรพคุณที่แปลกและลึกลับ รอยสัตว์ป่า ฯลฯ

1.4) ท่องเที่ยวเชิงเกษตร

จากการสำรวจข้อมูล ผู้วิจัยพบว่า ยังไม่มีการจัดตั้งเป็นกลุ่มการท่องเที่ยวเชิงเกษตร แต่ เป็นเพียงกลุ่มเกษตรกรผู้ทำสวนลิ้นจี่ ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากโครงการหลวง โดยมีแนวคิดที่จะ พัฒนาสวนลิ้นจี่ แปลงพืชสวนทางการเกษตรให้เข้ามาเป็นสินค้าในการดึงดูดนักท่องเที่ยวและ พัฒนารูปแบบภูมิทัศน์ สวนการเกษตรให้สวยงามพร้อมกับการมีผลผลิตที่มีคุณภาพ เพื่อยกระดับ ให้กลายเป็น การท่องเที่ยวเชิงการเกษตรในการดึงดูดนักท่องเที่ยวและสร้างเอกลักษณ์ให้กับชุมชน บ้านดอยปูย

2) ทรัพยากรการท่องเที่ยวทางศิลปวัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิต

ในประเด็นนี้ผู้วิจัยจะสะท้อนผ่านประเด็นต่างๆ ดังนี้

2.1) บ้านเรือนของชาวม้งดอยปูย

ตัวบ้านของชุมชนจะไม่เน้นความสำคัญมากนัก แต่จะเน้นที่ประตูเป็นหลัก ในการก่อตัว บ้านเรือนสมัยก่อนสภาพเศรษฐกิจและสังคม จึงแล้วแต่ความสะดวกของผู้อยู่อาศัยเป็นหลัก โดยมี รายละเอียดจากการที่ผู้วิจัยเป็นผู้รวบรวมในประเด็นนี้ดังนี้ เมื่อราวๆ 40 ปีที่ผ่านมาชุมชนบ้านดอย ปูยทำการก่อสร้างบ้าน แบบจารีตประเพณีด้วยวัสดุท้องถิ่นง่ายๆ กล่าวคือ สร้างบ้านอยู่บนพื้นดิน หลังคามุงด้วยหญ้าคาหรือ ใบตองตึง ฝาบ้านเป็นไม้เนื้อแข็ง แต่เมื่อความเจริญเข้าไปในหมู่บ้าน รูปแบบของสิ่งก่อสร้างค่อยๆ เปลี่ยนกลายเป็นหลังคามุงสังกะสีและกระเบื้องลอนคู่ ฝาบ้านเปลี่ยน จากไม้ผ่ามาเป็นไม้เลื่อย ถึงแม้ว่าจะมีการเปลี่ยนแปลงวัสดุหรือโครงสร้างให้แข็งแรงมากขึ้น แต่

รูปแบบภายในยังคงไม่มีการเปลี่ยนแปลง กลุ่มชาติพันธุ์ม้งยังคงมีความเชื่อและความเคารพนับถือผีหรือวิญญาณตามจุดต่างๆ ภายในบ้าน พวกเขาเชื่อว่าทุกๆ จุดในบริเวณอาคารบ้านนับตั้งแต่ประตูบ้าน เสา เตาไฟ ได้เตียง และแท่นบูชาผีบรรพบุรุษต่างก็มีวิญญาณศักดิ์สิทธิ์ควบคุมอยู่ รูปแบบบ้านสมัยใหม่ที่ดูแข็งแรง คงทนถาวร แต่จุดต่างๆ ภายในตัวบ้านยังคงมีอยู่อย่างครบถ้วนเช่นเดิมในปี พ.ศ.2492 กรมป่าไม้ได้ประกาศกฎหมายให้ป่าที่หมู่บ้านคอยปุยตั้งอยู่เป็นป่าหวงห้าม และต่อมาได้ประกาศให้คอยสุเทพ-ปุย เป็นเขตอุทยานแห่งชาติ เมื่อวันที่ 14 เมษายน 2524 การประกาศให้หมู่บ้านคอยปุยเป็นเขตอุทยานแห่งชาตินี้เองทำให้มีการห้ามหรือควบคุมการก่อสร้าง ปรับปรุงสิ่งก่อสร้างภายในหมู่บ้าน อย่างไรก็ตามจากการเพิ่มขึ้นของประชากร โดยการขยายครอบครัวที่เป็นการเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพสังคมจากครอบครัวใหญ่มาอยู่เป็นครอบครัวเล็ก จึงหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะต้องมีการลักลอบก่อสร้างที่พักอาศัยอยู่เสมอ และตามประเพณีของม้งก็สอดคล้องกับเหตุการณ์ที่กล่าวมาคือ เมื่อบุตรชายคนที่สองแต่งงาน บุตรชายคนที่หนึ่งจะต้องลงเรือนหรือขยายสร้างเรือนใหม่

ปัจจุบันบ้านทรงเดิมที่มีอยู่ตามสองข้างทางภายในหมู่บ้านได้ถูกตัดแปลงให้เป็นห้องแถวร้านค้า ทำให้บังคับสิ่งก่อสร้างที่เป็นเอกลักษณ์ของชาวม้งจนหมดสิ้น บุคคลหรือนักท่องเที่ยวที่เข้าไปในหมู่บ้านแบบการเยี่ยมชมจึงไม่สามารถมองเห็นความเป็นเอกลักษณ์ และวิถีชีวิตที่แท้จริงของชาวม้งบ้านคอยปุย ทั้งๆ ที่กลุ่มม้งที่ยังนับถือผีส่วนใหญ่แล้วยังคงมีการยึดถือกฎจารีต ประเพณีดั้งเดิมอย่างเคร่งครัด

2.2) การแต่งกาย

เสื้อผ้าเครื่องแต่งกายของชาวม้ง ถือว่าเป็นวัฒนธรรมที่สะท้อนออกมาให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสอย่างที่สุด ซึ่งจากการที่ผู้วิจัยศึกษา พบว่า ชาวม้งจะเน้นใส่เสื้อผ้าชุดสีดำ ผู้หญิงใส่กระโปรงผู้ชายใส่กางเกง แต่มีจุดเด่นตรงที่มีผ้ามัดเอวเหมือนกัน และมีการตกแต่งลวดลายตามเสื้อผ้า กล่าวคือ จะมีเครื่องประดับมากขึ้น เปลี่ยนแปลงไปตามสมัยนิยม เครื่องประดับส่วนใหญ่จะเป็นเครื่องเงิน (เป็นตัวแสดงฐานะ) เสื้อผ้าจะมีลักษณะเด่น คือ มีความหนาเป็นพิเศษในปัจจุบัน เนื่องจากการปฏิสัมพันธ์กับคนในเมืองมากขึ้น วัฒนธรรมการแต่งกายก็เริ่มจะเป็นไปตามแบบคนในเมืองมากขึ้น ซึ่งถือเป็นจุดหนึ่งที่ทำให้คอยปุยขาดเสน่ห์ในการท่องเที่ยวลงไป

2.3) ภาษา

ภาษาก็เป็นสิ่งบ่งบอกถึงวัฒนธรรมของชนเผ่าม้ง คือ ที่บ้านม้งคอยปุยจะเป็นม้งลาย จากการศึกษาวิจัย พบว่า ยังมีการอนุรักษ์ภาษาม้งอยู่ แต่ปัจจุบันมีการใช้ภาษาม้งน้อยลง มีการใช้ภาษาที่ถูกต้องน้อยลง เริ่มถูกกลืนไปตามภาษาของคนเมือง (ภาษาไทย) ซึ่งเด็กรุ่นใหม่มักจะนำมาพูดรวมกัน

2.4) วัฒนธรรมการกินและอาหารพื้นบ้าน

ชุมชนบ้านม้งคอยบุย ยังมีการรักษาประเพณี การกินข้าวใหม่อยู่บ้าง เพราะชาวบ้านส่วนใหญ่ไม่ได้ปลูกข้าวแล้วจึงทำให้ประเพณีการกินข้าวใหม่ลดลงหรือเกือบสูญหายไปจากชุมชน ส่วนเรื่องอาหารการกิน ในอดีตจะมีการกินกันแบบง่ายๆ เช่น ไก่ต้มสมุนไพร ต้มม้ง (จะมีเครื่องปรุง คือเกลือกับน้ำและเนื้อหมู) แกงม้ง น้ำพริกม้ง (จะมีมะเขือ พริกขี้หนู เกลือ ผักชี มะเขือเทศพื้นบ้าน ตะไคร้) จะเห็นได้ว่า อดีตวัฒนธรรมการกินอยู่ของชาวม้งจะเป็นไปแบบง่ายๆ ใช้วัตถุดิบพื้นบ้าน เครื่องปรุงที่สำคัญ ก็คือ พริกกับเกลือ ส่วนอาหารที่ขึ้นชื่อมากที่สุดของชาวม้ง คือ ไก่ต้มสมุนไพร จากการศึกษาของ (ศรีวรรณและคณะ, 2531) เกี่ยวกับแหล่งอาหารและบริโภค นิสัยของประชาชนกลุ่มน้ำแถม พบว่า แหล่งอาหารจากธรรมชาติของชาวเขา คือ พื้นที่ป่า นา และลำห้วย ซึ่งมีอาหารค่อนข้างจำกัด ชาวเขาจะพึ่งอาหารจากธรรมชาติมาก ฉะนั้นเมื่ออาหารจากธรรมชาติมีน้อย ชาวเขาก็จะได้รับอาหารน้อยตามไปด้วย สัตว์ที่ใช้เป็นอาหารได้จะอาศัยอยู่ในป่า กลุ่มชาวเขามีข้อจำกัดในลักษณะภูมิประเทศ เนื่องบนภูเขามีพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์น้อย แหล่งน้ำเป็นลำห้วยเล็กๆ ไม่มีกบ เขียด ปลา กุ้ง นานาชนิดสำหรับเป็นอาหารพื้นถิ่นบนภูเขาเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่กำหนดอาหารประเภทโปรตีน กล่าวคือ ฤดูฝนจะมีอาหารประเภทโปรตีนมาก ส่วนฤดูหนาวและฤดูร้อน ชาวเขาจะไม่ได้รับอาหารประเภทโปรตีนจากธรรมชาติเลย แม้ว่าการถนอมอาหารเป็นสิ่งที่มิใช่ประโยชน์ที่จะได้รับอาหารช่วงที่อาหารขาดแคลนก็ตาม และการถนอมอาหารนั้น ได้มีมาตั้งแต่โบราณกาลอันเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ เช่น เนื้อตากแห้งหรือรมควัน เพื่อเก็บไว้รับประทานนานๆ แต่ชาวเขาก็ไม่มีการถนอมอาหารมากนักเนื่องจากอาหารแต่ละฤดูมีจำกัด (ลีศึก ฤทธิเนติกุล, 2544) ได้ทำการศึกษาระดับการบริโภคอาหารของครัวเรือนเกษตรกรชาวเขาบ้านป่าเกี๊ยะ พบว่า มีการบริโภคอาหารโปรตีนจากเนื้อสัตว์และไข่ น้อยมาก ทั้งนี้เพราะอาหารประเภทเนื้อและไข่มีราคาแพง อาหารโปรตีนที่ผลิตเอง เช่น เป็ด ไก่ และหมูนั้นนานๆ จะได้บริโภคสักครั้งหนึ่งตามเทศกาลหรือเมื่อมีพิธีกรรมเท่านั้น

จากการศึกษาครั้งนี้ พบว่า ในฤดูแล้งอันยาวนาน (ฤดูหนาวและฤดูร้อน) กลุ่มชาติพันธุ์ม้งมีการปลูกถั่วบางชนิดตามหัวไร่ปลายนาที่เป็นต้นน้ำ มีการปลูกถั่วเหลืองสำหรับแปรรูปเป็นเต้าหู้ ได้ตลอดปี ปลูกผัก ปลูกมัน และพืชเขียว พืชทอง ที่สามารถเก็บในที่อุณหภูมิตลอดปี มีการปลูกสวนสมุนไพรหลากหลายชนิดที่เป็นได้ทั้งยาบำรุง และอาหารประเภทพืชผัก อาหารจำพวกลูกผึ้ง ลูกต่อจากป่า อาจเป็นแหล่งอาหารที่เข้มข้นที่แม้ว่าจะได้รับประทานนานๆ ครั้ง แต่ก็มีปริมาณพอต่อความต้องการของร่างกาย

อีกส่วนหนึ่ง คือ พิธีกรรมต่างๆ มักจะจัดขึ้นในฤดูแล้ง การทำพิธีประจำตระกูลที่แต่ละครอบครัวหมั่นเวียนกันทำไปนั้นเป็นการแบ่งปันอาหารโปรตีนโดยธรรมชาติ เนื่องจากชาวเขาทุกๆ

ตระกูลจะมีสายสัมพันธ์เป็นเครือญาติกันทั้งโดยสายเลือดและโดยการแต่งงานระหว่างตระกูล ปัจจุบันลักษณะการบริโภคอาหารของคนม้งคอยปุย จะคล้ายกับชนพื้นราบมากขึ้น เพราะว่าด้วยสภาพชีวิตที่เร่งรีบและเวลาน้อยลงจากการประกอบธุรกิจทางการท่องเที่ยว ชุมชนบ้านม้งคอยปุย ส่วนใหญ่จึงหันไปบริโภคอาหารจานด่วน ซึ่งปัจจุบัน (พ.ศ.2553) มีอยู่ 5 ร้านด้วยกัน มีเมนูอาหารต่างๆ ให้เลือกรับประทานตามแบบคนพื้นราบ

2.5) การละเล่น

ส่วนใหญ่ ชาวม้งจะนิยมมีการละเล่นในเทศกาลปีใหม่ทีนอกจากประเพณีปีใหม่นั้น จะมีพิธีกรรมที่สำคัญแล้ว ในช่วงเทศกาลปีใหม่ยังมีการละเล่นที่สนุกสนานอย่างมากด้วย เป็นต้นว่า

- การโยนลูกช่วงและร้องเพลงนับเป็นการเปิดโอกาสให้คนหนุ่ม-สาว หรือ พ่อหม้าย-แม่หม้าย ได้มาทำความรู้จักกับเพื่อนใหม่ ซึ่งหากโชคดีได้คู่ที่รู้จักกันก็อาจจะตกลงแต่งงานหลังเทศกาลปีใหม่ก็เป็นได้

- การตีลูกช่วงกับการตีลูกขนไก่จะเป็นการเล่นของกลุ่มเด็กกับผู้ใหญ่ชาย ที่มีการเล่นทั้งเดี่ยวต่อเดี่ยว และเล่นร่วมกันเป็นกลุ่ม เพื่อความสนุกสนานเป็นหลัก

- การร้องเพลงเดิม เป่าขลุ่ย จ่าง และใบไม้ ทั้งของกลุ่มคนหนุ่มสาวกับผู้ใหญ่มั้งทั่วไป เพื่อบอกเล่าถึงความรู้สึกที่อยากให้อื่นรับรู้ เช่น ความยินดีปรีดาในวันปีใหม่ ความรักของหนุ่มสาว เป็นต้น

เทศกาลปีใหม่ เป็นงานเฉลิมฉลองครั้งใหญ่ในรอบปี หลังจากที่ได้เห็นเหนื่อยกับการงานจนเสร็จสิ้นฤดูเก็บเกี่ยวกันแล้ว ด้วยเหตุนี้ ชาวม้งจึงมักแต่งกายด้วยชุดประจำเผ่าของตนเองที่ตัดเย็บและประดับให้สวยงาม อันถือเป็นการประชันฝีมือของผู้ตัดเย็บและแสดงถึงฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวไปในตัวด้วย

ปัจจุบัน ชาวม้งได้ปรับเปลี่ยนประเพณีและการละเล่นในเทศกาลปีใหม่ในช่วงหลายปีที่ผ่านมา โดยมีกิจกรรมใหม่ๆ เพิ่มขึ้น และการรื้อฟื้นกิจกรรมในวิถีชีวิตประจำวันขึ้นมาเป็นเกมส์กีฬาพื้นบ้าน เช่น การประกวดธิดาม้ง การร้องเพลงและเต้นรำด้วยเพลงสมัยนิยม การแข่งขันยิงหน้าไม้ การแข่งขันหาค้นหาด้วยคานหาค้นหา การแข่งขันกัน โยนไข่ และการแข่งรถล้อเลื่อนไม้ เป็นต้น

ในชุมชนบ้านม้งคอยปุยเอง ช่วงเทศกาลปีใหม่จะทำได้ไม่เต็มรูปแบบ เพราะในช่วงนี้จะเป็นช่วงที่มีนักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวมากที่สุด จึงต้องใช้เวลากับการเฝ้าร้านขายของทำกิจการการค้าในรูปแบบต่างๆ และประกอบกับงานทำกิจกรรมทางการละเล่นต่างๆ ก็จะไม่มีการไปทำที่จ้อครดให้กับนักท่องเที่ยว ประเพณีในส่วนของการละเล่นจึงได้ลดลงไปอย่างมาก คงเหลือแต่พิธีกรรมในการทำเพื่อบรรพบุรุษในช่วงปีใหม่เท่านั้น ประกอบกับมีการจัดงานปีใหม่ร่วมกับ 12

หมู่บ้านเครือข่ายมั่งอยู่แล้ว จึงถือว่าความสำคัญในการจัดการละเล่นที่หมู่บ้านตนเองนั้นไม่จำเป็นต้องทำก็ได้

2.6) อุปกรณ์ที่ใช้ในการดำรงชีวิต (วิถีชีวิต)

จะเป็นอุปกรณ์ที่ใช้ในการดำรงชีวิตของชนเผ่าม้งที่ใช้กันมาตั้งแต่อดีตเป็นตัวสะท้อนภูมิปัญญาที่ประยุกต์ใช้ในการดำรงชีวิตในยุคนี้ ประกอบด้วย

- ครก ใช้วัสดุในพื้นที่ทำอุปกรณ์ต่างๆ ในชีวิตประจำวัน ปัจจุบันไม่ค่อยมีใช้แล้ว
- ชั้นโตก (ชนเผ่า) เป็นชั้น โตกของชนเผ่าม้งบางที่ก็ใช้ในชีวิตประจำวัน
- กระบอกร้าไม้ไผ่ ใช้ตักน้ำในลำห้วย
- ชั้นตักน้ำ (ทำจากไม้ไผ่) ใช้ตักน้ำในการอุปโภคและบริโภค
- จานข้าว (ชนเผ่า) ทำจากไม้ไผ่ใช้สำหรับใส่ข้าวสุกเพื่อรับประทาน
- โอง ใช้เก็บถนอมอาหาร เช่น ผักกาดดอง
- ปิ่นโบราณ อันใหญ่ ใช้สำหรับล่าช้าง อันเล็ก ใช้ในชีวิตประจำวันของชนเผ่าม้งมานาน ถือเป็นปิ่นชนิดแรกของโลกมี 52 กระบอกร
- กระดุกข้าง เป็นกระดุกส่วนสะโพกของช้างและใช้ในการรักษาเกือกเขาเศษผงกระดุกมาผสมน้ำอุ่นแล้วต้มดื่ม
- ที่ดักสัตว์ ไม้ดักสัตว์ตามไร่ สวนที่บ้านหรือที่ไหนก็ได้จะใช้ได้ตามทุกสภาพใช้ดักสัตว์ได้เกือบทุกชนิด
- หน้าไม้ ไม้ยิงสัตว์ทั่วไป อาทิเช่น ไก่ป่า หมูป่า นก ฯลฯ ไว้เป็นอาวุธประจำตัวของผู้ชายชนเผ่าม้ง
- ลูกช่วง มีไว้ใช้ในการละเล่นของกลุ่มหนุ่ม-สาว ในช่วงของการกินวอของชนเผ่าม้ง
- แคนม้ง ใช้ในพิธีงานศพหรือใช้ในการต้อนรับแขกที่มาเยือนในหมู่บ้าน คือใช้กับงานใหญ่เท่านั้น เช่น นายกรัฐมนตรี แต่นักกีฬาในระดับล่างก็จะไม่ใช้แคนต้อนรับ
- หีบใส่เสื้อผ้าของม้ง มีไว้ใส่เสื้อผ้าทั่วไป เปรียบเหมือนกับตู้เสื้อผ้าเท่านั้นเอง ทำมาจากเปลือกไม้ไผ่
- ที่ใส่หลังม้า บรรจุของได้ประมาณ 100 กิโลกรัม (ถ้าม้าแข็งแรง) วัสดุทำมาจากไม้ไผ่
- กลอง (ไว้ใช้ในงานศพเท่านั้น) วัสดุตัวฐานทำมาจากไม้ขนาดใหญ่ กลองทำมาจากหนังวัวตากแห้งที่ได้จากงานศพของที่แล้วในการฆ่าวัว
- หิ้งบูชา ไว้ใช้ในกรณีคนในบ้านเจ็บป่วยล้มป่วยขึ้นมาทางครอบครัวจะเชิญพ่อหมอแม่หมอ มาทำพิธีรักษา

- หินโม่ข้าวโพด ใช้ในการโม่ข้าวโพดหรือบดข้าวโพดให้สัตว์เลี้ยงในบ้าน อาทิ ไก่ หมู เป็ด เป็นสัญลักษณ์หนึ่งของชาวม้ง ถ้าเห็นที่บดข้าวโพดที่ไหนแสดงว่าที่นั้นต้องมีชาวม้งอาศัยอยู่ที่ บดข้าวโพดจะมีหมูบ้านละ 1 โม่ วัสดุทำมาจากก้อนหินขนาดใหญ่ ฐานนำมาจากไม้ขนาดใหญ่
- ครกตำข้าว ใช้ในการตำข้าวเปลือก ของแต่ละชนเผ่าจะมีลักษณะที่แตกต่างกันออกไป
- เครื่องรีดผ้า เป็นลักษณะเป็นแท่น ไม้ขนาดใหญ่ ใช้ในการรีดผ้าพวกผ้าใยกล้วยง ประโยชน์คือรีดเพื่อให้ผ้ากล้วยงมีความอ่อนนุ่ม
- ที่ปั่นฝ้าย ปั่นฝ้ายให้เกิดใยกล้วยงเป็นระเบียบเรียบร้อย เพื่อที่จะนำไปทอเป็นใยกล้วยง
- ชุดม้งโบราณ เป็นชุดม้งโบราณดั้งเดิมของชาวม้งและเป็นผ้าใยกล้วยงแท้ 100% คนม้งเมื่อก่อนจะสวมชุดม้งเหล่านี้กันทุกคน
- ชุดม้งยุคกลาง เป็นชุดม้งที่ต่อจากชุดม้งโบราณ ลวดลายจะมีการเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัยของแต่ละยุคของม้งจะเป็นสีโทนแดงจนถึงปัจจุบันนี้
- เตาไฟมีอยู่ 2 แบบ คือเตาไฟเล็กใช้สำหรับพิธีกรรมเท่านั้นและเตาไฟใหญ่ใช้สำหรับตั้งไฟทำอาหาร
- ล้อเลื่อนไม้ ทำมาจากไม้ทั้งหมด ใช้ในการแข่งขันตองงานปีใหม่ม้ง

4.1.3 พัฒนาการของรูปแบบการท่องเที่ยวที่ผ่านมา

ในส่วนนี้ผู้วิจัยได้อธิบายผ่าน 3 ประเด็น คือ สถานการณ์หรือเหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นแต่ละยุค รูปแบบของการท่องเที่ยวที่ผ่านมา และการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ จากการเป็นชุมชนท่องเที่ยว ในส่วนนี้จะเป็นการกล่าวถึงสถานการณ์สำคัญที่ทำให้เกิดพัฒนาการของการท่องเที่ยว โดยจะอธิบายผ่าน ตารางสรุป สถานการณ์หรือเหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นแบ่งเป็น 4 ยุค ดังนี้

1) สถานการณ์หรือเหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นแต่ละยุค

ตาราง 3 สรุปสถานการณ์หรือเหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นต่อการท่องเที่ยวบ้านมั่งคองยุค

ยุคที่ 1 พ.ศ.(2505-2514)	ยุคที่ 2 พ.ศ.(2515-2523)	ยุคที่ 3 พ.ศ.(2524-2535)	ยุคที่ 4 (2536-ปัจจุบัน)
การท่องเที่ยวเริ่มเข้ามา	การท่องเที่ยวเริ่มพัฒนา	การท่องเที่ยวขาขึ้นจนถึงจุดสูงสุด	การท่องเที่ยวเริ่มเข้าสู่ช่วงซบเซาจนถึงครั้งที่
<p>-ยังใช้รูปแบบเกษตรเพื่อยังชีพอยู่</p> <p>-มีผู้นำธรรมชาติ (พ่อเลาปะ)</p> <p>-พ.ศ.2505 ในหลวงเข้ามาเยี่ยมราษฎร</p> <p>-มีร้านค้าชาวเขา</p> <p>-หยุดการค้าฝิ่น เริ่มมีการปลูกพืชทดแทน</p> <p>-ป่าไม้เข้ามาปลูกต้นสน/ยูคา</p> <p>-ปัญหาในยุคนั้น</p> <p>เรื่องกลุ่มนายทุนที่มีอิทธิพลนำสัมเขี้ยวหวานไปปลูกตามไร่ฝิ่น (เป็นวิธีการจับจองพื้นที่) เพราะชาวบ้านจะปลูกพืชหมุนเวียน วิธีแก้ไขของชาวบ้านคือไปหมุนต้นสัมเขี้ยวหวานให้รากขาด ฯลฯ</p>	<p>-มีคนนเข้า</p> <p>-มีร้านค้าของชุมชน</p> <p>-รถแดงเริ่มเข้ามา โดยตรงกฎหมายที่ทำไว้รถแดงจะขึ้นดอยสุเทพ-ปุย ต้องมาสิ้นสุดที่นี่(ดอยปุย)</p> <p>-รูปแบบการท่องเที่ยวเป็นแบบตามอัธยาศัย ผู้ที่สนใจในวิถีชีวิตธรรมชาติของหมู่บ้าน</p> <p>-ได้รายได้จากสร้อย,แหวน(ค้าขาย) สินค้ายังมีไม่มาก</p> <p>-ปลายยุคที่ 2 สินค้าเริ่มหลากหลายมากขึ้นมีร้านค้ามากขึ้น เกือบ 80% ของปัจจุบัน</p> <p>-ยังไม่มีระบบการจัดการทั้งรูปแบบการตั้งร้านค้าการท่องเที่ยว ฯลฯ</p> <p>- วิถีชีวิต ยังเป็นระบบเครือญาติอยู่</p>	<p>เริ่มมีแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน พิพิธภัณฑ์ชาวเขา พ.ศ.2527/สวนน้ำตก พ.ศ. 2530</p> <p>-มีการบริหารจัดการ</p> <p>-มีกลุ่มคณะกรรมการ</p> <p>-ผลกำไรจัดสรรปันส่วน แต่ยังไม่ได้เป็นมาตรฐาน</p> <p>-จัดการภายในกลุ่มและคืนกำไรบางส่วนให้กับชุมชน</p> <p>-สินค้าเกษตร (สินค้า) ได้รับ</p> <p>ความสนใจจากนักท่องเที่ยว สินค้าพวกเครื่องเงิน เสื้อผ้าเด็ก ชาวเขาด้วยกันเช่นกัน</p> <p>ได้รับความนิยมนมาก</p> <p>- ประโยชน์ทำให้รายได้เพิ่มขึ้น</p> <p>ชาวบ้านกล้าลงทุนขึ้นรายได้สูงสุดร้านขายงาช้างวันละ 100,000-200,000 บาทต่อวัน</p>	<p>- รูปแบบสินค้าเปลี่ยน</p> <p>-เสื้อผ้าเป็นแฟชั่นมากขึ้นตามยุคสมัย</p> <p>-ยกระดับสินค้ารูปแบบการนำเสนอสินค้าให้ดูดีขึ้น(มีการทำร้านใหม่)</p> <p>-เริ่มนำสินค้าจากที่อื่นเข้ามาเพิ่มขึ้น</p> <p>-มีพ่อค้าจากภายนอกเข้ามาบางส่วน</p> <p>-ชาวบ้านไปค้าขายภายนอก</p> <p>มากขึ้น(วิ่งตามงานต่างๆ</p> <p>เนื่องจากค้าขายด้านบนไม่ดี)</p> <p>-ค่าบัตรผ่านประตูยังเก็บเท่าเดิมอยู่</p> <p>-ค้าขายพลอยช่วงฤดูการท่องเที่ยววันที่มากที่สุด 10,000-20,000 บาท/วัน</p> <p>(ลดลงจากยุคที่3 สิบเท่า)</p>

ตาราง 3 สรุปลักษณะการณ์หรือเหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นต่อการท่องเที่ยวบ้านม้งคอยปุย (ต่อ)

ยุคที่ 1 พ.ศ.(2505-2514) การท่องเที่ยวเริ่มเข้ามา	ยุคที่ 2 พ.ศ.(2515-2523) การท่องเที่ยวเริ่มพัฒนา	ยุคที่ 3 พ.ศ.(2524-2535) การท่องเที่ยวขาขึ้นจนถึงจุดสูงสุด	ยุคที่ 4 (2536-ปัจจุบัน) การท่องเที่ยวเริ่มเข้าสู่ช่วงซบเซาจนถึงคงที่
<p>- ปัญหาต้นสนไฟติดง่าย พื้นดินแห้ง น้ำแห้ง</p>	<p>- ประโยชน์ที่ชาวบ้านได้รับจากการท่องเที่ยวพบว่าการค้าขายสามารถเลี้ยงครอบครัวได้(ครอบครัวใหญ่จะได้เปรียบเพราะสามารถแบ่งคนไปค้าขายและทำการเกษตรไปด้วย) - ป่าไม้เข้ามา-เริ่มมีกฎหมายควบคุมพื้นที่เฉพาะคนใน - เริ่มมีคนอพยพเข้ามาช่วงแรกไม่มีปัญหาเพราะพื้นที่มีเพียงพอ - ภายหลังกฎหมายควบคุมเต็มที่ห้ามคนนอกเข้า ให้แต่ระบบเครือญาติ เท่านั้น</p>	<p>(บทสัมภาษณ์โดยพ่ออึ้งยศ หวังวนวัฒน์, 2553) ปัญหาในยุคนี้ - เริ่มมีการแข่งขันทรพยากรทั้งภายในและภายนอก (พ.ศ. 2534-2536) - เกิดการแตกแยกทางความคิด - เริ่มเกิดการแข่งขันกันมากขึ้น</p>	<p>(บทสัมภาษณ์โดยพี่พีระ หวังวนวัฒน์, 2553) - เห็นว่ารายได้จากการเกษตรดีจึงกลับมาทำเกษตรกันมากขึ้นอีกครั้ง ปัญหาในยุคนี้ - ยังเป็นปัญหาแข่งขันทรพยากรอยู่ (ภายในและภายนอก) - สถานที่เที่ยวคู่แข่งมีเยอะขึ้นเกิดการเปรียบเทียบมากขึ้น - ชุมชนขาดการอนุรักษ์วัฒนธรรม - ไม่มีการจัดการที่ดีพอ - กฎระเบียบบังคับใช้ในหมู่บ้านเป็นกฎระเบียบเดิมไม่มีการเปลี่ยนแปลงจึงไม่ค่อยได้ผล</p>

ที่มา: จากการจัดกิจกรรมสรุปลักษณะการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นต่อการท่องเที่ยวคอยปุย

วันที่ 29 กันยายน พ.ศ. 2553

ยุคที่ 1 พ.ศ.2505-2514 (การทองเที่ยวเริ่มเข้ามา)

ยุคนั้นยังใช้รูปแบบเกษตรเพื่อยังชีพอยู่ มีผู้นำแบบทางธรรมชาติ (ยังไม่มีตำแหน่งทางราชการ) เป็นยุคที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ และสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถฯ ได้เสด็จพระราชดำเนินทรงเยี่ยมราษฎรชาวเมืองบ้านดอยปุย จึงถือว่าเป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนา เพราะชาวบ้านได้หยุดการค้าฝิ่น เริ่มมีการปลูกพืชทดแทน มีร้านค้าชาวเขา มีการเข้ามาของหลายหน่วยงาน เช่น กองกำลังตำรวจตระเวนชายแดน กรมประชาสัมพันธ์ โครงการหลวงพัฒนาชาวเขา เป็นต้น และกรมป่าไม้เริ่มเข้ามาฟื้นฟูป่า โดยการเข้ามาปลูกต้นสนและยูคาลิปตัส ส่วนระบบการจัดการต่างๆ ก็จะขึ้นอยู่กับตัวผู้นำและการเข้ามาหนุนเสริมของหน่วยงานราชการ

ยุคที่ 2 พ.ศ.2515-2523 (ยุคเริ่มพัฒนาการท่องเที่ยว)

ยุคนี้จะเริ่มมีถนนเข้ามา เริ่มมีรถแดงเข้ามาโดยตรง เริ่มมีนักท่องเที่ยวเข้ามามากขึ้น จะเป็นการท่องเที่ยวแบบเพื่อศึกษาวิถีชีวิตและเยี่ยมชมธรรมชาติของหมู่บ้าน เริ่มมีรายได้จากการค้าขายของชาวบ้าน แต่สินค้ายังไม่หลากหลาย ในช่วงปลายยุคสินค้าเริ่มมีความหลากหลาย วิถีชีวิตยังเป็นระบบเครือญาติอยู่ ในยุคนั้นชาวบ้านได้รับประโยชน์จากการท่องเที่ยวมากขึ้น เริ่มพบว่าการค้าขายสามารถเลี้ยงครอบครัวได้ (ในส่วนนี้ครอบครัวใหญ่จะมีความได้เปรียบ เพราะสามารถแบ่งคนไปค้าขายและทำการเกษตรควบคู่ไปด้วย)

รูปแบบการจัดการนั้น จะเป็นของป่าไม้ที่เริ่มมีกฎหมายควบคุมพื้นที่เฉพาะคนในหมู่บ้าน เพื่อป้องกันการอพยพย้ายถิ่นจากข้างนอกเข้ามาในหมู่บ้าน แต่ยังไม่พบว่ามีระบบการจัดการทั้งรูปแบบการตั้งร้านค้า การท่องเที่ยว ทรัพยากร ฯลฯ

ยุคที่ 3 พ.ศ.2524-2535 (ยุคพัฒนาแบบก้าวกระโดดของการท่องเที่ยว)

เป็นยุคที่เริ่มมีสถานที่ท่องเที่ยวของชุมชน คือ พิพิธภัณฑ์ชาวเขา (พ.ศ.2527) และสวนน้ำตก (พ.ศ.2530) เป็นยุคที่เฟื่องฟูที่สุดของการท่องเที่ยว สินค้าเกษตร (สินค้า) ได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยว สินค้าพวกเครื่องเงิน เสื้อผ้า ได้รับความนิยมนมาก ทำให้ชาวบ้านกล้าลงทุนในเรื่องการค้าขายมากขึ้น ตรงกันข้ามภาคการเกษตรก็จะลดลง แต่ก็เริ่มมีปัญหาในการแข่งขันทรัพยากรทั้งภายในและภายนอก เกิดการแตกแยกทางความคิดและเริ่มเกิดการแข่งขันกันมากขึ้น

รูปแบบการจัดการในยุคนั้น จะเป็นไปแบบรูปกลุ่มองค์กรธุรกิจของชุมชนกลุ่มต่างๆ มีการบริหารจัดการภายในกลุ่มจะมีคณะกรรมการ ผลกำไรที่ได้จะมีการจัดสรรปันส่วนกันเอง (ยังไม่เป็นมาตรฐาน) ภายหลังจากจะมีการคืนกำไรบางส่วนให้กับชุมชน ในส่วนของกลุ่มที่มีสถานที่ท่องเที่ยว ซึ่งในส่วนนี้นับว่าเป็นผลดีต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมาก เพราะถือว่า ชาวบ้านหันไปสนใจอาชีพการค้าขายมากขึ้น ทำให้ป่ามีเวลาฟื้นฟูตัวเอง แต่ผลเสียจะไปตกอยู่กับวัฒนธรรม

วิถีชีวิตของชุมชนที่เริ่มมีการเปลี่ยนแปลง เห็นได้ชัดจากการแตกแยกทางความคิดและแย่งชิงทรัพยากร เป็นต้น

ยุคที่ 4 พ.ศ.2536-ปัจจุบัน (ยุคปรับตัวตามช่วงซบเซาของการท่องเที่ยว)

ในยุคนี้ต้องมีการพัฒนารูปแบบสินค้าให้มีความเป็นสมัยใหม่ มีการยกระดับรูปแบบการจัดนำเสนอสินค้าให้ดูดีขึ้น (มีการทำร้านใหม่) เริ่มมีการนำสินค้าจากที่อื่นเข้ามาเพิ่ม ชาวบ้านเริ่มมีการวิ่งไปค้าขายภายนอกมากขึ้น เนื่องจากค้าขายด้านบนหมู่บ้านไม่ดี นำไปสู่การอพยพคนออกนอกพื้นที่ (เป็นแบบชั่วคราว) แล้วเริ่มกลับมาทำการเกษตรกันมากขึ้น เพราะรายได้จากการเกษตรเริ่มดี และพบว่าชุมชนขาดการอนุรักษ์วัฒนธรรมมากขึ้นในยุคนี้

2) รูปแบบของการท่องเที่ยวที่ผ่านมา

โดยหากจะขยายความถึงรูปแบบการท่องเที่ยวที่ผ่านมา ก็จะหมายถึง รูปแบบของการท่องเที่ยวของกลุ่มท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ท่องเที่ยวเชิงเกษตร ซึ่งจะครอบคลุมถึงการท่องเที่ยวในรูปแบบการพัฒนาในปัจจุบัน ซึ่งมีรายละเอียดการก่อตั้งกลุ่มท่องเที่ยวเหล่านี้ ดังนี้

2.1) กลุ่มท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

กลุ่มนี้จัดตั้งขึ้น เมื่อปี พ.ศ. 2527 ย้อนกลับไป ปี พ.ศ. 2523 โครงการปลูกพืชทดแทนและการตลาดที่สูงไทย/สหประชาชาติ ได้ส่งนายวัลลภ กาญจนไพลิน เจ้าหน้าที่จากศูนย์พัฒนาและส่งเสริมชาวเขาจังหวัดเชียงใหม่ ไปปฏิบัติงาน ส่งเสริมการปลูกพืชทดแทนฝิ่นที่บ้านดอยปุย นายวัลลภ จึงได้ซื้อที่ดินจากนายช่าง แซ่หว่าง ในราคา 2,500 บาท เพื่อใช้เป็นที่พักเจ้าหน้าที่และเป็นแปลงสาธิตทางการเกษตร

ในปีเดียวกันนี้ (พ.ศ.2523) การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้แนะนำให้จัดพื้นที่ส่วนหนึ่งซึ่งติดกับที่ทำกรไทย/สหประชาชาติ จัดสร้างบ้านตัวอย่างที่คงเอกลักษณ์เดิมทุกอย่างเพื่อเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยว แต่อาคารสถานที่เหล่านี้ขาดผู้ดูแล และบำรุงรักษาจึงสูญพังจนหมดสิ้น

ในปี พ.ศ. 2527 นายเลิศ ฤทธิเนติกุล หัวหน้าหน่วยพัฒนาและส่งเสริมชาวเขา บ้านช่างเคียน และนายยิ่งยศ หวังวนวัฒน์ (ผู้ใหญ่บ้านดอยปุย) ได้รับ คำแนะนำจากนายสมเกียรติ ศรีลัมภ์ ปลัดอำเภอหางดง (ในขณะนั้น) และนายเข้ม มฤคพิทักษ์ อาจารย์จากมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ให้ทำการปรับปรุงสถานที่ว่างเปล่าให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยว เนื่องจากพื้นที่ภายในหมู่บ้านได้ถูกสร้างเป็นห้องแถวตามสองข้างทางเป็นการบดบังสิ่งก่อสร้างอันเป็นเอกลักษณ์ของชาวม้งจนหมดสิ้นหากไม่

มีการจัดพื้นที่ที่ว่างเปล่าดังกล่าวให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยว ในที่สุดอาจจะไม่มีนักท่องเที่ยวเข้าไปชมหมู่บ้านดอยปุย

คณะผู้ริเริ่มอันประกอบด้วย นายลลิตก ฤทธิเนติกุล นายยิ่งยศ หวังวนวัฒน์ นายสมเกียรติ ศรลัมภ์ และนายเข้ม มฤคพิทักษ์ จึงได้รับระดมทุนคนละ 2,500 บาทเพื่อฟื้นฟูอาคารสถานที่ขึ้นมาใหม่ใช้ชื่อว่า “พิพิธภัณฑน์หมู่บ้านชาวเขา” ตั้งแต่เริ่มเปิดพิพิธภัณฑน์ในเดือนตุลาคม 2527 มีนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศหลั่งไหลเข้าไปชมอย่างไม่ขาดสาย ทำให้กลุ่มตระกูลว่างบนซึ่งเคยมีรายได้จากการเกษตรเพียงทางเดียวกลับมามีรายได้จากการท่องเที่ยวอีกทางหนึ่ง และหันมาทำการค้าขายอย่างจริงจัง

รายได้จากการบริหารจัดการเข้าชมพิพิธภัณฑน์ชาวเขาได้ถูกนำมาปรับปรุงอาคารสถานที่ ซ่อมของเก่า และจัดทำระบบข้อมูลภายในพิพิธภัณฑน์จนกระทั่งอยู่ในระดับที่อยู่ตัวระดับหนึ่ง คือมีนักท่องเที่ยวเข้าชมสม่ำเสมอตลอดปีโดยเฉลี่ยวันละประมาณ 600 คน

ปี พ.ศ. 2541 คณะผู้ก่อตั้งพิพิธภัณฑน์ได้มอบให้ทุกครอบครัวของกลุ่มตระกูลว่างบนมาร่วมเป็นเจ้าของและร่วมกันบริหารงานในรูปแบบของคณะกรรมการ โดยการบำรุงรักษาพื้นที่ที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ซึ่งปัจจุบันเป็นจุดลงของนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติเป็นส่วนใหญ่ เมื่อนักท่องเที่ยวเข้าชมพิพิธภัณฑน์แล้วจึงเดินลงไปตามร้านค้าในหมู่บ้านและซื้อสินค้า จึงถือได้ว่าพิพิธภัณฑน์ชาวเขาได้สร้างรายได้ให้แก่ชุมชนทั้งทางตรงและทางอ้อม

ปัจจุบันปี พ.ศ. 2553 มีนักท่องเที่ยวเข้าชมเฉลี่ยวันละประมาณ 400 คน ลดลงจากสิบกว่าปีที่แล้วประมาณ 200 คน โดยดูจากรายได้บัตรเข้าชมพิพิธภัณฑน์ (สัมภาษณ์ยิ่งยศ หวังวนวัฒน์ หัวหน้ากลุ่มพิพิธภัณฑน์ชาวเขา)

2.2) กลุ่มท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

เมื่อปรากฏว่ากลุ่มท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมหรือพิพิธภัณฑน์ชาวเขาประสบความสำเร็จมีนักท่องเที่ยวเข้าชมสม่ำเสมอทุกวัน และมีจำนวนมากในช่วงปีใหม่ สงกรานต์และตรุษจีน นายหวังด้ว แซ่ลี จึงชักชวนนายจงเถ แซ่ว่าง และชายชงห้วย แซ่ย่าง เจ้าของสวนลิ้นจี่ติดกับหมู่บ้านทางทิศเหนือซึ่งมีทำเลดี มาร่วมกันจัดทำสวนดอกไม้และพิพิธภัณฑน์กลางแจ้ง สวนลิ้นจี่ดังกล่าวมีข้อดีคือมีน้ำตกติดทางทิศตะวันออก และมีอ่างน้ำชีเมนต่ออยู่ใจกลางสวน

ในการเปลี่ยนแปลงสวนลิ้นจี่ให้เป็นสวนดอกไม้และพิพิธภัณฑน์กลางแจ้งครั้งนี้มีผู้เข้าร่วมดำเนินการ 6 คน คือนายหวังด้ว แซ่ลี นายชงห้วย แซ่ย่าง นายจงเถ แซ่ว่าง นายเสื่อ แซ่ลี นายปายี แซ่ว่าง และนายจงเสง แซ่ย่าง ให้ชื่อว่า “สวนน้ำตก” เปิดให้นักท่องเที่ยวเข้าชมปี พ.ศ. 2529

ในปัจจุบันเริ่มจะมีการสำรวจเส้นทางท่องเที่ยวเริ่มจากจุดสวนน้ำตก ทางเข้าป่าจะมี ต้นไม้สำคัญๆ อยู่ริมทาง เช่นต้นไทร และสมุนไพรรักษาโรคต่างๆ พยายามค้นหาจุดต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับ การท่องเที่ยวที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ เช่นสุสานปู่เฒ่า (เป็นผู้นำกำลังตั้งแต่ดอยป่าคา) พร้อมกับการปรับปรุงเส้นทาง โดยดำเนินการร่วมกับกลุ่มเยาวชนที่ได้ทำโครงการ “รักป่าลดโลกร้อน” ที่ได้รับงบประมาณสนับสนุนจากสำนักงาน กองทุนสนับสนุนงานวิจัย (สกว.) ในส่วนของ (Community Based Tourism CBT.I) ในการทำโครงการ ซึ่งยังอยู่ในช่วงของการพัฒนารูปแบบ กิจกรรม ของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ตั้งแต่ สวนน้ำตกถึงดอยผากลองที่ติดเขต อ.แม่ริม ใน โชนของ บ้านแม่สาใหม่

จุดนี้ผู้วิจัยพบว่าการจะจัดการให้มีกิจกรรมการท่องเที่ยวตามเส้นทางที่ค้นพบเป็นสิ่งที่ สร้างความลำบากใจมากพอสมควรสำหรับผู้มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการวางแผนและการพัฒนาใน พื้นที่ ของอุทยานแห่งชาติดอยสุเทพ-ปุย เพื่อการท่องเที่ยวเนื่องจากเรื่องของชุมชนที่ตั้งอยู่ในเขต อุทยานและกิจกรรมที่เหมาะสมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศไม่มีข้อเสนอแนะหรือเกณฑ์ในการ ปฏิบัติเป็นการแน่นอนตายตัวว่าจะทำอย่างไร การตัดสินใจดำเนินการในเหตุการณ์หรือสถานการณ์ ใดๆก็ตามที่มีลักษณะ เป็นคาบสองคมหรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือเหตุการณ์หรือสถานการณ์ที่สามารถ ให้ทั้งคุณประโยชน์และโทษได้มิใช่สิ่งที่พึงกระทำโดยจับปล้นทันใดและเด็ดขาด หากจำเป็นต้อง อาศัยเวลาและความละเอียดรอบคอบในการตัดสินใจเพราะการจัดการท่องเที่ยวแต่ละแห่งนั้นมักจะ ประสบปัญหาที่สวนทางกันระหว่างการอนุรักษ์สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและตั้งคมกับการ พัฒนาอยู่เสมอ จนทำให้นักวิชาการบางท่านกล่าวว่าการท่องเที่ยวไม่สามารถประสานกับการ อนุรักษ์ได้ อีกด้านหนึ่งก็มีบางท่านเสนอว่าการท่องเที่ยวสามารถเดินทางไปพร้อมกับการอนุรักษ์ได้ รวมทั้งนักท่องเที่ยวจะได้รับความรู้ไปพร้อมกันเพียงแต่มีการจัดการและสำนึกที่ดีเท่านั้น โดยใน จุดนี้มักจะใช้แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมาเป็นหลักเกณฑ์ในการจัดการ ซึ่งอาจจะสรุปลักษณะ ของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อเพิ่มมุมมองในการจัดการของกลุ่มท่องเที่ยวเชิงนิเวศตามที่ (การ ท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2542) สรุปไว้ดังนี้

1) การท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะต้องเป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่ให้ความสำคัญกับธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม ทั้งสิ่งแวดล้อมด้านชีวภาพ ภูมิศาสตร์ และวัฒนธรรมประเพณี โดยยึดหลักที่ว่าต้อง อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมไว้ให้ดีที่สุด เพื่อให้สามารถสืบต่อถึงอนุชนรุ่นหลัง

2) การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จะต้องเป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่มีการจัดการอย่างยั่งยืนทั้ง ในเชิงเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม โดยยึดหลักที่ว่าต้องไม่ให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมหรือ ให้กระทบน้อยที่สุด เพื่อส่งผลต่อเนื่องถึงการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน

3) การท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะต้องเป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่ให้คงไว้ซึ่งวิถีชีวิตของท้องถิ่นในแง่สังคมและวัฒนธรรม โดยยึดหลักที่ว่าต้องให้เป็นจุดดึงดูดนักท่องเที่ยวที่ต้องการศึกษาความแตกต่างทางด้านสังคมและวัฒนธรรมอันหลากหลาย

4) การท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะต้องเป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่ให้ความรู้แก่ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายทั้งนักท่องเที่ยว ผู้ดูแลแหล่งท่องเที่ยว ผู้ประกอบธุรกิจท่องเที่ยวและประชาชนในท้องถิ่นโดยยึดหลักที่ว่าต้องให้ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายได้รับความรู้และประสบการณ์จากการท่องเที่ยว พร้อมทั้งมีจิตสำนึกในอันที่จะทะนุถนอมไว้ซึ่งสภาพแวดล้อมรอบๆ ตัวเรา

5) การท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะต้องเป็นการท่องเที่ยวในลักษณะให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการวางแผน ตัดสินใจ และได้รับประโยชน์จากแหล่งท่องเที่ยวอันจะนำไปสู่การกระจายรายได้

6) การท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะต้องเป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่คำนึงถึงขีดความสามารถในการรองรับของพื้นที่โดยยึดหลักที่ว่าจะต้องไม่เกินขีดความสามารถรองรับของพื้นที่ทุกๆ ด้านทั้งด้านจำนวนนักท่องเที่ยวสถานที่ท่องเที่ยวชุมชนและสภาพแวดล้อมโดยรวม

7) การท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะต้องเป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่มีการตลาดของการบริการท่องเที่ยวครบตามเกณฑ์แห่งการอนุรักษ์อย่างแท้จริง โดยยึดหลักที่ว่าต้องให้ธุรกิจบริการท่องเที่ยวเน้นในเรื่องอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเป็นสำคัญ

8) การท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะต้องเป็นการท่องเที่ยวในลักษณะที่ให้นักท่องเที่ยวเกิดความพึงพอใจต้องการเข้ามาท่องเที่ยว หรือกลับมาท่องเที่ยวซ้ำและซ้ำอีก โดยยึดหลักที่ว่าต้องให้กิจกรรมท่องเที่ยวตรงตามความคาดหวังของนักท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

จากลักษณะของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 8 ประการ ที่ได้กล่าวมาแล้วนำไปสู่มาตรฐานของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 8 ประการ คือ

1. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศต้องมีระบบการจัดการที่ดีใน 4 ด้านคือ
 - ด้านการให้ข้อมูลล่วงหน้าเพื่อทำความเข้าใจกับนักท่องเที่ยว
 - ด้านการจัดการรายการนำเที่ยวที่เน้นเอกลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยว
 - ด้านข้อกำหนดการปฏิบัติตัวของนักท่องเที่ยว
 - ด้านการตลาดท่องเที่ยวที่คำนึงถึงขีดความสามารถรองรับของพื้นที่ในแหล่งท่องเที่ยว
2. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ต้องมีจิตสำนึกต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ซึ่งจะส่งผลต่อการวางแผนและการจัดการ

3. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศต้องมีโครงการร่วมกับคนในชุมชนท้องถิ่นเพื่อคืนกำไรกลับสู่แหล่งท่องเที่ยว
4. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศต้องมีระบบการให้ความรู้ความเข้าใจแก่นักท่องเที่ยว
5. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศต้องมีระบบสร้างคุณภาพโดยจัดอบรมด้านความรู้และทักษะแก่บุคคลที่เกี่ยวข้อง
6. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศต้องมีระบบรักษาความปลอดภัยทั้งนี้เนื่องจากมีความเสี่ยงสูง
7. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศต้องมีระบบให้บริการที่มีคุณภาพโดยใช้ผลิตภัณฑ์ที่เหมาะสมในการลดมลพิษและใช้อย่างคุ้มค่า
8. การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ต้องมีการร่วมมือกับชุมชนท้องถิ่น เพื่อสร้างงานและกระจายรายได้สู่ท้องถิ่น

2.3) กลุ่มท่องเที่ยวเชิงเกษตร

มีจุดเริ่มต้นเมื่อปี พ.ศ. 2548 เมื่อ “มูลนิธิโครงการหลวง” ได้ให้ความช่วยเหลือทั้งด้านเกษตรกรรมและการท่องเที่ยว โดยสาเหตุที่ชุมชนบ้านม้งคอยปุยได้รับความเดือดร้อนอย่างมากจากราคาผลผลิตลึนจืดตกต่ำ ดังนั้นประธานประชาคมหมู่บ้านนำโดย นายยิ่งยศ หวังวนวัฒน์ จึงได้ทำหนังสือขอความอนุเคราะห์สนับสนุนโครงการพัฒนาหมู่บ้านไปยัง มูลนิธิ โครงการหลวงเพื่อขอให้จัดตั้งศูนย์สาธิตและพัฒนาส่งเสริมการเกษตรของโครงการหลวงขึ้น โดยใช้ชื่อว่า “โครงการขยายผลโครงการหลวงคอยปุย” โดยกิจกรรมที่ผ่านมาริมจากการส่งเสริมการปลูกพืชปลอดภัยได้มาตรฐาน จีเอพี และเริ่มนำผลผลิตมาจำหน่ายภายในหมู่บ้านคอยปุย จากนั้นได้จัดงาน “ถนนคนเดินม้งคอยปุย” ทุกวันพุธ เพื่อจำหน่าย ผลผลิตทางการเกษตรตั้งแต่ต้นปี พ.ศ. 2552 ทำให้พืชผักปลอดสารพิษของบ้านม้งคอยปุย เป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวมากขึ้น และริเริ่มฟื้นฟูการท่องเที่ยวเริ่มจากการพัฒนาหน้าบ้าน เพื่อต้อนรับนักท่องเที่ยวโดยจัดให้มีการทำความสะอาดหน้าบ้านของแต่ละคนให้มีความสะอาดตา น่ามอง และปรับปรุงห้องน้ำที่มีความสกปรกให้สะอาดมากขึ้น มีความพยายามทำแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจ เช่น แปลงเกษตร โครงการหลวง โดยจะมีการขายผลผลิตทางการเกษตรทั้งพืชผักสวนครัวพืชผักเมืองหนาว และผลไม้ เช่น ลูกพลับ ลิ้นจี่ เป็นต้น

ปัจจุบันกลุ่มท่องเที่ยวเชิงเกษตรก็เป็นอีกหนึ่งกลุ่มการท่องเที่ยวที่กำลังอยู่ในช่วงพัฒนารูปแบบกิจกรรมของการท่องเที่ยวเชิงเกษตร อยู่อย่างต่อเนื่องโดยความร่วมมือจากภาคสมาชิกกลุ่มเกษตรกรบ้านคอยปุย กับหน่วยงานโครงการหลวง

จากพัฒนาการของรูปแบบการท่องเที่ยวที่ผ่านมามีทำให้เกิดกลุ่มต่างๆ มากมายโดยการดำเนินการพัฒนาหลักๆ จะเป็นไปแบบแนวทางของ 3 กลุ่มที่กล่าวมาข้างต้นซึ่งมีการดำเนินงานโดยกลุ่มคนในชุมชนเป็นผู้บริหารจัดการเอง และกลุ่มที่จะขาดไม่ได้อีกกลุ่มหนึ่งคือ กลุ่มการค้าขายและกลุ่มที่มาจากกิจกรรมการท่องเที่ยว เช่น ไกด์ ถ่ายรูป ฯลฯ ซึ่งพบว่า ได้รับผลพวงจากการพัฒนาตามแนวทางพัฒนาการท่องเที่ยวแบบ 3 กลุ่มที่กล่าวแล้ว กล่าวคือการเกิดขึ้นของ 3 กลุ่มการท่องเที่ยวหลักจะส่งผลดีต่อกลุ่มต่างๆ ของบ้านมั่งคอบปุ๋ยที่ดำเนินกิจกรรมที่ต้องพึ่งพาการท่องเที่ยวของชุมชนด้วยกันนั่นเอง

3) การเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ จากการเป็นชุมชนท่องเที่ยว

ในส่วนนี้ผู้วิจัยได้รวบรวมการเปลี่ยนแปลง 4 ด้าน จากการที่บ้านมั่งคอบปุ๋ยได้พัฒนาชุมชนเป็นชุมชนการท่องเที่ยว ซึ่งจะประกอบไปด้วย ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านสังคมและวัฒนธรรม ด้านเศรษฐกิจและด้านการเมือง มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ตาราง 4 การเปลี่ยนแปลงด้านสิ่งแวดล้อมจากการเป็นชุมชนท่องเที่ยว

ยุคที่ 1 พ.ศ.(2505-2514) การท่องเที่ยวเริ่มเข้ามา	ยุคที่ 2 พ.ศ.(2515-2523) การท่องเที่ยวเริ่มพัฒนา	ยุคที่ 3 พ.ศ.(2524-2535) การท่องเที่ยวขาขึ้นจนถึงจุดสูงสุด	ยุคที่ 4 (2536-ปัจจุบัน) การท่องเที่ยวเริ่มเข้าสู่ช่วงขาลงจนถึงคงที่
<ul style="list-style-type: none"> -เริ่มมองเห็นคุณค่าทรัพยากร -เกิดปัญหาขยะ ตอนนั้นยังไม่มีจัดการ 	<ul style="list-style-type: none"> -เริ่มมีมาตรการดูแลสิ่งแวดล้อม (กฎระเบียบชุมชน) -จัดกิจกรรมการอนุรักษ์ -มีการจัดการที่ไม่ดีใน การทิ้งขยะ โดยทิ้งขยะเป็นจุดในพื้นที่ทั้งหน้าหมู่บ้านและหลังหมู่บ้าน 	<ul style="list-style-type: none"> -หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเริ่มเข้ามา เช่น โครงการหลวง -ปัญหาขยะหน่วยงานเทศบาลเข้ามาช่วยการแก้ไข -เริ่มมีการอนุรักษ์สัตว์ป่า (มอบอาวุธ) 	<ul style="list-style-type: none"> -มีภาคีเครือข่ายทั้งตัวชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง -ปัญหาเรื่องไม่มีที่พักขยะและไม่มีที่กำจัดขยะใกล้ชุมชน -ล่าสัตว์มีรูปแบบการ ลักลอบไป 1-2 คน ไม่มีการเปิดเผย -เกิดชุมชนแออัด เนื่องจากการแยกจากครอบครัวใหญ่มาเป็น

ตาราง 4 การเปลี่ยนแปลงด้านสิ่งแวดล้อมจากการเป็นชุมชนท่องเที่ยว (ต่อ)

ยุคที่ 1 พ.ศ.(2505-2514) การท่องเที่ยวเริ่มเข้ามา	ยุคที่ 2 พ.ศ.(2515-2523) การท่องเที่ยวเริ่มพัฒนา	ยุคที่ 3 พ.ศ.(2524-2535) การท่องเที่ยวขาขึ้นจนถึงจุดสูงสุด	ยุคที่ 4 (2536-ปัจจุบัน) การท่องเที่ยวเริ่มเข้าสู่ช่วงขาลงจนถึงคงที่
	-ป่าเริ่มฟื้นคืนสภาพก็เริ่มมีการล่าสัตว์ใช้เครื่องมือที่ทันสมัยมากขึ้น	-ยังมีการลักลอบล่าสัตว์อยู่ในรูปแบบของการไปกันเป็นกลุ่ม	ครอบครัวเล็กมีการเพิ่มบ้านเรือนมากขึ้น ประชากรก็มากขึ้น ส่งผลไปถึงเวลามีคนตายเริ่มจะหาที่ฝังยาก

ที่มา: จากการจัดกิจกรรม ศึกษาการเปลี่ยนแปลงการเป็นชุมชนท่องเที่ยวของบ้านมั่งคองปุย วันที่ 7 กันยายน พ.ศ. 2553

จากตารางด้านสิ่งแวดล้อม อธิบายได้ว่า การท่องเที่ยวเข้ามาทำให้ชุมชนเริ่มมองเห็นคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีการทำกิจกรรมอนุรักษ์ป่าหลายครั้งมีมาตรการในการดูแลป่า สิ่งแวดล้อมในและนอกชุมชน เชื่อมโยงจนถึงปัจจุบันก็มีภาคีเครือข่ายเกี่ยวกับการจัดการสิ่งแวดล้อมทั้งในและนอกชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง แต่การที่ท่องเที่ยวเข้ามา ก็ได้ทำให้เกิดปัญหาขยะอย่างต่อเนื่องจนปลายยุคที่ 3 จึงเริ่มมีเทศบาลจัดเก็บแต่ก็ไม่ใช่การจัดการที่ดีนักและเมื่อสภาพป่าเริ่มฟื้นคืนก็จะมีมีการลักลอบล่าสัตว์มากขึ้นตามมา รวมถึงปัจจุบันเริ่มจะไม่มีที่ฝังศพของคนเสียชีวิตในชุมชนแล้ว เนื่องจากประชากรมากขึ้นแต่พื้นที่ของชุมชนมีเท่าเดิม

หากจะอธิบายให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงด้านสิ่งแวดล้อมที่ผ่านมาของชุมชนบ้านมั่งคองปุยอย่างละเอียด ต้องย้อนอดีตไปถึงยุคก่อนที่การท่องเที่ยวเริ่มเข้ามาชุมชนมีจำนวนสมาชิกที่ค่อนข้างน้อย การดำเนินชีวิตของชุมชนเป็นไปอย่างเรียบง่ายเป็นแบบการผลิตเพื่อยังชีพในครัวเรือนและท้องถิ่น ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมยังไม่แพร่กระจายเข้าถึงแม้สภาพความเป็นอยู่และมาตรฐานการครองชีพของชุมชนจะไม่ดีมากนักหากเทียบกับยุคปัจจุบันแต่ชุมชนก็มีความสุขตามอัตภาพ มีวิถีชีวิตที่ผูกพันกับป่า ส่งผลให้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในช่วงนั้นยังดีอยู่ แต่เมื่อกระแสความคิดเรื่องการพัฒนาที่ต้องการให้เศรษฐกิจของประเทศความเป็นอยู่ของ

ประชาชนรวมทั้งอื่นๆ ได้ก้าวหน้าทัดเทียมกับประเทศที่เจริญแล้วด้วยการเห็นตัวอย่างจากประเทศญี่ปุ่น หลังจากแพ้สงครามกลับมาเป็นมหาอำนาจทางเศรษฐกิจในช่วงเวลาไม่นานนัก ผู้นำทางการเมืองในสมัยนั้น โดยเฉพาะจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ นายกรัฐมนตรีในสมัยนั้นได้นำเอากระแสดังกล่าวโดยมีการดำเนินการตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติเป็นระยะๆ แผนละ 5 ปี โดยแผนพัฒนาฉบับที่ 1 เริ่มตั้งแต่ พ.ศ. 2504-2509 ยุทธศาสตร์การพัฒนาในระยะแรกได้แก่ การพัฒนาอุตสาหกรรมเพื่อทดแทนการนำเข้า ภายหลังจากดำเนินการประมาณ 10 ปี ปรากฏว่าล้มเหลวอีกทั้งยังทำให้สูญเสียทรัพยากรไปอย่างมาก ต่อมาได้มีการปรับเปลี่ยนยุทธศาสตร์แนวใหม่เพื่อให้การผลิตสามารถแข่งขันในตลาดโลกได้ ทำให้เข้าสู่ยุคการปฏิวัติเขียว ซึ่งเหตุผลเหล่านี้เองทำให้ชุมชนบ้านมั่งคอยปุยได้สูญเสียทรัพยากรธรรมชาติไปกบวจรเหล่านี้เป็นจำนวนมาก แต่เนื่องจากได้รับพระมหากรุณาธิคุณจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่ฯ ให้มีการปรับเปลี่ยนจากการทำไร่เลื่อนลอยมาเป็นการทำไม้ผลและเสริมเรื่องอาชีพรองจากการท่องเที่ยวให้กับชุมชน จึงเกิดการเริ่มมองเห็นคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และเริ่มมีมาตรการดูแลสิ่งแวดล้อมในยุคที่ 2 (พ.ศ. 2515-2523) ซึ่งในยุคที่ 2 นี้ก็ยังมีกลุ่มคนที่ทำการเกษตรแบบไร่เลื่อนลอยกันอยู่ยังไม่เลิกไปซะทีเดียว จนเข้าสู่ยุคที่ 3 (พ.ศ. 2524-2535) เป็นยุคที่กระแสการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติได้รับความสนใจอย่างมาก เนื่องจากความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อมของประเทศไทยนอกจากผลจากการพัฒนาประเทศแล้วก็มีผลจากการเพิ่มขึ้นของประชากรอย่างรวดเร็ว ตั้งแต่เริ่มพัฒนาประเทศเป็นต้นมา จึงทำให้เกิดหน่วยงานที่คอยดูแลด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยตรง เช่น อุทยานแห่งชาติคอกยสุเทพ-ปุยที่ประกาศเป็นเขตป่าสงวนเมื่อปี พ.ศ. 2524 จึงทำให้ชุมชนมีกิจกรรมอนุรักษ์ป่าและมอบอาวุธคืนแก่หน่วยงานรัฐ ประกอบกับชุมชนบ้านมั่งคอยปุยได้เข้าสู่ยุคการท่องเที่ยวขาขึ้น จึงหันมาประกอบอาชีพด้านการท่องเที่ยวกันมากขึ้น ดังนั้นทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชนจึงเริ่มดีขึ้นตามลำดับแต่ปัญหาที่ตามมาที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมก็คือขยะ พอถึงยุคที่ 4 (พ.ศ. 2536-ปัจจุบัน)มีการร่างสิทธิชุมชนตามรัฐธรรมนูญเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ประกาศใช้เมื่อปี พ.ศ. 2540 ซึ่งทำให้ชุมชนในท้องถิ่นดั้งเดิมได้เข้ามามีส่วนร่วมในการบำรุงรักษาและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมากขึ้น ในยุคนี้ชุมชนบ้านมั่งคอยปุยจึงมีภาคีเครือข่ายทั้งตัวชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องของเกิดขึ้นมีการทำกิจกรรมที่เกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมหลายด้าน เช่นกิจกรรมใหญ่ของประชาชนในจังหวัดเชียงใหม่ ป้องกันปัญหาหมอกควันและไฟป่าเป็นต้น แต่ยุคนี้ผลกระทบที่มีต่อสิ่งแวดล้อมก็ยังคงเป็นปัญหาขยะและเริ่มเกิดปัญหาชุมชนแออัดขึ้นนั่นเอง

ตาราง 5 การเปลี่ยนแปลงด้านสังคมและวัฒนธรรมจากการเป็นชุมชนท่องเที่ยว

ยุคที่ 1 พ.ศ.(2505-2514) การท่องเที่ยวเริ่มเข้ามา	ยุคที่ 2 พ.ศ.(2515-2523) การท่องเที่ยวเริ่มพัฒนา	ยุคที่ 3 พ.ศ.(2524-2535) การท่องเที่ยวขาขึ้นจนถึง จุดสูงสุด	ยุคที่ 4 (2536-ปัจจุบัน) การท่องเที่ยวเริ่มเข้าสู่ช่วง ขาลงจนถึงครั้งที่
<p>เป็นครอบครัวใหญ่</p> <p>- ระบบการบริหารเงินเป็นแบบกงสี (บริหารเงินกันเป็นเครือญาติ ถูกจัดการโดย ผู้นำครอบครัว)</p> <p>วัฒนธรรมประเพณีจะเป็นไปตามอาชีพการเกษตร ตัวอย่าง - วันหยุดวันเสี่ย - วันปีใหม่การเรียกขวัญ</p> <p>- นับถือบรรพบุรุษ (ผี) - เปลี่ยนมานับถือพุทธ - มีความสัมพันธ์กับการทำ บัตรประชาชนจึงเปลี่ยน มานับถือศาสนาพุทธ เพราะมีลักษณะคล้ายคลึง กับการนับถือบรรพบุรุษ (ผี) - ทำบัตรประชาชนรุ่นแรก พ.ศ. 2509</p>	<p>เริ่มเปลี่ยนเป็นครอบครัว ย่อย</p> <p>- เพิ่มพื้นที่การตั้ง บ้านเรือน - ประชากรเพิ่มขึ้น - มีการแบ่งที่ทำมาหากิน ในครอบครัว - แต่ก็ยังมีระบบเครือญาติ อยู่</p> <p>อาชีพการท่องเที่ยว(ค้าขาย)ไม่สัมพันธ์กับประเพณีวัฒนธรรม</p> <p>- การแต่งกายเริ่มเปลี่ยน - สภาพที่อยู่อาศัยเริ่มเปลี่ยน - หลงลืม ประเพณีวัฒนธรรมเพราะไม่เข้ากับวิถีชีวิต ตัวอย่าง - วันหยุดวันเสี่ย - วันปีใหม่การเรียกขวัญ</p> <p>แต่กลับเป็นวันที่ทำการค้าขายดีที่สุดจึงหยุดไปทำ ตามประเพณีไม่ได้</p>	<p>- เริ่มเปลี่ยนเป็นสังคม เมือง - ใช้ชีวิตส่วนตัว - ระบบการบริหารเป็น ครอบครัวย่อย</p> <p>แต่กลับเป็นวันที่ทำการค้าขายดีที่สุดจึงหยุดไปทำ ตามประเพณีไม่ได้</p>	<p>แต่กลับเป็นวันที่ทำการค้าขายดีที่สุดจึงหยุดไปทำ ตามประเพณีไม่ได้</p>

ที่มา: จากการจัดกิจกรรมศึกษาการเปลี่ยนแปลงจากการเป็นชุมชนท่องเที่ยว

วันที่ 25 สิงหาคม พ.ศ. 2553

จากตาราง 5 อธิบายได้ว่าเนื่องจากการวิเคราะห์สภาพ สังคม และวัฒนธรรมมีความเกี่ยวพันกันอย่างมากจึงนำมาอธิบายร่วมกัน คือ ตั้งแต่ พ.ศ. 2505-2523 คนในชุมชนจะมีสภาพสังคมวัฒนธรรมของชุมชนจะอยู่กันเป็นครอบครัวใหญ่ มีระบบการบริหารงานกันแบบกงสี คือ จะบริหารเงินโดยตัวผู้นำของครอบครัวนั้นๆทำให้การจัดการค่อนข้างง่ายครอบครัวได้อยู่ร่วมกัน การทำงานจะง่ายเพราะสามารถมีอำนาจเด็ดขาดในการสั่งการของตัวผู้นำ ส่วนวัฒนธรรมประเพณีก็จะปฏิบัติได้ครบถ้วนเนื่องจากรูปแบบวิถีชีวิตยังเป็นไปตามอาชีพเกษตรอยู่ ทุกคนในครอบครัวจะถือวันที่ต้องทำตามประเพณีเป็นวันหยุดพักผ่อน หรือรวมญาติพี่น้องทำให้ความสัมพันธ์แน่นแฟ้น ตัวอย่าง เช่น วันหยุดวันเสียดังกล่าว วันปีใหม่การเรียกขวัญ จะต้องหยุดงานทุกคน แล้วปฏิบัติตามประเพณีอย่างเคร่งครัด เป็นต้น ส่วนใหญ่ในยุคนั้นจะนับถือบรรพบุรุษ (ผี) แต่ที่ต้องเปลี่ยนมานับถือศาสนาพุทธเพราะว่าต้องไปทำวัตรประชาชน (ทำครั้งแรก พ.ศ. 2509) จึงต้องระบุงานศาสนาพุทธเพราะมีความคล้ายคลึงกับการนับถือบรรพบุรุษ (ผี)

พอมาถึงยุคที่ 3 การท่องเที่ยวอยู่ในช่วงเจริญเติบโตอย่างเต็มที่ก็เริ่มมีการเปลี่ยนเป็นครอบครัวย่อย จึงมีการเพิ่มพื้นที่การตั้งบ้านเรือน ประชาชนเพิ่มขึ้นมีการแบ่งที่ทำมาหากินกันในครอบครัว กลายมาเป็นระบบครอบครัวเดียวกันมากขึ้น วิถีชีวิตเริ่มเปลี่ยนแปลงพบว่า อาชีพการท่องเที่ยวต่างๆ ไม่สัมพันธ์กับประเพณีวัฒนธรรม การแต่งกายเริ่มเปลี่ยนเพราะต้องไปติดต่อกิจการในเมืองมากขึ้น สภาพที่อยู่อาศัยก็เปลี่ยนไปตามความชอบและกำลังเงินของบุคคลนั้นๆ ไม่อาจปฏิบัติตามประเพณีวัฒนธรรมเดิมเพราะไม่เข้ากับวิถีชีวิตที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน เช่น วันหยุดวันเสียดังกล่าว วันปีใหม่การเรียกขวัญ เนื่องจากเป็นวันที่การท่องเที่ยวกลับคึกคักมากที่สุด มีนักท่องเที่ยวเดินทางมาเที่ยวมากนั่นเองและเมื่อมาถึงยุคที่ 4 การท่องเที่ยวเริ่มเข้าสู่ช่วงชบเซาจนถึงเริ่มคงที่ก็พบว่าชุมชนบ้านม้งคอยปุยได้เปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตคล้ายกับสังคมเมืองมีการใช้ชีวิตส่วนตัวมากขึ้น แยกตัวเป็นครอบครัวย่อยมากขึ้นจนทำให้หลงลืมความสัมพันธ์แบบฉันทมิตรความมีน้ำใจ และเริ่มเข้าสู่ยุควิถีบริโภคนิยมมากขึ้น มีการแตกแยกทางความคิด ความสามัคคีในชุมชนลดน้อยลงนำไปสู่การบริหารจัดการที่ต้องการการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนมีประสิทธิภาพน้อยลง

ตาราง 6 การเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจจากการเป็นชุมชนท่องเที่ยว

ยุคที่ 1 พ.ศ.(2505-2514)การท่องเที่ยวเริ่มเข้ามา	ยุคที่ 2 พ.ศ.(2515-2523) การท่องเที่ยวเริ่มพัฒนา	ยุคที่ 3 พ.ศ.(2524-2535)การท่องเที่ยวขาขึ้นจนถึงจุดสูงสุด	ยุคที่ 4 (2536-ปัจจุบัน) การท่องเที่ยวเริ่มเข้าสู่ช่วงขาลงจนถึงคงที่
-มีรายได้จากการเกษตรเป็นหลัก รายได้เป็นไปตามฤดูกาลการเก็บเกี่ยว	-ปลายยุคเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงที่เห็นได้ชัดเจนคือ -มีเด็กเข้าโรงเรียนมากขึ้นทำให้พ่อแม่ผู้ปกครองต้องใช้จ่ายมากขึ้น -มีร้านค้าชุมชน 80% ของหมู่บ้าน -เริ่มมีหนี้สินกันมากขึ้นในการกู้เงินไปลงทุน -ซื้อรถ -เข้าร้านค้านอกชุมชน -ซื้อที่ดิน	-รายได้จากการค้าขายสูงอย่างต่อเนื่องอยู่ในระดับ กลาง-สูง -เป็นไปตามฤดูกาลท่องเที่ยว -มีเงินเยอะขึ้นก็มีกำลังซื้อเพิ่มมากขึ้น เช่น รถ, เครื่องอำนวยความสะดวก, เครื่องปั้นไฟ ฯลฯ -รายได้ยังไม่หักต้นทุนสูงสุดวันละ 100,000-200,000บาท/วันเป็นรายขายงาช้าง	-รายได้ลดลงจากช่วงปลายยุคที่ 3 จะมีความสัมพันธ์ตามภาวะเศรษฐกิจการเมือง ของประเทศ -เกิดช่องว่างระหว่างกลุ่มคนรวย/คนจนเด่นชัดขึ้น -รายได้ยังไม่หักต้นทุน 10,000-20,000 บาท/วัน ขายพลอย,เครื่องเงิน -บางวันขายไม่ได้เลย

ที่มา: จากการจัดกิจกรรมศึกษาการเปลี่ยนแปลงจากการเป็นชุมชนท่องเที่ยว

วันที่ 25 สิงหาคม พ.ศ. 2553

จากตาราง 6 อธิบายได้ว่า ในยุคก่อนๆ การท่องเที่ยวเข้ามานั้นชุมชนมีรายได้จากการเกษตรเป็นหลัก รายได้เป็นไปตามฤดูกาลการเก็บเกี่ยว พอการท่องเที่ยวเข้ามาประกอบกับช่วงนั้นชาวบ้านต้องใช้จ่ายในการดำเนินชีวิตมากขึ้น เช่น ส่งลูกเรียน เป็นต้น จึงเริ่มทำการค้าขายกับนักท่องเที่ยว ปลายยุคที่ 2 เริ่มมีร้านค้าขายของเกือบ 80% ของปัจจุบันการเงินในช่วงนั้นดีวันดีคืนเงินจับจ่ายซื้อของกันอย่างมากมาย จากคำบอกเล่าของ (นายยิ่งยศ หวังวนวัฒน์) บอกว่า “รายได้ยังไม่หักต้นทุนสูงสุดถึงวันละ 100,000-200,000 บาทเป็นร้านที่ขายงาช้าง” แต่พอถึงช่วงปี พ.ศ. 2536 จนถึง

ปัจจุบัน รายได้ของชุมชนเริ่มลดน้อยลงบางวันขายไม่ได้สักบาทและก็มี และจากคำบอกเล่าของ (นายพีระ หวังวนวัฒน์) บอกว่า “ร้านขายของของผมเป็นร้านขายพลอย, เครื่องเงิน เคยขายได้สูงสุด วันละ 10,000-20,000 บาท” ซึ่งหากเทียบแล้วลดลงจากช่วงยุคที่ 3 ถึง 10 เท่าตัวเลย

ตาราง 7 การเปลี่ยนแปลงด้านการเมืองจากการเป็นชุมชนท่องเที่ยว

ยุคที่ 1 พ.ศ.(2505-2514)การท่องเที่ยวเริ่มเข้ามา	ยุคที่ 2 พ.ศ.(2515-2523)การท่องเที่ยวเริ่มพัฒนา	ยุคที่ 3 พ.ศ.(2524-2535)การท่องเที่ยวขาขึ้นจนถึงจุดสูงสุด	ยุคที่ 4 (2536-ปัจจุบัน) การท่องเที่ยวเริ่มเข้าสู่ช่วงขาลงจนถึงคงที่
<ul style="list-style-type: none"> -ยุคนี้การเมืองภายนอกยังไม่เข้ามาไม่ถึง -อำนาจอยู่ที่פקพวกเครือญาติ -เป็นช่วงการปกครองแบบเผด็จการคือ “ใครพวกมากลากไป” -เชื่อฟังผู้นำมาก -ได้รับการส่งเสริมจากโครงการพระราชดำริ 	<ul style="list-style-type: none"> -เปลี่ยนแปลงจากผู้นำทางธรรมชาติที่ผ่านความเห็นชอบจากชุมชนมาเป็นผู้นำอย่างเป็นทางการ (ผู้ใหญ่บ้าน) -มีการพัฒนา -ระบบการศึกษา -เริ่มรับวัฒนธรรมจากภายนอกมากขึ้น -ประปาเข้ามา -ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานรัฐในการพัฒนา -มีองค์การส่งเสริมการท่องเที่ยว (อ.ส.ท.) เข้ามาให้ความรู้ 	<ul style="list-style-type: none"> -เป็นผู้นำทางการ -รับนโยบายจากทางรัฐบาลมาพัฒนา -มีการตั้งระเบียบของหมู่บ้านและกฎหมายที่บังคับใช้ -มีป่าไม้ (อุทยาน) เข้ามา -เกิดการช่วงชิงทรัพยากรจากคนข้างบนกับคนข้างล่าง -ประเด็น น้ำ สารเคมี -เกิดพิพาทกัน -ชาวบ้าน -สวนน้ำตก ซึ่งได้รับการอิทธิพลมาจากการเมือง (ตัวผู้นำ) 	<ul style="list-style-type: none"> -มีการเลือกตั้งแบบประชาธิปไตย -ปรับปรุงการจัดการให้เข้ากับยุคสมัย -มีการพัฒนาแบบมีส่วนร่วม/กระบวนการปรับใช้กับหมู่บ้าน -งบประมาณเริ่มเข้ามา/รัฐถ่ายโอนอำนาจสู่ท้องถิ่น

ที่มา: จากการจัดกิจกรรมศึกษาการเปลี่ยนแปลงจากการเป็นชุมชนท่องเที่ยว

วันที่ 25 สิงหาคม พ.ศ. 2553

จากตาราง 7 อธิบายได้ว่า ในยุคที่ 1 การเมืองภายนอกยังไม่ถึงอำนาจผูกขาดอยู่ที่พวกของเครือญาติ ถือเป็นช่วงการปกครองแบบเผด็จการ “ใครพวกมากลากไป” ในยุคนั้นจะมีความเชื่อฟังในตัวผู้นำมาก ยุคที่สองเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงผู้นำจากผู้นำทางชนชาติมาเป็นผู้นำอย่างเป็นทางการ (ได้รับการแต่งตั้งจากรัฐ) หรือผู้ใหญ่บ้านนั่นเอง การเมืองการปกครองจึงเริ่มมีการพัฒนาแบบรับการสนับสนุนจากภายนอกมากขึ้น มีการตั้งกฎระเบียบชุมชน เกิดพิพาทกันชาวบ้านสวนน้ำตก เนื่องจากภาวะผู้นำร่วมกับหน่วยงานภายนอกช่วยจัดการในยุคนั้น และสืบเนื่องจนมาถึงปัจจุบันการปกครองมีหลายฝ่าย เนื่องจากมีผู้นำหลายฝ่าย หรือแม้แต่วาระการเลือกตั้งเองก็ทำให้เกิดปัญหาคนในชุมชนเริ่มมีการแบ่งพรรคแบ่งพวก เกิดความแตกแยกทางความคิดนำไปสู่การพัฒนาที่ยากลำบากมากขึ้น

หากจะสรุปเชื่อมโยงปัจจัยภายนอก ผู้วิจัยได้นำมุมมองที่เกี่ยวกับด้านทรัพยากรธรรมชาติมาอธิบายโดยผ่านแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติซึ่งพบว่ามีสถานการณ์ที่สอดคล้องกันกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นกับหมู่บ้านมั่งคอบอยู่อย่างมากดังนี้

ตั้งแต่ประเทศไทยได้นำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมมาใช้ในการพัฒนาประเทศตั้งแต่ปี พ.ศ. 2504 โดยแผนฯระยะที่ 1-3 (พ.ศ. 2504-2519) ประเทศไทยได้เน้นความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจเป็นหลัก มีการใช้ทรัพยากรธรรมชาติเป็นบานการผลิดเป็นจำนวนมาก ก่อให้เกิดปัญหาความเสื่อมโทรมและมลภาวะตามมามากมาย และบ้านมั่งคอบอยู่เองก็เช่นกัน เมื่อปี พ.ศ. 2505-2519 นับเป็นช่วงที่มีการใช้พื้นที่ในการทำการเกษตรอย่างมาก การท่องเที่ยวยังเป็นช่วงแรกที่มีการท่องเที่ยวเริ่มเข้ามาเป็นไปแบบการท่องเที่ยวของผู้ที่สนใจศึกษาในวิถีชีวิตและธรรมชาติของหมู่บ้าน อาจนับได้ว่าเป็นยุคที่ชุมชนเองได้ทำการเกษตรแบบหมุนเวียน ตามการส่งเสริมของหน่วยงานของทางภาครัฐที่ทำได้และมาถึงในช่วงแผนฯระยะที่ 4 (พ.ศ. 2520-2524) เป็นช่วงที่ประเทศไทยเริ่มให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยมีการปรับปรุงคุณภาพดิน การอนุรักษ์พื้นที่ป่า การฟื้นฟูสภาพทรัพยากรป่าไม้แต่การดำเนินการในระยะนี้ยังมีจุดอ่อนที่การระมัดระวังทั้งหมดเป็นของหน่วยราชการส่วนกลางไม่มีองค์กรระดับล่างเข้าร่วมรวมทั้งมีการทำงานซ้ำซ้อน สร้างความขัดแย้งระหว่างหน่วยงาน ในสภาพการณ์ช่วงนี้ของบ้านมั่งคอบอยู่ก็เห็นได้ชัดเจนจากการที่มีการเข้ามาทำงานอย่างจริงจังของเจ้าหน้าที่ป่าไม้ เจ้าหน้าที่อุทยานเป็นผลให้มีการเริ่มร่างมาตรการดูแลสิ่งแวดล้อมของชุมชน มีการจัดกิจกรรมการอนุรักษ์ขึ้นหลายครั้งจนป่าเริ่มฟื้นคืนสภาพขึ้นมา และก็นับว่าเป็นยุคที่ชุมชนขัดแย้งกับเจ้าหน้าที่ของรัฐเรื่องสิทธิการใช้ประโยชน์จากป่ามากที่สุดเช่นกัน จากนั้นในช่วงแผนฯระยะที่ 5 (พ.ศ. 2525-2529) มีการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติแบบผสมผสานทั้งการใช้ประโยชน์และการอนุรักษ์ มีระบบการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องแบบครบวงจร แต่การทำงานตามแผนในช่วงนี้มีปัญหาใหม่

เกิดขึ้นเนื่องจากมุ่งแก้ปัญหาเป็นจุด ทำให้ไม่สามารถขยายงานไปยังพื้นที่อื่นได้เพราะการจะแก้ปัญหาอย่างทั่วถึงนั้นต้องใช้ทรัพยากรเป็นจำนวนมาก ในชุมชนบ้านมั่งคอบปุยเองถือว่ามีความแตกต่างจากชุมชนชาวเขากลุ่มอื่นเนื่องจากเป็นชุมชนท่องเที่ยวและจากแผนฯฉบับนี้เองทำให้ชุมชนบ้านมั่งคอบปุยได้รับการพัฒนาจากหน่วยงาน โครงการหลวงจนทำให้เกิดแหล่งท่องเที่ยวพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติเขาเงินในปี พ.ศ. 2527 นั่นเอง ทั้งนี้เนื่องจากหน่วยงานของรัฐต้องการส่งเสริมให้ชุมชนมีรายได้จากการท่องเที่ยวเพื่อจะได้ไม่ไปบุกรุกพื้นที่ป่าเพื่อทำการเกษตรนั่นเอง จากนั้นก็ถึงแผนฯระยะที่ 6 (พ.ศ. 2530-2534) การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติของประเทศไทยมีความจริงจังมากขึ้นเนื่องจากปัญหาความเสื่อมโทรมปรากฏให้เห็นชัดเจน ในส่วนนี้บ้านมั่งคอบปุยเองก็มีสถานการณ์ที่เป็นผลพวงจากแผนฯระยะที่ 6 นี้เช่นกัน เช่นการอนุรักษ์สัตว์ป่าที่เข้มข้นมีการทำข้อตกลงร่วมกับทางรัฐและทำการมอบอาวุธที่ใช้ล่าสัตว์ของชาวบ้านให้กับหน่วยงานของรัฐและมีหน่วยงานเทศบาลเข้ามาช่วยในการแก้ไขปัญหาขยะก็จะนำไปทิ้งข้างล่างให้ เป็นต้น ต่อมาในแผนระยะที่ 7 (พ.ศ. 2535-2540) การบริหารจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อมเริ่มอาศัยการมีส่วนร่วมของทั้งภาครัฐและเอกชนและประชาชนในพื้นที่มีการกระจายอำนาจการบริหารจัดการทรัพยากรลงไปในระดับต่างๆ และมีการปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง มีการปรับปรุงโครงสร้างองค์กรและตราพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 เพื่อให้ดำเนินการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมอย่างครบวงจรมีการกระจายอำนาจ และบทบาทหน้าที่ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้จังหวัดและท้องถิ่นในการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อม และปัญหามลพิษในพื้นที่ของตนเอง ผลจากแผนฯระยะที่ 7 นี้ทำให้ชุมชนบ้านมั่งคอบปุยได้ร่วมกันดูแลรักษาพื้นที่ป่าประมาณ 7 ตารางกิโลเมตร ร่วมดูแลกับหน่วยงานของรัฐข้อขัดแย้งต่างๆจึงเริ่มน้อยลง สภาพป่าเริ่มฟื้นคืนจนเกือบจะเท่าป่ารุ่นแรกและนับตั้งแต่แผนฯระยะที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) เป็นต้นมาประเทศไทยได้นำความคิดเรื่องการพัฒนาอย่างยั่งยืนมาใช้ประกอบการวางแผน โดยให้ความสำคัญในเรื่องการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การปรับปรุงบทบาทภาครัฐและการสร้างโอกาสให้กับประชาชน ชุมชน และองค์กรท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมและสามารถบริหารจัดการทรัพยากรได้อย่างมีประสิทธิภาพและพัฒนาเครือข่ายสารสนเทศทรัพยากรได้อย่างมีประสิทธิภาพ และพัฒนาเครือข่ายสารสนเทศทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยถือเป็นสิทธิในการรับรู้และใช้ประโยชน์จากข้อมูลให้แก่ผู้ที่เกี่ยวข้องและผู้สนใจ ผลจากการใช้แนวความคิดนี้ตั้งแต่แผนฯระยะที่ 8 เป็นต้นมาทำให้ชุมชนบ้านมั่งคอบปุยได้เกิดภาคีเครือข่ายทั้งตัวชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมากมายมีการพัฒนาขึ้นในด้านบวกมากมาย แต่ในด้านลบก็พบว่าเกิดความแตกแยกทางความคิดขึ้น เนื่องจากชุมชนได้ทำงานกับหลายฝ่ายหลายแนวทางและปัจจัยด้านตัวบุคคลเรื่องจิตสำนึกก็ยังเป็นประเด็นที่พัฒนาเหมือนเคย คือสังเกตได้จากการที่ป่าเริ่มอุดมสมบูรณ์

แล้วก็เริ่มที่จะมีคนบางกลุ่มบุกรุกมากขึ้นซึ่งต้องนำมาเป็นประเด็นแก้ไขเรื่องจิตสำนึกรักและหวงแหนธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจากใจจริงกันไป

4.2 วิเคราะห์ถึงผลกระทบกับความคิดเห็นและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มาจากรูปแบบการท่องเที่ยวที่ผ่านมาของชุมชน

จากบริบทของชุมชนบ้านม้งคอยปุยจะเห็นได้ว่าการท่องเที่ยวเข้ามาทำให้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมดีขึ้นในช่วงแรก แต่ประเด็นเรื่องวัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิตของคนในชุมชนบางอย่างต้องเปลี่ยนไป คนในชุมชนเริ่มมีการแตกแยกทางความคิด แย่งชิงทรัพยากร แบ่งพวกใครพวกมัน และพอถึงจุดที่การท่องเที่ยวเริ่มชบเซา ทางชุมชนก็เริ่มที่จะกลับมาทำการเกษตร ค่าสัตว์ ซึ่งจะต้องกลับมาส่งผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

ผู้วิจัยจึงได้ทำการวิเคราะห์ถึงผลกระทบกับความคิดเห็นและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มาจากรูปแบบการท่องเที่ยวที่ผ่านมาของชุมชนบ้านม้งคอยปุย เพื่อตีแผ่ถึงผลกระทบทั้งด้านบวกและด้านลบจากการท่องเที่ยวที่มีต่อชุมชนและนำเสนอความคิดเห็น และความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มาจากรูปแบบการท่องเที่ยวที่ผ่านมาของชุมชน โดยมีรายละเอียดตามประเด็นต่อไปนี้

4.2.1 วิเคราะห์ถึงผลกระทบที่มาจากนักท่องเที่ยวที่มีต่อชุมชน

ในส่วนนี้จะเป็นการมองในภาพรวมและสรุปถึงผลกระทบที่มีต่อชุมชนจากข้อมูลที่รวบรวมร่วมกับชุมชนมาวิเคราะห์และสรุปเป็น ผลกระทบจากการท่องเที่ยวทั้งเชิงบวกและเชิงลบแยกอธิบายตามกรอบการศึกษา 4 ด้าน

ผลกระทบจากการท่องเที่ยวเชิงบวกด้านสิ่งแวดล้อม

- 1) ทรัพยากรน้ำ มีการอนุรักษ์แหล่งต้นน้ำ มีการดูแลรักษาแหล่งน้ำให้สะอาดและมีระบบการจัดการน้ำจากภายในและนอกหมู่บ้าน
- 2) ทรัพยากรดินมีการจำกัดพื้นที่ในการทำการเกษตร มีการอบรมให้ความรู้ในการทำการเกษตรแบบอินทรีย์ มีการปลูกพืชสลับตามคำแนะนำของโครงการหลวง
- 3) ทรัพยากรป่าอุดมสมบูรณ์มากขึ้น มีการจัดการป่าชุมชนมีการเข้ามามีส่วนร่วมในการตั้งกฎระเบียบในการดูแลป่า ปลูกป่า ทำแนวกันไฟ มีการสืบค้นภูมิปัญญาในการรักษาป่า

4) จิตสำนึกชุมชน คนท้องถิ่นมีความรักและหวงแหนสิ่งแวดล้อมจากการบอกเล่าว่าตนเองได้ทำอะไรในการรักษาป่าบ้างให้กับนักท่องเที่ยวหรือกลุ่มคนอื่นที่สนใจ

ผลกระทบจากการท่องเที่ยวเชิงลบนด้านสิ่งแวดล้อม

1) ทรัพยากรน้ำ ถูกภาคธุรกิจแย่งน้ำไปใช้ มีการปล่อยน้ำเสียน้ำทิ้งจากภาคธุรกิจทำให้แหล่งน้ำเริ่มสกปรก

2) ทรัพยากรดิน หน้าดินถูกทำลายมีการใช้สารเคมีทำให้สารเคมีตกค้างในดิน ดินมีสภาพเป็นกรดมากขึ้น

3) ทรัพยากรป่า เมื่อป่าอุดมสมบูรณ์เริ่มมีกลุ่มคนลักลอบตัดไม้ มีการลักลอบล่าสัตว์ พันธุ์ไม้สูญพันธุ์จากการถูกเหยียบย่ำ เป็นต้น

ผลกระทบจากการท่องเที่ยวเชิงบวก ด้านเศรษฐกิจ

1) จะเกิดการสร้างงานต่างๆ ในชุมชน ทำให้ชุมชนบ้านมั่งคั่งอวยปุมิรายได้จากอาชีพที่มาจากการท่องเที่ยว เช่น ค้าขาย มักคุเทศก์ วิจารณ์รับเหมาแก่นักท่องเที่ยว ฯลฯ ผลพวงจากการท่องเที่ยวทำให้ชุมชนมีรายได้อีก มีงานทำในหมู่บ้าน ดังนั้นจึงไม่เกิดการอพยพย้ายถิ่นไปทำงานที่อื่น

2) การเงินในหมู่บ้านคล่องตัว จะทำให้เกิดการกระจายรายได้สู่ชุมชน เมื่อแต่ละครอบครัวมีเงินก็จะพัฒนาบ้านของตนเองให้น่าอยู่ หรือยกระดับฐานะตัวเองขึ้น

3) คุณภาพชีวิตดีขึ้น เนื่องจากมีการปรับปรุง ดูแลสภาพบ้านของตนเองทำให้บ้านสะอาด เรื่องอาหารการกินมีเพียงพอ ส่งผลไปถึงทำให้มีจิตใจแจ่มใส สุขภาพแข็งแรงและลูกหลานได้มี การศึกษา จะเห็นได้จากชุมชนมีโรงเรียนเจ้าพ่อหลวงอุปถัมภ์ 1 มีร้านค้าอาหารมากมายและมีกลุ่มชมรมออกกำลังกาย เป็นต้น

4) เกิดกองทุนหมู่บ้าน มีกองทุนหมู่บ้านเกิดขึ้นจะเห็นได้จากการ কিনกำไรสู่ชุมชนเอง กลุ่มพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ กลุ่มสวนน้ำตก เป็นต้น ทำให้เกิดการพัฒนาชุมชน รวมไปถึงปรับปรุงพัฒนาสิ่งแวดล้อมการศึกษาและสร้างเยาวชนที่ดีของชุมชนเอง

ผลกระทบจากการท่องเที่ยวเชิงลบน ด้านเศรษฐกิจ

1) การแข่งขันสูง จะมีการใช้เทคโนโลยีหรือเครื่องจักรเข้ามาช่วย สินค้าราคาต่ำสังเกตได้จากการขายของที่มีลักษณะคล้ายๆ กัน เช่น เสื้อผ้า เครื่องประดับ ทำให้อาจเกิดความขัดแย้งกันได้ ในอนาคต

2) พึ่งพาทักษะนอกมากขึ้นในประเด็นนี้จะเห็นได้ชัดเจนมาก คือ ชุมชนบ้านคอยปุยสินค้าส่วนใหญ่จะไม่ใช่ของคอยปุยต้องไปรับมาจากผู้ค้าข้างล่าง ส่งผลให้เข้าสู่กลไกตลาดยากต่อการกำหนดราคา และรูปแบบในการผลิต ทำให้ในระยะยาวการค้าขายจะยากและมีอุปสรรคมากขึ้น

3) ต้นทุนการผลิตสูง สืบเนื่องมาจากการพึ่งพาทักษะนอกมากขึ้นจำเป็นต้องซื้อรถยนต์ในการขนส่งและรวมไปถึงการทำร้านใหม่ให้เป็นไปตามแบบสากล ซึ่งทำให้สิ้นเปลืองงบประมาณต้นทุนส่วนตัวอย่างมาก

4) บริโศคนิยม เมื่อรายได้จากการค้าขายหรือจากอื่นๆ หาได้ง่ายในช่วงที่การท่องเที่ยวกำลังมีกระแสแรงทำให้ชุมชนมีพฤติกรรมในการใช้สินค้าที่ฟุ่มเฟือย เช่น ซื้อรถยนต์ ตู้เย็น ทีวี สร้างบ้าน จัดงานเลี้ยงฉลอง กินข้าวนอกบ้าน ฯลฯ ส่งผลให้กล้าที่จะกู้เงินก่อนเพราะมีความกล้าลงทุนมากขึ้น แต่เมื่อถึงจุดๆ หนึ่งการท่องเที่ยวเริ่มถึงจุดอิ่มตัว หรือหมดความนิยมเงินที่เคยได้ก็จะหายากขึ้นแต่พฤติกรรมในการบริโภคยังเหมือนเดิม ทำให้ชุมชนตกอยู่ในสถานการณ์ที่น่าเป็นห่วง

ผลกระทบจากการท่องเที่ยวเชิงบวกด้านสังคม

1) เกิดผู้นำใหม่ เนื่องจากคอยปุยมีกิจกรรมในด้านต่างๆที่หลากหลายจึงมีกลุ่มเกิดขึ้นมากมายเช่น กลุ่มท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เชิงนิเวศ เชิงเกษตร กลุ่มผู้นำอย่างเป็นทางการกลุ่มผู้นำที่ไม่เป็นทางการ ฯลฯ ทำให้แต่ละกลุ่มมีการเรียนรู้บทเรียนจากประสบการณ์ทำงาน สร้างทีมงานของตน และถ่ายทอดความภูมิใจนั้นๆ ให้กับลูกหลาน

2) องค์กรชุมชนเข้มแข็ง มีการบริหารงานการท่องเที่ยวด้วยตัวเอง ผ่านการอบรมความรู้กับหน่วยงานต่างๆ สามารถต่อรองกับหน่วยงานภายนอกได้

ผลกระทบจากการท่องเที่ยวเชิงลบด้านสังคม

1) ความขัดแย้ง คอยปุยมีปัญหาเรื่องผลประโยชน์ที่ยังไม่ลงตัวเพราะการจัดการเป็นแบบกลุ่มของใครของมัน มีกลุ่มอำนาจหน้าที่อยู่หลายฝ่ายเช่นกัน ทำให้ความร่วมมือคนในชุมชนน้อยลง เพราะไม่มีผู้นำที่เด็ดขาด หรือ ต่างคนต่างคิดถึงเรื่องศักดิ์ศรี เช่น งานโครงการหนึ่งเป็นของกลุ่มคนกลุ่มหนึ่งนำเข้ามา แม้จะเป็น โครงการที่ดีต่อหมู่บ้านแต่ด้วยศักดิ์ศรีที่ไม่ยอมทำตามแบบกันก็ทำให้เกิดการไม่เข้าร่วมกันทำงาน ต้องเป็นงานของตนเองเท่านั้นถึงจะยอมทำ เป็นต้น

2) ปัญหาครอบครัว เนื่องจากมีการแยกครอบครัวจากครอบครัวใหญ่มาเป็นครอบครัวย่อยทำให้เกิดเหตุการณ์อะไรในครอบครัวจะไม่มีผู้ใหญ่ช่วยห้ามปราม และจะส่งผลไปถึงเหตุการณ์ที่ลูกหลานไม่เชื่อฟังเพราะต่างคนต่างอยู่แล้ว เป็นต้น

3) ปัญหาสังคม เนื่องจากการมีปฏิสัมพันธ์กับทางนักร้องที่เกี่ยวข้องอย่างต่อเนื่องจึงมีความเสี่ยงที่จะเข้าไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติดในรูปแบบต่างๆ เช่น เหล้า บุหรี่ ฯลฯ รวมไปถึงปัญหาทางโรคติดต่อเช่น เอดส์ เป็นต้น

4) ชุมชนล่มสลาย (อาจเกิด) เนื่องจากการอพยพแรงงาน มีคนภายนอกเข้ามาอยู่อาศัยมากขึ้นทำให้วัฒนธรรมถูกกลืนกิน จนขาดอัตลักษณ์ความเป็นคอยปุย (รวมถึง คนคอยปุยอพยพออกข้างนอกมากขึ้นด้วยเช่นกัน หากการค้าขายไม่ดีเช่นเดิม)

ผลกระทบจากการท่องเที่ยวเชิงบวกด้านวัฒนธรรม

1) ความภาคภูมิใจในวัฒนธรรม มีการรวบรวมข้อมูลของวัฒนธรรม มีการฟื้นฟูและทำการสืบทอดเพื่อจะได้กลับมาเป็นอัตลักษณ์ของชุมชนอีกครั้ง

2) ทันโลก มีการศึกษาในชุมชนทำให้มีความรู้มีการตามข้อมูล-ข่าวสารต่างๆ ทำให้มีการใช้เทคโนโลยี เช่น อินเทอร์เน็ต เป็นต้น

3) แลกเปลี่ยนความรู้ ด้านวัฒนธรรมประเพณีไม่ว่าจะเป็น ผู้อาวุโสกับกลุ่มเยาวชน, ชาวบ้านกับชาวบ้านทั้งหญิงและชาย และนักร้องเกี่ยวกับชาวบ้าน (อาจรวมไปถึงผู้ทำวิจัยกับชาวบ้านด้วย)

ผลกระทบจากการท่องเที่ยวเชิงลบ ด้านวัฒนธรรม

1) คุณภาพวัฒนธรรมตนเอง การมีปฏิสัมพันธ์กับคนเมืองมากขึ้นอาจทำให้คนบางกลุ่มรู้สึกอับอายที่จะมาว่าตนเองเป็นคนมั่ง เป็นต้น

2) ค่านิยมที่ผิด ชุมชนเริ่มเห็นความทันสมัยเป็นเป้าหมายของชีวิต เห็นเงินสำคัญมากกว่าน้ำใจมีการใช้เงินเป็นตัวตั้งในการทำงานมากขึ้น เป็นต้น

3) วัฒนธรรมเสื่อม มีการแปรรูปวัฒนธรรมไปใช้ในการค้าอาจทำให้ลี้มคุณค่าดั้งเดิม และมีการลอกเลียนแบบวัฒนธรรมอื่นมาช่วยให้การค้าดำเนินต่อไปได้

4.2.2 ความคิดเห็นและความพึงพอใจของนักร้องเที่ยวที่มีต่อรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวของคอยปุยในปัจจุบัน

จากการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามกลุ่มนักร้องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวในบ้านมั่งคอยปุย ในช่วงระยะเวลา 2 เดือนที่กำหนดคือเดือนมกราคมถึงเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2553 จำนวน 278 คน ผลการศึกษาแบ่งออกเป็น

1) ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

- 2) ข้อมูลความพึงพอใจในการจัดการการท่องเที่ยวบ้านม้งคอยบุย
- 3) ข้อมูลการมาเที่ยวและความคิดเห็นโดยรวม

1) ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่าเป็นเพศชายร้อยละ 54.7 เป็นเพศหญิงร้อยละ 45.3 โดยเป็นบุคคลที่มีการศึกษาอนุปริญญา ร้อยละ 33.10 มากที่สุด รองลงมาคือ มัธยมศึกษา ร้อยละ 25.90 และ ปริญญาตรี ร้อยละ 24.46 ตามลำดับ ผู้ให้ข้อมูลส่วนมากจะอยู่ที่ช่วงอายุ 20-29 ปี ร้อยละ 29.86 รองลงมาคือช่วงอายุ 30-39 ปี ร้อยละ 27.34 และช่วงอายุ 40-49 ปี ร้อยละ 21.22 ตามลำดับ ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพ วิชาชีพอิสระ ร้อยละ 23.74 รองลงมาคือ อาชีพธุรกิจเอกชน ร้อยละ 20.86 และรับราชการ ร้อยละ 15.11 มีรายได้ต่อเดือนสูงสุดช่วงรายได้ 15,001-20,000 บาท ร้อยละ 28.06 รองลงมาคือช่วงรายได้ 10,001-15,000 บาท ร้อยละ 24.82 ดังตารางที่ 8

ตาราง 8 จำนวนและร้อยละของผู้ให้ข้อมูลจำแนกตามลักษณะส่วนบุคคล

ลักษณะส่วนบุคคล	จำนวน	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	152	54.7
หญิง	126	45.3
รวม	278	100.00
การศึกษา		
ประถมศึกษา	29	10.43
มัธยมศึกษา	72	25.90
อนุปริญญา	92	33.10
ปริญญาตรี	68	24.46
ปริญญาโท	15	5.40
ปริญญาเอก	2	0.71
รวม	278	100.00
อายุ		
ต่ำกว่า 20	18	6.47
20-29 ปี	83	29.86
30-39 ปี	76	27.34
40-49 ปี	59	21.22
50-59 ปี	33	11.87
ตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป	9	3.24
รวม	278	100.00

ตาราง 8 จำนวนและร้อยละของผู้ให้ข้อมูลจำแนกตามลักษณะส่วนบุคคล (ต่อ)

ลักษณะทั่วไป	จำนวน	ร้อยละ
อาชีพ		
รับราชการ	42	15.11
รัฐวิสาหกิจ	34	12.23
ธุรกิจ/บริษัทเอกชน	58	20.86
วิชาชีพอิสระ	66	23.74
รับจ้าง/ลูกจ้าง	25	9.00
ค้าขาย	16	5.75
นักศึกษา	24	8.63
อื่นๆ	13	4.68
รวม	278	100.00
รายได้ต่อเดือน		
ต่ำกว่า 5,000 บาท	21	7.55
5,001-10,000 บาท	37	13.31
10,001-15,000 บาท	69	24.82
15,001-20,000 บาท	78	28.06
20,001-25,000 บาท	36	12.95
25,001-30,000 บาท	22	7.91
สูงกว่า 30,000 บาท	15	5.40
รวม	278	100.00

2. ข้อมูลความพึงพอใจในการจัดการการท่องเที่ยวบ้านมั่งคองปุย

ในส่วนนี้จะใช้เกณฑ์ระดับความพึงพอใจในการจัดการการท่องเที่ยวบ้านมั่งคองปุย ตามแบบของ (กัลยา วานิชบุญชา, อ้างแล้ว) ดังนี้

ระดับช่วงคะแนน	4.21 – 5.00	มีความพอใจมากที่สุด
ระดับช่วงคะแนน	3.41 – 4.20	มีความพอใจมาก
ระดับช่วงคะแนน	2.61 – 3.40	มีความพอใจปานกลาง

ระดับช่วงคะแนน	1.80 – 2.60	มีความพอใจน้อย
ระดับช่วงคะแนน	1.00 – 1.80	มีความพอใจน้อยที่สุด

2.1) ด้านอาหารและโภชนาการ

ผลการประเมินพบว่าผู้ให้ข้อมูลมีความพอใจอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ยรวม 3.01) โดยเห็นว่าอาหารพื้นบ้าน ความเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่นอยู่ในระดับความพอใจ น้อย ในด้านรสชาติ ความอร่อยอยู่ในระดับความพอใจ ปานกลาง ส่วนในเรื่องความหลากหลายของอาหารอยู่ในระดับความพอใจ ปานกลาง ปริมาณอาหารเพียงพอ/เหมาะสม อยู่ในระดับ ปานกลาง ความสะอาดของอาหารอยู่ในระดับปานกลาง ความสะอาดและปลอดภัยของภาชนะอยู่ในระดับความพอใจมาก ด้านความสะอาดถูกสุขลักษณะของห้องครัวอยู่ในระดับความพอใจปานกลาง และด้านความสะอาดของน้ำดื่มอยู่ในระดับความพอใจปานกลาง นั้นแสดงให้เห็นว่านักท่องเที่ยวมีความพอใจในด้านอาหารและโภชนาการปานกลางเนื่องจากเป็นอาหารที่หากินได้ทั่วไปตามร้านอาหารและท้องตลาด ดังนั้นจึงไม่มีในส่วนของอาหารพื้นบ้านความเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น ส่วนใหญ่จะเป็นอาหารจานด่วนและเนื่องจากเป็นในรูปแบบของร้านอาหารจึงมีความสะอาดพอใจปานกลางก็เพราะรู้สึกว่ามันเป็นเรื่องปกติธรรมดาของมันเอง ดังแสดงในตาราง 9

ตาราง 9 แสดงค่าเฉลี่ยและระดับความพอใจของนักท่องเที่ยวด้านอาหารและโภชนาการ

ด้านอาหารและโภชนาการ	ค่าเฉลี่ย	ระดับความพอใจ
อาหารพื้นบ้านความเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น	1.87	น้อย
รสชาติความอร่อย	2.94	ปานกลาง
ความหลากหลายของอาหาร	2.79	ปานกลาง
ปริมาณอาหารเพียงพอ/เหมาะสม	3.28	ปานกลาง
ความสะอาดของอาหาร	3.19	ปานกลาง
ความสะอาดและความปลอดภัยของภาชนะ	3.49	มาก
ความสะอาดถูกสุขลักษณะของห้องครัว	3.17	ปานกลาง
ความสะอาดของน้ำดื่ม	3.34	ปานกลาง
รวม	30.1	ปานกลาง

2.2 ด้านความปลอดภัย

ผลการประเมินพบว่าผู้ให้ข้อมูลมีความพอใจอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ยรวม 3.20) ซึ่งผู้ให้ข้อมูลให้ระดับความพอใจต่อ ระบบการดูแลความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยวในระดับความพอใจที่มาก ด้านการให้ข้อมูลล่วงหน้า เพื่อการเตรียมตัวอยู่ในระดับความพอใจปานกลาง ด้านการมีอุปกรณ์ในการดูแลรักษาความปลอดภัย อยู่ในระดับความพอใจปานกลาง ด้านการดูแลความปลอดภัยของนักท่องเที่ยวในระหว่างทำกิจกรรม อยู่ในระดับความพอใจมาก และมีความพร้อมเกี่ยวกับการปฐมพยาบาลเบื้องต้น ในกรณีที่นักท่องเที่ยวเจ็บป่วย อยู่ในระดับความพอใจน้อย นั้นแสดงให้เห็นว่า นักท่องเที่ยวมีความพอใจต่อระบบการดูแลความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน กับการดูแลความปลอดภัยของนักท่องเที่ยวในระหว่างทำกิจกรรมที่มากเพราะว่าชุมชนบ้านม้งคอยปูย เป็นแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชนที่มีทั้งมัคคุเทศก์คนต้อนรับ และความเป็นมิตรของคนในชุมชน ที่ช่วยกันดูแลความปลอดภัยของนักท่องเที่ยวทำให้นักท่องเที่ยวรู้สึกปลอดภัย ส่วนการที่นักท่องเที่ยวให้ความพอใจในระดับปานกลางต่อการให้ข้อมูลล่วงหน้าเพื่อการเตรียมตัว และมีอุปกรณ์ในการดูแลรักษาความปลอดภัยนั้นก็อาจเป็นเพราะ ชุมชนยังมีได้มีสื่อในการประชาสัมพันธ์มากนักส่วนใหญ่จะเป็นข้อมูลที่ได้จากการบอกเล่าและทางเว็บไซต์การท่องเที่ยวต่าง ๆ มากกว่าส่วนการมีอุปกรณ์ในการดูแลรักษาความปลอดภัยในขั้นต้นนั่นเอง และการมีความพร้อมเกี่ยวกับการปฐมพยาบาลนักท่องเที่ยวให้ระดับความพอใจน้อยเพราะบ้านม้งคอยปูยยังไม่มีจุดที่ให้บริการด้านการปฐมพยาบาลนั่นเอง เนื่องจากส่วนใหญ่นักท่องเที่ยวจะมาเที่ยวแบบการเยี่ยมชมใช้เวลาไม่นานจึงไม่มีโอกาสที่จะเกิดอุบัติเหตุถึงขั้นต้องรับการปฐมพยาบาลมากนักเอง (ดังตาราง 10)

ตาราง 10 แสดงค่าเฉลี่ยและระดับความพอใจของนักท่องเที่ยวด้านความปลอดภัย

ด้านความปลอดภัย	ค่าเฉลี่ย	ระดับความพอใจ
ระบบการดูแลความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว	3.46	มาก
มีการให้ข้อมูลล่วงหน้าเพื่อการเตรียมตัว	3.34	ปานกลาง
มีอุปกรณ์ในการดูแลรักษาความปลอดภัย	3.21	ปานกลาง
มีการดูแลความปลอดภัยของนักท่องเที่ยวในระหว่างการทำกิจกรรม	3.55	มาก
มีความพร้อมในการปฐมพยาบาลเบื้องต้นกรณีที่นักท่องเที่ยวเจ็บป่วย	2.46	น้อย
รวม	3.20	ปานกลาง

2.3) ด้านการจัดการโดยชุมชน

ผลจากการประเมินพบว่าผู้ให้ข้อมูลมีความพอใจอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ยรวม 3.35) ซึ่งผู้ให้ข้อมูลให้ระดับความพอใจต่อการรับทราบข้อมูล ทำให้มีการเตรียมความพร้อมล่วงหน้า อยู่ในระดับปานกลาง ด้านการกำหนดข้อปฏิบัติสำหรับนักท่องเที่ยวอยู่ในระดับปานกลาง ด้านระบบรายละเอียดเกี่ยวกับค่าธรรมเนียมและบริการอยู่ในระดับมาก นั้นแสดงให้เห็นว่านักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ได้มีการรับทราบข้อมูลทำให้มีความเตรียมความพร้อมล่วงหน้ามีความพอใจในระดับปานกลางเป็นเพราะส่วนใหญ่จะรับรู้มาจาก โกศุภานาเที่ยวและจากเว็บไซต์มาก่อนแล้ว แต่ทางบ้านมั่งคองอยู่เองยังไม่ได้ประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อต่างๆ มากนักนั่นเอง ส่วนการกำหนดข้อปฏิบัติสำหรับนักท่องเที่ยวก็อยู่ในระดับปานกลางเพราะว่าส่วนมากนักท่องเที่ยวจะมาแบบเยี่ยมชมซึ่งใช้เวลาไม่นานอยู่แล้วจึงไม่จำเป็นต้องมีข้อปฏิบัติอะไรมากนัก แต่ส่วนรายละเอียดเกี่ยวกับค่าธรรมเนียมพบว่านักท่องเที่ยวมีระดับความพอใจที่มาก เพราะพิพิธภัณฑสถานและสวนน้ำตกจนถึงปัจจุบันก็ยังมิได้มีการเปลี่ยนแปลงราคาค่าธรรมเนียมแต่อย่างใด (ดังตาราง 11)

ตาราง 11 แสดงค่าเฉลี่ยระดับความพอใจ ของนักท่องเที่ยวด้านการจัดการ โดยชุมชน

การจัดการโดยชุมชน	ค่าเฉลี่ย	ระดับความพอใจ
รับทราบข้อมูลทำให้มีการเตรียมความพร้อมล่วงหน้า	3.19	ปานกลาง
การกำหนดข้อปฏิบัติสำหรับนักท่องเที่ยว	2.98	ปานกลาง
รายละเอียดเกี่ยวกับค่าธรรมเนียมและการบริการ	3.8	มาก
ค่าเฉลี่ยรวม	3.35	ปานกลาง

2.4) ด้านการให้ความรู้กับนักท่องเที่ยว

ผลการประเมินพบว่าผู้ให้ข้อมูล มีความพอใจในระดับมาก (ค่าเฉลี่ยรวม 3.53) ซึ่งผู้ให้ข้อมูลให้ระดับความพอใจต่อ การสื่อความหมายของมัคคุเทศก์ท้องถิ่น อยู่ในระดับมาก ด้านการรับรู้เรื่องเกี่ยวกับธรรมชาติอยู่ในระดับปานกลาง ด้านการรับรู้เรื่องวัฒนธรรม/ประเพณีของชุมชน อยู่ในระดับมาก ด้านการรับรู้เรื่องวิถีชีวิตอยู่ในระดับความพอใจมากด้านป้ายบอกทาง/ ป้ายข้อมูลท่องเที่ยวในชุมชน อยู่ในระดับความพอใจมาก และด้านคู่มือท่องเที่ยวชุมชนอยู่ในระดับความพอใจปานกลาง นั่นแสดงให้เห็นว่า นักท่องเที่ยวมีความพอใจในระดับที่มากต่อการสื่อความหมายของมัคคุเทศก์ท้องถิ่น ซึ่งพบว่ามี ความเกี่ยวข้องทำให้นักท่องเที่ยวมีความพอใจในระดับมากต่อการรับรู้เรื่องวัฒนธรรม/ประเพณีชุมชน การรับรู้เรื่องวิถีชีวิตคนในชุมชนป้ายบอกทาง/ป้ายข้อมูลท่องเที่ยวในชุมชนเนื่องจากการสื่อความหมายของมัคคุเทศก์ท้องถิ่นต่อนักท่องเที่ยวมีความชัดเจนนั่นเอง ส่วนการรับรู้เรื่องเกี่ยวกับธรรมชาตินักท่องเที่ยวยังมีความพอใจปานกลางเป็นเพราะว่าปัจจุบันมีเพียงธรรมชาติทัศนียภาพในตัวชุมชนเท่านั้น ยังไม่มีการท่องเที่ยวที่ศึกษาเส้นทางธรรมชาติ (อยู่ในขั้นดำเนินการสำรวจ) นั่นเอง และคู่มือการท่องเที่ยวของชุมชนส่วนใหญ่ นักท่องเที่ยวจะไม่ได้รับเนื่องจากมีปริมาณที่ไม่เพียงพอจึงทำให้นักท่องเที่ยวมีระดับความพอใจปานกลางนั่นเอง (ดังตาราง 12)

ตาราง 12 แสดงค่าเฉลี่ยและระดับความพอใจของนักท่องเที่ยวด้านการให้ความรู้กับนักท่องเที่ยว

ด้านการให้ความรู้กับการท่องเที่ยว	ค่าเฉลี่ย	ระดับความพอใจ
การสื่อความหมายของมรดกโลกท้องถิ่น	3.66	มาก
การรับรู้เรื่องเกี่ยวกับธรรมชาติ	3.40	ปานกลาง
การรับรู้เรื่องวัฒนธรรม/ประเพณีของชุมชน	3.50	มาก
การรับรู้เรื่องวิถีชีวิตคนในชุมชน	3.47	มาก
ป้ายบอกทาง/ป้ายข้อมูลท่องเที่ยวในชุมชน	3.54	มาก
คู่มือท่องเที่ยวของชุมชน	2.89	ปานกลาง
ค่าเฉลี่ยรวม	3.41	มาก

2.5) ด้านคุณภาพของสมาชิกกลุ่มท่องเที่ยว

ผลการประเมินพบว่าผู้ให้ข้อมูลมีความพอใจในระดับที่ปานกลาง (ค่าเฉลี่ยรวม 3.14) ซึ่งผู้ให้ข้อมูลมีระดับความพอใจต่อการมีจิตใจให้บริการในระดับที่มาก ด้านการคำนึงถึงความปลอดภัย อยู่ในระดับความพอใจปานกลางด้านมีความรับผิดชอบต่อบทบาทหน้าที่อยู่ในระดับความพอใจปานกลาง และด้านการมีความรู้และทักษะในการทำงานด้านการท่องเที่ยวอยู่ในระดับความพอใจปานกลาง นั้นแสดงให้เห็นว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่จะให้ความสนใจต่อด้านคุณภาพของสมาชิกกลุ่มท่องเที่ยวในระดับปานกลาง แยกเป็นด้านการคำนึงถึงความปลอดภัยมีความรับผิดชอบต่อบทบาทหน้าที่และทักษะการทำงานด้านการท่องเที่ยว ซึ่งสิ่งเหล่านี้ชุมชนบ้านมั่งคองปุ๋ยได้ให้ความสำคัญและปฏิบัติมาอย่างช้านานแล้วแต่เนื่องจากปัจจุบัน การท่องเที่ยวเปลี่ยนไปเป็นแบบการเยี่ยมชม นักท่องเที่ยวจึงมิได้มีเวลาอยู่สัมผัสสิ่งเหล่านี้มากนัก ส่วนด้านมีจิตใจให้บริการนักท่องเที่ยวก็ยังคงเห็นว่ามีอยู่มากในชุมชนบ้านมั่งคองปุ๋ย ซึ่งถือว่าเป็นการแสดงให้เห็นที่มองเห็นได้อย่างชัดเจนจากคำพูดและสีหน้าท่าทางนั่นเอง (ดังตารางที่ 13)

ตาราง 13 แสดงค่าเฉลี่ยและระดับความพอใจของนักท่องเที่ยวด้านคุณภาพของสมาชิกกลุ่มท่องเที่ยว

คุณภาพของสมาชิกกลุ่มท่องเที่ยว	ค่าเฉลี่ย	ระดับความพอใจ
การมีจิตใจให้บริการ	3.56	มาก
คำนึงถึงความปลอดภัย	3.17	ปานกลาง
มีความรับผิดชอบต่อบทบาทหน้าที่	2.82	ปานกลาง
ทักษะการทำงานด้านการท่องเที่ยว	3.02	ปานกลาง
ค่าเฉลี่ยรวม	3.14	ปานกลาง

3) ข้อมูลการมาเที่ยวและความคิดเห็นโดยรวม

จากผลการศึกษา โดยใช้แบบสอบถามปลายเปิดกับกลุ่มนักท่องเที่ยว พบว่าผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางในการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านมั่งคองปุย ทั้งในแง่มุมมอง และลบ ในประเด็นต่างๆ สรุปได้ดังนี้

3.1) นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่จะมาเที่ยวที่นี่จำนวน 1 วัน จะไปเที่ยวแหล่งท่องเที่ยว คือวัดพระบรมธาตุคอกสุเทพ พระตำหนักภูพิงคราชนิเวศ รองลงมา ก็จะเป็นถนนคนเดินที่ทำแพ ในที่บาร์ซ่า สวนสัตว์เชียงใหม่ เป็นต้น

3.2) ส่วนใหญ่จะมาเที่ยวที่คอกปุยครั้งแรก

3.3) สิ่งที่น่าสนใจมากที่สุดของที่นี่ ส่วนใหญ่จะตอบว่าการได้สัมผัสบรรยากาศภายในหมู่บ้านอากาศสดชื่น และ ได้เห็นความเป็นอยู่ของคนในชุมชนคอกปุย

3.4) สิ่งที่น่าจะมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงเพื่อให้การท่องเที่ยวดีขึ้นส่วนใหญ่จะบอกว่าให้มีการจัดระเบียบชุมชน เรื่องลานจอดรถ และการแต่งกายชุดมั้งกับเพิ่มแปลงดอกไม้ ส่วนประเด็นที่ว่าเที่ยวคอกปุยอยากเห็นอะไร ผู้ให้ข้อมูลจะตอบว่าอยากเห็นดอกไม้และวิถีชีวิตความเป็นมั่งสิ่งดีๆ เช่นวัฒนธรรมชนเผ่า เป็นต้น

3.5) ส่วนใหญ่คนที่มาเที่ยวจะเคยไปเที่ยวแหล่งท่องเที่ยว โดยชุมชนมาแล้วและจะให้คะแนนคอกปุย เมื่อเทียบกับแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ ที่คนตอบมากที่สุดจะอยู่ที่ระดับ 7 คะแนน

3.6) ส่วนใหญ่จะรู้จักคอกปุยจากทางปากต่อปาก นั่นคือ จากคนที่เขาไปเที่ยวมาก่อนแล้ว รองลงมาจะเป็น เว็บไซต์ และบริษัททัวร์

จากข้อมูลการมาเที่ยวและความคิดเห็นโดยรวมโดยสรุป ผู้วิจัยก็พอจะเห็นจุดสำคัญต่างๆ ดังนี้ การที่นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มาเที่ยวที่นี่จำนวน 1 วัน นั่นก็เพราะว่าการท่องเที่ยวของบ้านมั่งคอยปุย นั้นยังไม่มีกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ให้นักท่องเที่ยวได้มาค้างคืนส่วนใหญ่จะเป็นการเชิญชวนให้มาเยี่ยมชมหมู่บ้าน และรูปแบบการท่องเที่ยวปัจจุบันก็จะจะเป็นไปตามการพาเที่ยวของรถโดยสารพาเที่ยว (รถแดง) ในแต่ละรอบการเที่ยวซึ่งจะทำการแวะให้นักท่องเที่ยวเยี่ยมชมชนคอยปุยเพียง 1-2 ชั่วโมง ส่วนนี้คงเป็นการยากที่นักท่องเที่ยวจะได้เข้ามาสัมผัสกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ประเพณีต่างๆ ที่อยู่ร่วมกับธรรมชาติของชนเผ่าม้ง จะทำได้ก็เพียงแค่เดินซื้อของนั่งกินข้าวและไป ในจุดที่เป็นสถานที่ท่องเที่ยวต่างๆ ตรงนี้เป็นสิ่งที่น่ากลัวยิ่งสำหรับบ้านมั่งคอยปุย เพราะจากการที่ข้อมูลที่ว่านักท่องเที่ยวจะมาเที่ยวที่คอยปุยเป็นครั้งแรก และรู้จักบ้านมั่งคอยปุยจากการบอกเล่าปากต่อปากหากนักท่องเที่ยวเหล่านี้ขึ้นมาเที่ยวบ้านมั่งคอยปุยแล้วไม่เห็นในสิ่งที่อยากเห็นคือวิถีชีวิตความเป็นมั่งคั่งต่างๆ ก็จะทำให้นักท่องเที่ยวไม่ประทับใจก็จะมาเพียงครั้งเดียว และจะส่งผลถึงการกระจายข่าวแบบการบอกเล่าปากต่อปากอีกว่าบ้านมั่งคอยปุยนั้นมิอะไรบ้าง

ส่วนประเด็นความคิดเห็นและความพึงพอใจต่อการจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชนนั้น จากการศึกษาพบว่า ชุมชนยังไม่มีการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างเป็นรูปธรรมที่เปิดให้ชุมชน นักท่องเที่ยวผู้ประกอบการต่างๆ ได้ร่วมเรียนรู้ศึกษาพื้นที่ธรรมชาติและระบบนิเวศเป็นหลัก ตามเส้นทางการศึกษาธรรมชาติที่ได้สำรวจไว้ซึ่งประเด็นนี้ชุมชนยังอยู่ในช่วงความเป็นไปได้ในการดำเนินการ โดยมีรูปแบบของกิจกรรมและกระบวนการที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด และต้องนำไปสู่การดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมและสังคมอันจะก่อให้เกิดการเรียนรู้และจิตสำนึกที่ดีต่อผู้เกี่ยวข้องรวมทั้งการเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างแท้จริง ดังนั้นจึงไม่มีข้อมูลในส่วนของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชน ซึ่งต้องมองผ่านความหมายของความตระหนักนำไปสู่จิตสำนึกที่ดีต่อสิ่งแวดล้อมจากการได้ท่องเที่ยวตามเส้นทางการศึกษาดังกล่าว

ดังนั้นการท่องเที่ยวของบ้านมั่งคองปุยจึงต้องรีบเร่งในการรื้อฟื้นภาพลักษณ์ที่ดีต่างๆ คืบกลับมาสู่หมู่บ้าน พร้อมทั้งการเพิ่มกิจกรรมที่ให้นักท่องเที่ยวได้มีการเรียนรู้วัฒนธรรม วิถีชีวิต และทรัพยากรธรรมชาติ อันจะเป็นการประชาสัมพันธ์ชุมชนได้ดีที่สุดเนื่องจากชื่อเสียงของบ้านมั่งคองปุย ที่มีนักท่องเที่ยวมาเที่ยวเยี่ยมชมอยู่แล้วแต่หากจะให้นักท่องเที่ยวเหล่านั้นประทับใจ ชุมชนต้องหันกลับมามองชุมชนเองด้วยพร้อมกับการรักษาชื่อเสียงนั้นไว้ให้อยู่กับชุมชนให้นานที่สุด

4.3 วิเคราะห์ถึงศักยภาพของชุมชนในการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวในปัจจุบัน

การวิเคราะห์ถึงศักยภาพของชุมชนในการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวในปัจจุบันของชุมชนบ้านมั่งคองปุยนั้น เป็นการนำเสนอโดยผู้วิจัยได้กำหนดตัวชี้วัดเพื่อให้เห็นระดับศักยภาพของชุมชน ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ส่วนใหญ่ คือ ส่วนแรกจะศึกษา จากศักยภาพทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยว และส่วนที่สองจะศึกษาศักยภาพด้านการจัดการของชุมชนมีรายละเอียดดังนี้

4.3.1 วิเคราะห์ศักยภาพทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยว

ในการศึกษาเกี่ยวกับศักยภาพทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวนี้ผู้วิจัยได้กำหนด กรอบในการศึกษาวิเคราะห์ศักยภาพทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนบ้านมั่งคองปุย ไว้ 2 ประเด็น คือ องค์ประกอบด้านพื้นที่ และการมีแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ใกล้เคียง มีรายละเอียดดังนี้

1) องค์ประกอบด้านพื้นที่

1.1) สิ่งดึงดูดใจของทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยว (Attraction)

ด้วยความมีชื่อเสียงของอุทยานแห่งชาติสุเทพ-ปุย ที่ประกอบไปด้วยป่าที่อุดมสมบูรณ์ ภูเขาที่สูงสลับซับซ้อนที่สำคัญได้แก่ คอยสุเทพ คอยบวกห้า และคอยปุย เป็นแหล่งกำเนิดของต้นน้ำลำธาร มีเอกลักษณ์ทางธรรมชาติที่สวยงาม ทำให้ชุมชนบ้านมั่งคองปุยมีทรัพยากรการท่องเที่ยวที่ค่อนข้างหลากหลายตามไปด้วย (ตั้งอยู่ในเขตอุทยาน) ทั้งส่วนของธรรมชาติและทางวัฒนธรรมของชนเผ่า กล่าวคือในด้านกายภาพและสิ่งแวดล้อมพบว่า สภาพแวดล้อมโดยรอบชุมชนยังคงความอุดมสมบูรณ์ทั้งสภาพป่า น้ำ และที่ดินเพื่อการเกษตรกรรม แต่ยังไม่มีการสร้าง

เป็นแรงดึงดูดใจนักท่องเที่ยวทางธรรมชาติได้ด้วยกิจกรรมการศึกษาธรรมชาติ การเดินป่า กิจกรรมทางการเกษตรแบบยั่งยืน เป็นต้น แต่จะใช้เวลาได้เปรียบที่มีนักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวชมมาก ดำเนินกิจกรรมด้านวัฒนธรรมแทน

การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชนที่ผ่านมาทั้งในและนอกหมู่บ้าน (พื้นที่ป่าอนุรักษ์) มีกิจกรรมที่ผ่านการมีส่วนร่วมของชุมชนในการดำเนินการพัฒนาและป้องกันพื้นที่ได้แก่ การวางระเบียบชุมชนบ้านคอยปุยร่วมกัน ซึ่งเกี่ยวข้องกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทั้งในและนอกหมู่บ้าน มีการฟื้นฟูและอนุรักษ์ผืนป่าทั้งปลูกป่า ดูแลป่าและอนุรักษ์สัตว์ป่า การป้องกันไฟป่า การพัฒนาและปรับปรุงสภาพแวดล้อมชุมชน เป็นต้น ผลจากการร่วมกันทำกิจกรรมต่างๆ เหล่านี้ ทำให้ป่าอนุรักษ์ต้นน้ำและแหล่งน้ำในพื้นที่สภาพกลับมา มีความอุดมสมบูรณ์ จนเป็นที่ยอมรับจากองค์กรและหน่วยงานของรัฐ แต่อีกด้านหนึ่งเมื่อป่ากลับมาสมบูรณ์อีกครั้งก็เริ่มจะมีชาวบ้านบางกลุ่มกลับมาลักลอบล่าสัตว์อีกครั้งเช่นกัน

ส่วนทางศิลปวัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตชุมชน เห็นได้ชัดเจนว่าปัจจุบันชาวบ้านบ้านม้งคอยปุยมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างชัดเจนไม่ว่าจะเป็นวิถีชีวิตเดิมที่เคยทำอาชีพเกษตร ตอนนี้ก็พึ่งภาคธุรกิจการท่องเที่ยวอย่างเต็มรูปแบบแล้ว มีการปรับเปลี่ยนทั้งวิถีชีวิต ภาษา การแต่งกาย การตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนให้เป็นไปตามแบบคนเมืองมากขึ้น ประเพณีดั้งเดิมที่เคยรักษาอย่างเคร่งครัดปัจจุบันนี้ก็ทำได้ไม่เต็มที่เพราะเนื่องจากอาชีพที่เปลี่ยนไปเป็นการค้าขาย เวลาที่น้อยลง เพราะช่วงที่จะทำตามประเพณีเช่นประเพณีปีใหม่ม้ง กลับเป็นช่วงที่การค้าขายดีที่สุด (นักท่องเที่ยวมาเที่ยวมาก) แต่จากการศึกษาของผู้วิจัย พบว่าชาวบ้านส่วนใหญ่จะมีการปรับตัวโดยยังคงมีการทำพิธีกรรมตามความเชื่อเรื่องผีอยู่แต่จะมีการปรับเวลาไปทำในตอนเช้าตรู่และช่วงเย็นไม่ให้ตรงกับเวลาค้าขาย เป็นต้น

1.2) ที่ตั้งและการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (Accessibility)

สถานที่ตั้งของชุมชนบ้านม้งคอยปุยอยู่หมู่ 11 ตำบลสุเทพ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่อุทยานแห่งชาติสุเทพ-ปุย และอยู่ใกล้กับพระตำหนักภูพิงคราชนิเวศ กับวัดพระบรมธาตุคอกสุเทพ สำหรับการเดินทางเข้าถึงชุมชนในปัจจุบันการคมนาคมมีความสะดวกสบาย เนื่องจากสภาพถนนลาดยางตลอดเส้นทาง จากทางหลวงหมายเลข 1004 เส้นทางสายตะวันตก เส้นทางเชียงใหม่-คอกสุเทพ โดยชุมชนอยู่ห่างจากตัวเมืองเชียงใหม่ประมาณ 30 กิโลเมตร

นักท่องเที่ยวสามารถเดินทางมาได้โดยรถส่วนตัวรถโดยสาร (รถแดง) รถรับจ้างเหมา ฯลฯ ชุมชนมีที่จอดรถไว้ให้ที่ลานจอดรถหน้าหมู่บ้านคอยปุยกับลานสนามของโรงเรียนเจ้าพ่อหลวงอุปถัมภ์ 1

ในส่วนสภาพที่ตั้งของชุมชนบ้านมั่งคอยปุยนับว่ามีความได้เปรียบชุมชนชาวเขาอื่นมากที่สุดเพราะอยู่ใกล้ตัวเมืองเชียงใหม่มากที่สุด พร้อมกับอยู่ใกล้กับพระตำหนักภูพิงศ์ราชนิเวศ และวัดพระบรมธาตุคดยุเทพ แต่ชุมชนยังขาดป้ายบอกทางหรือรายละเอียดในการแนะนำสถานที่ท่องเที่ยวของหมู่บ้าน เช่นสื่อสิ่งพิมพ์ประเภทแผ่นพับยังไม่ค่อยมีการประชาสัมพันธ์ในวงกว้าง อย่างไรก็ตามชุมชนบ้านมั่งคอยปุยมิเส้นทางคมนาคมที่เชื่อมต่อกับแหล่งท่องเที่ยวสำคัญของอุทยานแห่งชาติสุเทพ-ปุยอยู่แล้ว ทำให้การท่องเที่ยวมีความสะดวกและคุ้มค่า

1.3) สิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยว (Amenities)

ชุมชนมีทางคมนาคมในการเดินทางมาสะดวก ลาดยางตลอดทางมีระบบน้ำประปา และไฟฟ้าใช้ โทรศัพท์สาธารณะ โรงเรียน วัด ในส่วนของสิ่งอำนวยความสะดวกและการบริการของคอยปุย จะมี ที่พักมีอยู่ 2 บริเวณคือที่พิพิธภัณฑ์ชาวเขากับจุดลานกางเต็นท์ มีประมาณ 30 หลัง พร้อมกับบ้านพักอีก 2 หลัง ซึ่งอัตราค่าบริการจะอยู่ที่ 150 บาท/คน/วัน ทั้งเต็นท์และที่พัก ส่วนห้องน้ำจะมีตามจุดต่างๆรวม 10 แห่งในส่วนนี้จะมีจุดคือคือ ความสะอาดที่ยังไม่ได้มาตรฐาน มีร้านค้าขายของชำ 4 แห่ง ร้านอาหาร 5 ร้าน ร้านขายของสด 1 แห่ง ร้านกาแฟ 2 ร้าน นอกนั้นจะเป็นร้านขายของที่ระลึกประมาณ 78 ร้านมีกลุ่มคนนำเที่ยว (มักคุเทศก์น้อย) โดยผ่านการอบรมจากโรงเรียนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องแล้ว

ในส่วนของสิ่งอำนวยความสะดวกเบื้องต้นที่กล่าวมานั้นผู้วิจัยมีความเห็นว่าควรปรับปรุงเรื่องความสะอาดของห้องน้ำ และควรที่จะเพิ่มอาหารพื้นบ้านของชุมชนเผ่ามั่งเข้าไปด้วยเพื่อจะได้กลายมาเป็นจุดขายของชุมชนเองด้วย และที่ควรจะทำต่อไปคือการจัดบริการถึงขยะของชุมชนเพราะจากการศึกษา ถึงขยะยังไม่มิตัวถึง ในส่วนนี้ชุมชนสะท้อนออกมาว่าถึงขยะร้านไหนด้านไหนก็ไม่ต้องการให้มาตั้งไว้หน้าร้านเนื่องจากจะทำให้หน้าร้านไม่สวยงามดังนั้นจึงเป็นสิ่งรายละเอียดเล็กๆ น้อยๆ ที่ไม่ควรมองข้ามอย่างยิ่ง

1.4) กิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยว (Activity)

จากองค์ประกอบด้านพื้นที่ในด้านสิ่งดึงดูดใจของทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวที่ตั้งและการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว สิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยวชุมชนได้นำศักยภาพด้านต่างๆ เหล่านี้มาใช้โดยสะท้อนผ่านรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวต่างๆ ดังนี้

- **ชมบรรยากาศรอบๆ หมู่บ้าน** มีทิวทัศน์ที่สวยงามอย่างยิ่ง และยังสามารถมองเห็นคอยอินทนนท์เบื้องหน้าได้อย่างชัดเจนอีกด้วย

- **เดินช้อปปิ้งเลือกซื้อสินค้า** ภายในหมู่บ้านยังมีร้านขายของที่ระลึก ซึ่งผลิตภายในหมู่บ้าน และนำมาจากที่อื่น เช่น เสื้อผ้า กระเป๋า เครื่องเงิน พลอย สินค้าทางการเกษตร ฯลฯ

- **พิพิธภัณฑ์ชาวเขา** จะเสียค่าเข้าชมคนละ 10 บาท ช้างในจะมีร้านค้าซึ่งเป็นสินค้าที่ทำจากมือและรับซื้อมาจากในเมืองบางอย่างสังเกตได้ว่าสินค้าที่นี่ส่วนใหญ่จะเป็นผ้าลายม้ง และเป็นเศษผ้าลายม้งทั้งนั้น เรียกได้ว่าเป็นแฟชั่นม้งก็ว่าได้ เดินเข้าไปจะมีพิพิธภัณฑ์ของใช้เก่าๆ ที่เป็นวิถีชีวิตดั้งเดิมของชาวม้งและชาวเขาอื่นๆ เช่น ครก ขัน โตก(ชนเผ่าม้ง) กระดิ่ง กระบอกน้ำไม้ไผ่ ขันตักน้ำจานข้าว (ทำจากไม้ไผ่) โอง ปั้นโบราณ (ปั้นคำศิลา) กระดุกช้าง ที่ดักสัตว์ หน้าไม้ ลูกช่วง แคนม้ง กลอง หิงบูซา หินโม้ข้าวโพด ครกตำข้าว เครื่องรีดผ้า (สมัยโบราณ) ที่ปั่นฝ้าย ชุดม้งโบราณ เต้าไฟ และล้อเลื่อนไม้ เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีบริการให้เช่าและถ่ายรูปชุดม้ง มีช่างภาพบริการภาพละ 60-150 บาทและจะมีสวนดอกไม้ให้ชม

- **สวนน้ำตก** จะเสียค่าบริการเข้าชม 10 บาทต่อคน ช้างในจะมีสวนดอกไม้ให้ถ่ายรูปจะมีสวนดอกไม้ 1 แปลง มีน้ำตกอ่างน้ำซีเมนต์ มีที่ตำข้าวพลังน้ำ และมีมุมสัตว์แปลกประหลาด มีการให้เช่าชุดม้งถ่ายรูปเหมือนกับพิพิธภัณฑ์ชาวเขา

- **แปลงผักการเกษตร** จะมีแปลงผักเกษตร แปลงสมุนไพร แปลงดอกไม้ สวนลิ้นจี่ของชาวบ้านและของโครงการหลวง รวมถึงมีผลผลิตจากการเกษตรมาวางขายที่สองข้างทางเข้าคอยปุยด้วย

- **หุ่นจำลองวิถีชีวิตดั้งเดิมของชนเผ่าม้ง** ช้างในจะมีหุ่นจำลองวิถีชีวิตที่สำคัญของชนเผ่าม้ง และมีการนวดด้วยแพทย์แผนไทย โดยการใช้สมุนไพรด้วย จะเสียค่าบริการ 10 บาท ต่อคน

- **สัญลักษณ์สถานที่ของในหลวง** เป็นสถานที่ที่ทำได้เป็นอนุสรณ์ว่าที่นี้เคยเป็นที่ที่ในหลวงเสด็จเยี่ยมราษฎรบ้านมิ่งคอยปุย และจะเป็นสถานที่จัดกิจกรรม “เดินป่าคอยผาหลง ตามรอยพ่อหลวง ทุกวันที่ 5 ธันวาคม” ของทุกปี

หากมองในภาพรวมกิจกรรมของคอยปุยก็มีหลากหลายแบบให้นักท่องเที่ยวได้เที่ยวชมแต่จะอยู่ในรูปแบบของการเที่ยวชมแบบไม่นาน ยังไม่ได้สัมผัสกับวัฒนธรรมของชนเผ่าม้ง และศึกษาธรรมชาติอย่างแท้จริง ทำให้หลายคนอาจจะมาเที่ยวเพื่อให้อุณหภูมิได้สบายใจ อันจะส่งผลไปถึงภาพลักษณ์ของคอยปุยในอนาคตว่าเป็นการจัดมากมากเกินไป การจัดกิจกรรมท่องเที่ยวโดยชุมชนที่คือนั้นควรมีกิจกรรมที่ให้นักท่องเที่ยวได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมมากกว่าที่เป็นอยู่ เช่น การปักค้ำคั้นในชุมชนเพื่อเรียนรู้วิถีชีวิตชุมชน รวมถึงศึกษาธรรมชาติเป็นต้น แต่ก็ถือได้ว่าการจัดการกิจกรรมในปัจจุบันก็ก่อให้เกิดการเชื่อมโยงของกลุ่มในชุมชนลักษณะเช่น มัคคุเทศก์น้อยพาเที่ยวชมสถานที่ต่างๆ เป็นการสร้างความสัมพันธ์ในระดับหนึ่งที่จะนำไปสู่ความเข้มแข็งชุมชนได้บ้าง (เพราะมัคคุเทศก์น้อยมีการได้แลกเปลี่ยน ปฏิสัมพันธ์ กับนักท่องเที่ยวในเรื่องประเพณีวัฒนธรรม)

2) การมีแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ใกล้เคียง

การท่องเที่ยวชุมชนบ้านม้งคอยปุย สามารถเชื่อมโยงกับพื้นที่ท่องเที่ยวอื่นที่อยู่ใกล้เคียง ในเขตอุทยานแห่งชาติดอยสุเทพ-ปุย เชียงใหม่ซึ่งสามารถจัดเป็นโปรแกรมการท่องเที่ยวที่น่าสนใจได้ ดังนี้

แผนภาพ 6 แผนที่แหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ใกล้เคียง

ที่มา: อุทยานแห่งชาติดอยสุเทพ-ปุย

2.1) อนุสาวรีย์ครูบาศรีวิชัย

นักบุญแห่งล้านนาไทยซึ่งเป็นบุคคลแรกที่บุกเบิกสร้างถนนขึ้นไปดอยสุเทพ อนุสาวรีย์ครูบาศรีวิชัยตั้งอยู่บนทางขึ้นดอยสุเทพ ก่อนถึงน้ำตกห้วยแก้ว ฉะนั้นผู้ที่จะขึ้นไปนมัสการพระบรมธาตุดอยสุเทพมักจะลงนมัสการอนุสาวรีย์ครูบาศรีวิชัย เพื่อความเป็นสิริมงคล ครูบาศรีวิชัยเป็นผู้ริเริ่มชักชวนให้ประชาชนชาวเหนือร่วมแรงร่วมใจกันสร้างถนน จากเชิงดอยขึ้นไปสู่วัดพระบรมธาตุดอยสุเทพ โดยเริ่มลงมือเมื่อวันที่ 9 พฤศจิกายน 2477 และแล้วเสร็จเมื่อปี พ.ศ. 2478 รวมระยะทางจากเชิงดอยไปถึง วัดพระบรมธาตุดอยสุเทพ 10 กิโลเมตร

2.2) น้ำตกห้วยแก้ว

เป็นน้ำตกเล็กๆ สูงประมาณ 10 เมตร อยู่ห่างจากตัวเมืองเชียงใหม่ประมาณ 6 กิโลเมตร น้ำตกห้วยแก้วมีน้ำไหลตลอดปี รอบๆ บริเวณก็สวยงามด้วยทิวทัศน์และร่มรื่นด้วยพันธุ์ไม้ นอกจากนี้ยังมีที่พักผ่อน นำอาหารไปนั่งรับประทานกันที่ผาเจิบและวังบัวบาน อันเป็นสถานที่แห่งความรักของสาวบัวบานผู้ถือรักเป็นสรณะ

2.3) น้ำตกมณฑาธาร

น้ำตกมณฑาธารหรือน้ำตกสันป่าเย็บเป็นน้ำตกที่สวยงามที่สุดในเขตอุทยานฯ มีทั้งหมด 3 ชั้น ไหลลดหลั่นจากหน้าผาเป็นชั้นๆ อยู่ห่างจากน้ำตกห้วยแก้วประมาณ 3 กิโลเมตร

2.4) วัดพระบรมธาตุดอยสุเทพ

เดินทางตามถนนห้วยแก้วผ่านอนุสาวรีย์ครูบาศรีวิชัย ไปตามทางคดเคี้ยวขึ้นเขา ระหว่างทางจะมองเห็นตัวเมืองเชียงใหม่อยู่เบื้องล่าง ระยะทางจากเชิงดอยประมาณ 11 กิโลเมตร เมื่อขึ้นมาถึงจะมองเห็นบันไดทอดยาวขึ้นไปสู่วัด และมีนาถ 2 ตัวอยู่สองข้างบันไดซึ่งสูง 300 กว่าขั้น วัดพระธาตุดอยสุเทพนี้เป็นวัดที่สำคัญแห่งหนึ่งของจังหวัดเชียงใหม่ นักท่องเที่ยวซึ่งเดินทางไปเชียงใหม่ จะต้องขึ้นไปนมัสการพระบรมธาตุกันทุกคน ถ้าหากใครไม่ได้ขึ้นไปนมัสการแล้วถือเสมือนว่ายังไม่ถึงเชียงใหม่ วัดพระธาตุดอยสุเทพนี้ ประดิษฐานอยู่บนดอยสุเทพสูงจากระดับน้ำทะเลประมาณ 3,051 ฟุตและเป็นปูชนียสถานที่สำคัญคู่เมืองเชียงใหม่ จะมีงานประเพณีสงกรานต์ในวันเพ็ญวิสาขบูชาทุกปี

2.5) สวนสัตว์เชียงใหม่

ถนนห้วยแก้ว ห่างจากตัวเมืองประมาณ 5 กิโลเมตร ใกล้กับสวนรุกชาติ เป็นสวนสัตว์ขนาดใหญ่มีสัตว์มากมาย หลายชนิดทั้งที่มีอยู่ในเมืองไทยและนำมาจากต่างประเทศเป็นจำนวนมาก มีหมีแพนด้า ทูตสันถวไมตรีเชื่อมความสัมพันธ์ไทย-จีน อุทยานสัตว์น้ำ 700 ปีศรีนครพิงค์ สวนนกเพนกวินและสวนนกฟีนิกซ์ ซึ่งเป็นนกขนาดเล็กมีสีสันสวยงามจนได้รับการขนานนามว่าเป็นอัญมณีบินได้ มีสวนอาหารเดินท์ แคมป์ไว้บริการ เปิดให้เข้าชมทุกวัน เวลา 8.00-18.00 น. เปิดขายบัตรถึงเวลา 17.00 น. นอกจากนั้นยังมี ทัวร์ชมสัตว์ป่ายามค่ำคืน Twilight Zoo โดยรถยนต์ นำชมพฤติกรรมสัตว์ต่างๆ ที่ออกหากินยามกลางคืน พร้อมวิทยากรบรรยายให้ความรู้ ตั้งแต่เวลา 18.30-21.00 น.

2.6) สวนรุกชาติห้วยแก้ว

เป็นที่รวบรวมพันธุ์ไม้นานาชนิดไว้ศึกษา เป็นสถานที่ร่มรื่น เหมาะสำหรับเป็นที่พักผ่อน และยังมีสวนสุขภาพ สำหรับออกกำลังกาย ตั้งอยู่ถัดจากมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ทางขึ้นดอยสุเทพ

2.7) พระตำหนักภูพิงคราชนิเวศ

จากวัดพระบรมธาตุดอยสุเทพไปยังพระตำหนักฯ ระยะทางประมาณ 4 กิโลเมตรเป็นพระตำหนักประทับแปรพระราชฐานของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ สร้างเสร็จเมื่อ พ.ศ. 2505 ตั้งอยู่บนดอยบวกห้าโดยปกติแล้วจะเปิดให้ประชาชนเข้าชมทุกวัน ทั้งนี้จะต้องเป็นช่วงเวลาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ มิได้เสด็จแปรพระราชฐานไปประทับ ซึ่งปกติจะปิดในช่วงเวลาตั้งแต่ประมาณกลางเดือนธันวาคม-ต้นเดือนกุมภาพันธ์

2.8) เชียงใหม่ในทิวเขาฟารี

ตั้งอยู่ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติดอยสุเทพ-ปุย ตำบลแม่เหียะและตำบลสุเทพ อำเภอเมืองและตำบลหนองควม อำเภอหางดง พื้นที่ทั้งหมดประมาณ 819 ไร่ ห่างจากตัวเมืองเชียงใหม่ประมาณ 10 กิโลเมตร เป็นสวนสัตว์กลางคืนที่มีความสมบูรณ์พร้อมมีบริการรถรับ-ส่งเพื่อชื่นชมสัตว์ป่าในบรรยากาศต่างๆ เช่นทุ่งหญ้าสะวันนา ชมช้าง ยีราฟ ม้าลาย คัวยรถลากเปิดโปง หรือระทึกใจในการนั่งรถชมสัตว์ดุร้ายอย่างใกล้ชิด เช่นสิงโต หมีควาย เสือ ไฮยีนา และจระเข้ เป็นต้น นอกจากนี้ยังจัด

เส้นทางเดินชมสัตว์ป่าในบรรยากาศสวยงามริมฝั่งทะเลสาบ แวดล้อมด้วยต้นไม้ขนาดใหญ่ สัตว์ที่จะได้พบเห็นได้แก่ หมีขอ สมเสร็จบราซิล ฮิปโปแคระ แมวดาว หมูน้ำ และ นกเฟลมมิงโก เป็นต้น การเดินทางจากตัวเมืองเชียงใหม่ไปตามถนนห้วยแก้วเลียวซ้ายเข้าสู่ทางหลวงหมายเลข 121 ทางไปอำเภอหางดงประมาณ 10 กิโลเมตรแล้วเลียวขวาอีกประมาณ 2 กิโลเมตร เปิดบริการ เวลา 10.00-24.00 น.

นอกจากนี้ยังพบว่าป่าด้านเหนือของคอยปุยังติดกับบ้านแม่สาใหม่ อำเภอแม่ริมซึ่งเป็นเส้นทางเดินป่าถึงคอยผากล่องที่เป็นจุดชมวิวยอดนิยมแห่งหนึ่ง (มีหินที่มีลักษณะคล้ายกลอง) และฝั่งตะวันออกติดกับบ้านขุนช่างเคี่ยนทุกๆหน้าหนาวจะมีต้นพญาเสือโคร่ง (คล้ายดอกซากุระ) ออกดอกตามทางขึ้น ไปบ้านขุนช่างเคี่ยนทำให้นักท่องเที่ยวก็ักเป็นอย่างมากในช่วงนั้น

สรุปได้ว่า ศักยภาพทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวของบ้านมั่งคอยปุยทั้งเรื่ององค์ประกอบด้านพื้นที่และการมีแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ใกล้เคียงนับได้ว่าเอื้อต่อการบริหารจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนที่จะนำไปสู่การสร้างกระบวนการเรียนรู้ทางสังคมเพื่อจัดการการท่องเที่ยวและสร้างอำนาจต่อรองกับคนภายนอกอย่างเป็นระบบในรูปแบบของเครือข่ายหรือโปรแกรมการท่องเที่ยวของบริษัทต่างๆได้ โดยมองในภาพรวมแล้วจุดนี้บ้านมั่งคอยปุยมีความได้เปรียบในศักยภาพด้านนี้อย่างมาก และในอนาคตน่าจะมีการเชื่อมต่อเป็นการท่องเที่ยวเชิงนิเวศฝั่งทางคอยผากล่องกับบ้านแม่สาใหม่ ได้ค่อนข้างมาก ประกอบกับ ในการพัฒนาการท่องเที่ยวของจังหวัดเชียงใหม่ มีแผนนโยบายที่เน้นด้านการท่องเที่ยวอย่างมากเพราะเชียงใหม่เพิ่งได้รับการโหวตให้เป็นเมืองที่นักท่องเที่ยวอยากไปเป็นอันดับ 2 ของโลก ซึ่งบ้านมั่งคอยปุยเองก็จัดว่าอยู่ในเส้นทางของการพัฒนาการท่องเที่ยวของเทศบาลตำบลสุเทพ เพียงแต่จำเป็นต้องมีการบริหารจัดการทรัพยากรและการท่องเที่ยวให้มีความเป็นมาตรฐานมากกว่านี้แล้วนำเสนอหรือประชาสัมพันธ์แก่นักท่องเที่ยวในเชิงอนุรักษ์ซึ่งน่าจะมีความสอดคล้องกับหมู่บ้านมั่งคอยปุยมากที่สุด เพราะจะเป็นการจัดการท่องเที่ยวได้อย่างยั่งยืน และนับว่าบ้านมั่งคอยปุยมีศักยภาพเพียงพอที่จะทำได้

4.3.2 ศักยภาพการจัดการของชุมชน

สำหรับชุมชนบ้านมั่งคองปุยนี้ ผู้วิจัยพบว่า ได้มีคุณลักษณะการจัดการทรัพยากรในการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน 3 ประเด็นคือ การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการ ความเข้มแข็งของชุมชนและองค์กรในและนอกชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวของบ้านมั่งคองปุย มีรายละเอียดดังนี้

1) การมีส่วนร่วมของชุมชน

ในประเด็นนี้ผู้วิจัยจะได้นำรายละเอียดการทำงาน การร่วมมือในการทำงานระหว่างชุมชนบ้านมั่งคองปุยกับผู้วิจัยเอง ซึ่งนอกจากงานวิจัยเรื่องแนวทางการพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวโดยชุมชนเพื่อประโยชน์ ในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และสร้างผลประโยชน์ต่อคนในชุมชน ของบ้านมั่งคองปุย ตำบลสุเทพ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ผู้วิจัยยังมีโอกาสในการขยับงานเชิงปฏิบัติการ ในโครงการที่ได้รับทุนสนับสนุนงานวิจัยจากทางสำนักงานกองทุนสนับสนุนงานวิจัย (สกว.) ซึ่งได้ทำเรื่อง “แนวทางการจัดการการท่องเที่ยวโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนบ้านมั่งคองปุย ตำบลสุเทพ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่” ในฐานะหัวหน้าโครงการวิจัยจึงมีโอกาสได้เข้าไปมีส่วนร่วมกับทางชุมชนในการร่วมกันสร้างแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวของบ้านมั่งคองปุย และได้พยายามถอดระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวของบ้านมั่งคองปุย โดยใช้หลักคิดการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น เป็นเป้าหมายสำคัญ ซึ่งการท่องเที่ยวโดยชุมชนได้ให้ความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นอย่างมากเพราะชุมชนสามารถเป็นศูนย์กลางที่เชื่อมโยงกับหน่วยงานอื่นๆที่เกี่ยวข้องได้และการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นต้องตระหนักถึงความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีกิจกรรมในการอนุรักษ์ และใช้ประโยชน์โดยไม่เบียดเบียนทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เริ่มตั้งแต่การให้ข้อมูลท้องถิ่น การเตรียมการจัดการ การวางแผน การควบคุมดูแลการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ การมีส่วนร่วมในการให้บริการและการได้รับประโยชน์จากการบริการ ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้สะท้อนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวไว้ 5 ประเด็น ดังนี้

1.1) การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหา

เป็นการแสดงบทบาทในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาที่เกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยวที่ผ่านมาของชุมชน ซึ่งหากมองระดับของการมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหานี้ผู้วิจัยมองว่าเป็นการมีส่วนร่วมของกลุ่มแกนนำหมู่บ้านเสียส่วนใหญ่ ในระดับของภาพรวมของชุมชนจะเป็นการแสดงความคิดเห็นผ่านแบบสัมภาษณ์ชุมชน ซึ่งถือว่ามี การให้ความร่วมมือที่น้อยสำหรับการส่งคืน โดยเหตุผลที่การมีส่วนร่วมในการค้นหาน้อยนั้นมาจากการที่ชุมชนส่วนใหญ่ไม่เข้าใจถึงหลักการทำวิจัยและมีความกังวลใจกับงานในลักษณะแบบนี้ว่าจะมาเอาผลประโยชน์หรือมีผลกระทบอะไรกันกับตัวเขาหรือเปล่า และทางกลุ่มผู้นำชุมชนเองแม้จะมีความรู้ความเข้าใจว่าสาเหตุของปัญหามาจากสิ่งใดแต่ก็สื่อสารออกมาเป็นเนื้อหาที่บันทึกได้ยาก เช่น ปัญหาการจัดการที่ผ่านมาจากการแตกแยกทางความคิดซึ่งทำให้ผู้วิจัยเองต้องแตกแยกไปอีกถึงระดับปัญหาที่แท้จริง และในบางกรณีก็เวลาที่นัดร่วมประชุมกันไม่ตรงกันเนื่องจากชุมชนบ้านมั่งคอบุญมีกิจกรรมที่หลากหลายจึงมีปัญหาเรื่องเวลานัดค่อนข้างบ่อย ผู้วิจัยจึงได้สรุปว่าในประเด็นของการมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหานี้ยังมีส่วนร่วมกันน้อยมาก (กระจุกตัวอยู่แต่กลุ่มผู้นำ)

1.2) การมีส่วนร่วมในการวางแผน

หมายถึง การแสดงออกหรือบทบาทของประชาชนมีส่วนร่วมกันในการกำหนดนโยบายและวัตถุประสงค์ของโครงการ กำหนดวิธีการและแนวทางในการดำเนินงานผ่านการประชุมในชุมชน ในประเด็นนี้ผู้วิจัยได้สังเกตถึงการมีส่วนร่วมที่อยู่ในเกณฑ์ที่ดี เพราะในการประชุมกันในแต่ละกิจกรรมจะมีการเปิดโอกาสให้ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน วางวิธีการในการดำเนินงานครั้งต่อไป เช่น กิจกรรมใดที่ต้องใช้ผู้ที่มีความรู้เฉพาะ หรือเรียกว่าปราชญ์ชุมชนทางทีมวิจัยชาวบ้านก็จะเป็นคนกำหนดตัวผู้รู้และทำการประสานงานให้เข้าร่วมกิจกรรมในครั้งต่อไป

1.3) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติกิจกรรม

คือการที่คนในชุมชนคอบุญได้มีส่วนร่วมในการออกแบบกิจกรรมที่จะใช้ในการหาแนวทางการท่องเที่ยว เช่น การร่วมกันออกแบบสอบถาม เก็บแบบสอบถามจากนักท่องเที่ยวชุมชนเองก็ได้ให้ความร่วมมือในการกระจายไปตามจุดต่างๆที่สำคัญของหมู่บ้าน เช่น พิพิธภัณฑ์ชาวเขา สวนน้ำตก ไกด์ชาวบ้าน ฯลฯ ซึ่งถือว่าชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในระดับที่ดี

1.4) การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์

ในประเด็นนี้จะเป็นการได้รับผลประโยชน์จากการทำโครงการที่ทางทีมวิจัยชุมชนได้จัดทำขึ้น เช่น กิจกรรมในการสำรวจความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวก็จะได้รับรู้ปัญหาข้อเสนอแนะของนักท่องเที่ยวเอามาปรับปรุงเป็นแนวทางในการพัฒนาของทั้งหมู่บ้านร่วมกัน หรือจากกิจกรรมการสำรวจเส้นทางเดินป่า ซึ่งหากประสบผลสำเร็จจากกิจกรรม สามารถพัฒนาให้เป็นการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในการศึกษาธรรมชาติได้ ชุมชนบ้านม้งคอยปุยก็จะมีส่วนร่วมได้รับผลประโยชน์จากกิจกรรมเหล่านี้อย่างมากที่สุดเพราะจะเป็นการดึงดูดนักท่องเที่ยวให้มาเที่ยวคอยปุยมากขึ้นและมีผลต่อภาพลักษณ์การท่องเที่ยวของคอยปุยในระยะยาว ดังนั้นผู้วิจัยจึงมองว่าในการมีส่วนร่วมในการรับประโยชน์นั้นทุกคนในคอยปุยจะได้รับอิทธิพลจากกิจกรรมอย่างมากทุกคน

1.5) การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล

ในส่วนนี้ผู้วิจัยเองยังไม่สามารถที่จะมองได้ชัดเจนนักเนื่องจากยังไม่ได้เริ่มทำกิจกรรมที่เป็นเชิงรูปธรรมมากนัก ส่วนใหญ่กิจกรรมที่ทำจะเป็นช่วงระยะแรกนั้นถึงช่วงของการจัดเก็บข้อมูลจึงมองในเชิงที่ว่าทีมวิจัยชาวบ้านมีส่วนร่วมในกิจกรรมของการวิเคราะห์ประเมินผลของข้อมูลที่ได้มาอย่างไร ซึ่งก็ยังไม่อยู่ในระดับน้อยอยู่ เพราะข้อมูลส่วนใหญ่จะรับรู้กันในกลุ่มแกนนำของทีมวิจัยชาวบ้านกับตัวผู้วิจัยอยู่นั่นเอง

สรุปได้ว่าชุมชนบ้านม้งคอยปุยมีการส่งเสริมกระบวนการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในลักษณะการมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหา กับการมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลอยู่ในระดับที่น้อย ส่วนการมีส่วนร่วมในการวางแผนและการปฏิบัติกิจกรรมจะอยู่ในระดับที่มาก และการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์อยู่ในระดับที่มากที่สุดซึ่งพบว่าจะต้องเริ่มจากกลุ่มผู้มีจิตอาสาและคอยขยายไปถึงกลุ่มคนในชุมชนกลุ่มต่างๆ โดยใช้เวลาที่มีการประชุมประจำหมู่บ้าน หรือแม้กระทั่งการประชาสัมพันธ์ทางสื่อวิทยุหมู่บ้าน เอกสารต่างๆซึ่งผู้วิจัยพบว่าผู้นำมีความสำคัญอย่างมากที่จะทำให้เกิดการมีส่วนร่วมในรูปแบบต่างๆไม่ว่าจะเป็นการสนับสนุนให้ชุมชนมีการเรียนรู้แลกเปลี่ยนประสบการณ์ร่วมทำกิจกรรมต่างๆกับทางโครงการตลอดจนสร้างเครือข่ายทั้งภาคประชาชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

2) ความเข้มแข็งของชุมชน

ในประเด็นนี้ผู้วิจัยได้มองถึงการจัดการอย่างเป็นองค์รวมตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน และอาจหมายรวมถึงอนาคตด้วย มองถึงการทำงานที่ผ่านมาของชุมชนบ้านมั่งคอยปุย เช่น การทำงานร่วมกันของ เด็ก/เยาวชน/ผู้ใหญ่/ผู้อาวุโสหมู่บ้าน เพื่อที่องค์กรชุมชนจะมีความเข้มแข็ง มีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหา ตระหนักร่วมและวางแผนร่วมกัน ถือได้ว่าเป็นส่วนที่สำคัญมากเช่นกัน ซึ่งหลังจากได้ศึกษาแนวคิดความเข้มแข็งของชุมชนแล้วผู้วิจัยจะยึดลักษณะของชุมชน 6 ประเด็นเป็นกรอบในการศึกษา คือ การจัดการกลุ่มองค์กรท่องเที่ยว ศักยภาพของผู้นำชุมชน การพัฒนากระบวนการการเรียนรู้และการทำกิจกรรมและวิสัยทัศน์ของชุมชน ความสามารถในการพึ่งตนเองของชุมชน การมีจิตสำนึกสาธารณะรักและหวงแหนชุมชน และการยอมรับจากองค์กรภายนอก มีรายละเอียดดังนี้

2.1) การจัดการกลุ่มองค์กรท่องเที่ยว

องค์กรเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาขีดความสามารถของชุมชนในการแก้ไขปัญหาของตนเอง อีกทั้งยังเป็นเครื่องแสดงถึงความเข้มแข็งหรือศักยภาพของชุมชนในการพัฒนาตนเองอีกด้วย การรวมตัวของคนในชุมชนดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านมั่งคอยปุยนั้นพบว่าจะเป็นกลุ่มองค์กรการท่องเที่ยวแบบกลุ่มธุรกิจซึ่งจะมีผลประโยชน์เข้ามาเกี่ยวข้องกับกลุ่มนั้นๆ หรือกลุ่มที่มีบทบาทในการทำงานต่างๆ หากจะสรุปกลุ่มองค์กรทั้งหมดที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวบ้านมั่งคอยปุยจะสามารถแบ่งได้ 3 กลุ่มดังนี้คือ 1. กลุ่มอาชีพประกอบด้วยกลุ่มอาชีพจากการเกษตร กลุ่มอาชีพจากการท่องเที่ยว (ที่เป็นสถานที่) กลุ่มอาชีพการค้าและบริการ 2. กลุ่มองค์กรของชุมชนที่ประกอบไปด้วยกลุ่มผู้นำชุมชนทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ กลุ่มเยาวชน กลุ่มสตรีแม่บ้าน กลุ่มอาสาสมัครและกลุ่มชมรมออกกกำลังกาย 3. ภาคการเงินกองทุนต่างๆ ในชุมชนประกอบไปด้วยกลุ่มสหกรณ์เครดิตยูเนียน กองทุนเงินล้าน กองทุนแก้ไขความยากจน กองทุนธนาคารข้าว กองทุนSML (กองทุนข้าว) กองทุนปุยและยา กองทุนหมุนเวียน กองทุนอาหารกลางวันและกองทุนสงเคราะห์ นับได้ว่าประเด็นเรื่องศักยภาพการจัดการกลุ่มองค์กรท่องเที่ยวของบ้านมั่งคอยปุยมีความหลากหลาย แสดงให้เห็นถึงความสามารถของชุมชนในการจัดการต่างๆ แต่ผลพวงในด้านลบของการมีกลุ่มพัฒนาที่มากก็จะทำให้เกิดความแตกแยกในความคิดตามมาก็เช่นกัน

2.2) ศักยภาพของผู้นำชุมชน

การเริ่มต้นของการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านมั่งคอยปุยเริ่มขึ้นจากการสนับสนุนของหน่วยงาน เช่น โครงการหลวงพัฒนาชาวเขา เป็นต้น ซึ่งหากจะมองถึงบทบาทของผู้นำชุมชนแล้วก็มีมากเช่นกันในแต่ละยุค แต่ละสมัย เช่นในยุค นายเล่าปิยะ แซ่ย่าง ก็ได้มีโอกาสกราบทูล ผลของการกราบทูลครั้งนั้นก็ทำให้เกิดการพัฒนาต่างๆ ตามมามากมายจากนั้นก็เกิดการพัฒนาจากกลุ่มแกนนำหมู่บ้านทั้งที่เป็นทางการและทางธรรมชาติมาจนปี พ.ศ.2527 ก็มีการก่อสร้างพิพิธภัณฑสถานชาวเขาปี พ.ศ.2529 ก็สร้างสวนน้ำตกมีการขอความช่วยเหลือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องซึ่งผ่านกลุ่มผู้นำหมู่บ้าน เช่น ทางเทศบาลในเรื่องของการจัดเก็บขยะ โครงการหลวงในการพัฒนาด้านการเกษตร และทุนสนับสนุนในการวิจัยต่างๆ เช่น สำนักงานกองทุนสนับสนุนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น (สกว.) เป็นต้น

ปัจจุบันพบว่ากลุ่มผู้นำชุมชนของบ้านมั่งคอยปุยได้รับการพัฒนาศักยภาพจากการอบรมการทำโครงการต่างๆ การมีประสบการณ์ทำกิจกรรมร่วมกับหน่วยงานต่างๆ ทั้งในและนอกชุมชน จนหลายครั้งได้ถูกรับเลือกให้เป็นหัวหน้าโครงการต่างๆ เช่น นายไตรภพ แซ่ย่าง อดีตผู้ใหญ่บ้านคอยปุยได้เป็นหัวหน้าโครงการวิจัย พัฒนาเครือข่ายชุมชนคอยสุเทพ-ปุย และเคยทำงานกับ NGO ฯลฯ นายยิ่งยศ หวังวนวัฒน์ เป็นประธานสมาคมหมู่บ้าน (อดีตผู้ใหญ่บ้านคอยปุย) เคยเป็นหัวหน้าโครงการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านคอยปุย หัวหน้ากลุ่มลินจี เป็นต้น

ซึ่งในส่วนนี้ผู้วิจัยมองว่าบ้านมั่งคอยปุยมีทรัพยากรมนุษย์ที่มีความรู้ความสามารถมากที่หนึ่ง แต่อาจจะมีจุดด้อยตรงที่ในการทำงานเมื่อมีคนเก่งอยู่ในหมู่บ้านมากนั้นทำให้ชาวบ้านเกิดความคิดแตกแยกไม่รู้จะตามใคร (ในกรณีที่มีความขัดแย้งกันทางความคิดของกลุ่มผู้นำที่มีความรู้ความสามารถ) ทำให้การพัฒนาเป็นไปอย่างล่าช้า เนื่องจากมีความขัดแย้งกันทางความคิดสูง

2.3) การพัฒนากระบวนการเรียนรู้

ภาพลักษณ์ด้านการท่องเที่ยวของชุมชนพบว่า มีการนำเสนอทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนให้นักท่องเที่ยวได้รู้จักชุมชนที่มีการรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของตนเอง การตระหนักถึงศักดิ์ศรี และมีความภูมิใจในการแสดงถึงความเป็นตัวตน (Identity) ของชุมชนชาวมั่งบ้านคอยปุย มีความพยายามในการอาศัยภูมิปัญญาพื้นบ้าน และการปรับประยุกต์ให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลง

ของสังคม (เห็นได้จากแฟชั่นเสื้อผ้าลายม้งที่มีการเปลี่ยนไปตามยุคตามสมัย) พร้อมกับมีการนำเสนอเรื่องภูมิทัศน์ของหมู่บ้านมีการจัดสวนดอกไม้เมืองหนาว ด้านอาหารนักท่องเที่ยวที่ชื่นชอบอากาศหนาวเย็นบนดอยปุย ซึ่งการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่ผ่านมา ชาวบ้านต่างแสดงความคิดเห็นว่าเป็นความโชคดีของชุมชนที่มีการท่องเที่ยวเข้ามาช่วยให้ความเป็นอยู่ดีขึ้น และชุมชนเป็นที่รู้จักมากขึ้น จนปัจจุบันมีชื่อเสียงระดับประเทศ ทั้งจากการเผยแพร่ทางเอกสาร จากอินเทอร์เน็ต และการบอกเล่าของคนที่เคยเข้ามาในชุมชนแห่งนี้แล้ว ชุมชนได้ถูกนำเสนอในแง่มุมที่ดีประกอบกับชุมชนมีการต้อนรับนักท่องเที่ยวอย่างมีไมตรีจิต ซึ่งผลจากการจัดการท่องเที่ยวที่มีต่อชุมชนนั้น ช่วยให้ชุมชนเกิดความภูมิใจในวัฒนธรรมและความเป็นชาวม้งมากขึ้นและช่วยเพิ่มรายได้ให้กับชุมชนที่จะส่งผลต่อเงินหมุนเวียนในองค์กรชุมชน ช่วยสร้างอาชีพต่างๆ เช่น ค้าขายต่างๆ ไรด์บริการรถรับส่งนักท่องเที่ยว เป็นต้น

จากการร่วมทำงานกับทีมวิจัยชาวบ้าน ผู้วิจัยได้มองเห็นวิสัยทัศน์ของกลุ่มองค์กรการท่องเที่ยวจะเน้นการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวให้มีความพร้อมที่จะให้บริการแก่นักท่องเที่ยว มีการคิดกิจกรรมเพื่อการท่องเที่ยวของชุมชนมากมายจึงเกิดกลุ่มตัวแทนชาวบ้านที่มีความสนใจในด้านกิจกรรมนั้นๆ เช่นการท่องเที่ยวเชิงเกษตรก็จะไปติดต่อประสานงานกับหน่วยงานโครงการหลวงให้มาช่วยสนับสนุนและพัฒนายกระดับกลุ่มเกษตรให้สามารถเป็นกลุ่มการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างมีคุณภาพได้ในอนาคต เป็นต้น

สรุปได้ว่า ชุมชนเห็นความสำคัญของการท่องเที่ยวในเชิงอนุรักษ์แต่ก็แฝงไปด้วยนัยยะของการประกอบธุรกิจค้าขายอยู่ และมีศักยภาพในการมองการเชื่อมโยงการทำงานไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ดี

2.4) ความสามารถในการพึ่งพาตนเองของชุมชน

พื้นที่ชุมชนบ้านม้งดอยปุยอยู่ในเขตของอุทยานแห่งชาติดอยสุเทพ-ปุย มีความอุดมสมบูรณ์ของป่าและแหล่งน้ำ จึงทำให้ชุมชนมีความสัมพันธ์กับทรัพยากรธรรมชาติ เป็นการพึ่งพิงธรรมชาติมาช้านาน ซึ่งแต่เดิมชุมชนมีการทำการเกษตรแบบไร่เลื่อนลอยทำให้มีการใช้พื้นที่ค่อนข้างมากภายหลังเปลี่ยนมาทำการเกษตรแบบพืชไร่จึงใช้พื้นที่ลดลง ประกอบกับการมีการท่องเที่ยวเข้ามาชุมชนเริ่มมีรายได้จากการค้าขายกับนักท่องเที่ยว และเริ่มมีความตระหนักรู้กลับมาคูแลทรัพยากรหรือทุนทางสังคมที่มีอยู่ในชุมชนของตนเอง ทั้งที่ยังไม่ได้รับการพัฒนาหรือ

พอที่จะพัฒนาให้ดียิ่งขึ้นไปให้ได้ นับเป็นจุดเริ่มต้นสู่การเรียนรู้ถึงรากฐานประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชุมชนมั่ง ประกอบกับสิ่งแวดล้อม ดิน น้ำ ป่า ของชุมชนเริ่มฟื้นคืนจึงมีกลุ่มคนได้ร่วมคิดว่าจะปล่อยให้ชุมชนเป็นที่ถูกเที่ยวอย่างเดียวไม่ได้ ต้องมีการจัดการท่องเที่ยว ตอนนั้นจึงออกมาเป็นในรูปแบบของร้านค้าชุมชน จนพัฒนาเรื่อยๆ เป็นพิพิธภัณฑ์ชาวเขาซึ่งนับได้ว่าเป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างจริงจัง ในตอนนั้นการท่องเที่ยวได้รับความนิยมมาก ชุมชนจึงเปลี่ยนอาชีพจากเกษตรกรรมมาเป็นการค้าขายหรือประกอบการธุรกิจเกี่ยวกับท่องเที่ยวในที่สุด

ปัจจุบันชุมชนบ้านมั่งคอยปุยได้อาศัยรายได้ที่มาจากการท่องเที่ยวเป็นรายได้หลัก รายได้รอกกลายเป็นเกษตรกรรมซึ่งตามหลักวิชาการแล้วนับว่าผิดหลักการเพราะเมื่อใดถ้าปล่อยให้การท่องเที่ยวเป็นตัวนำในการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านนั้นๆแล้วละก็ ก็ต้องพร้อมที่จะยอมรับความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้นจากการท่องเที่ยวตามมาด้วย ทั้งนี้ความเสี่ยงที่ว่านั้นอาจจะเป็นรูปแบบของความไม่แน่นอนของรายได้ และการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรม สังคม เป็นต้น

สรุปในประเด็นนี้ผู้วิจัยสังเกตถึงว่าช่วงนี้เป็นช่วงที่ชุมชนบ้านมั่งคอยปุยเริ่มมีการปรับตัว อีกรอบโดยการหันไปสนใจทำการเกษตรเพิ่มขึ้นเนื่องจากสินค้าทางการเกษตรราคาดีประกอบกับรายได้จากภาคการท่องเที่ยวลดน้อยลงไป และรูปแบบการค้าขายเริ่มเป็นแบบขายเร่มาเรื่อยๆ มีการลงไปค้าขายของตามเทศกาลหรือสถานที่ต่างๆของชาวบ้านมั่งคอยปุยมากขึ้น ดังนั้นผู้วิจัยจึงสื่อความหมายออกมาว่า ความสามารถในการพึ่งพาตนเองของคอยปุยอยู่ในระดับที่พอใช้ (เพราะยังมีไม่การปรับตัวที่ดีมากนัก)

2.5) การมีจิตสำนึกสาธารณะรักและหวงแหนชุมชน

ความเข้มแข็งของชุมชนส่วนหนึ่งจะเห็นได้จากการทำงานร่วมกันรับผิดชอบต่อสิ่งสาธารณะ เสียสละเวลาเพื่อร่วมกันทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์แก่ชุมชน ซึ่งเป็นการสร้างความสัมพันธ์เป็นเสมือนธรรมเนียมปฏิบัติของคนในชุมชนมีการรวมตัวกันเป็นไปในลักษณะร่วมคิด ร่วมปฏิบัติ รวมทั้งร่วมรับผิดชอบผลของการปฏิบัติ การยอมรับความหลากหลายทางความคิดของคนแต่ละคนในชุมชนทำให้มีการเรียนรู้ซึ่งกันและกัน

จากประเด็นทางแนวความคิดเรื่องจิตสำนึกสาธารณะรักและหวงแหนชุมชนผู้วิจัยได้เข้าไปศึกษาและสังเกตชุมชนอยู่นานพอสมควรพบว่าจะมีกลุ่มคนที่มีจิตสำนึกสาธารณะที่แท้จริงนั้น

ยังไม่มาก เนื่องจากมีปัจจัยหลายอย่างทั้งด้านการประกอบอาชีพ เลี้ยงดูครอบครัว ค่าขาย เป็นต้น แต่ก็พบว่ามีการจัดกิจกรรมปรับภูมิทัศน์ ปลูกป่า ทำความสะอาดชุมชน ทำเนกกันไฟ และเฝ้าระวังไฟป่า ทั้งนี้จะมีมาตรการต่างๆคอยควบคุมดูแลไว้ เช่น ค่าปรับกรณีที่ไม่มาร่วมกิจกรรม เป็นต้น และความสัมพันธ์ระบบเครือข่ายก็พบว่ามีส่วนอย่างมากในการให้ความร่วมมือกัน เช่น งานศพ งานเลี้ยงผี ซึ่งทางผู้วิจัยมองว่าความคิดในกรอบของจารีต ประเพณี วัฒนธรรมชุมชนนั้นเป็นกรอบที่ทำให้ชุมชนมีจิตสำนึกสาธารณะ รักและหวงแหนชุมชนมากที่สุด ส่วนกิจกรรมอื่นๆชุมชนยังไม่ได้ถึงขั้นต้องปฏิบัติตามเสมอไป ยังต้องมีมาตรการต่างๆควบคุมดังที่กล่าวไว้แล้วข้างต้น

ส่วนเรื่องความรักและหวงแหนชุมชนนั้นจะแสดงออกให้เห็นชัดเจนจากการที่ชุมชนมีความภูมิใจที่หมู่บ้านของตนเป็นสถานที่ท่องเที่ยว โดยชุมชนที่โด่งดังมีชื่อเสียงมีนักท่องเที่ยวมาเยี่ยมชมทุกวัน มีการประชาสัมพันธ์ออกสื่อต่างๆ รวมทั้งภูมิใจในประวัติศาสตร์เก่าๆที่เป็นหมู่บ้านแห่งแรกที่เป็นจุดเริ่มต้น โครงการพัฒนาชาวเขาซึ่งได้รับพระมหากรุณาธิคุณจากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯเป็นล้นพ้น

2.6) การยอมรับจากองค์กรภายนอก

ในประเด็นนี้ผู้วิจัยจะอธิบายให้เห็นชัดเจนขึ้นว่าหากย้อนอดีตไปเมื่อกว่า 50-60 ปีก่อนที่กลุ่มชนเผ่าม้งได้อพยพย้ายถิ่นฐานจากที่อื่นๆเข้ามาตั้งรกรากถาวร ณ บ้านดอยปู่ในปัจุบัน ในขณะนั้นชุมชนยังมีความเชื่อและเคารพในวัฒนธรรมของบรรพชนที่มีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของชนเผ่าตนเองไว้ อาทิเช่น ชุดเครื่องแต่งกาย ภาษาพูด ดนตรี การละเล่นเอกลักษณ์เฉพาะชนเผ่าของตนเอง จารีต ประเพณี ตามพิธีกรรมต่างๆตามรูปแบบของบรรพชนและความเป็นเอกลักษณ์ในรูปทรงของบ้านที่อยู่อาศัย พร้อมด้วยการดำเนินวิถีชีวิตความเป็นชนเผ่าอย่างสมบูรณ์แบบจึงทำให้มีนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศอยากได้ไปสัมผัสชีวิตจริงของชุมชนในขณะนั้นจึงทำให้เกิดอันซีนดอยปู่ในช่วงระยะเวลาหนึ่ง เพราะนักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวชมในหมู่บ้าน แล้วนักท่องเที่ยวจะได้สัมผัสการดำเนินวิถีชีวิตแบบธรรมชาติที่นักท่องเที่ยวไม่เคยพบเคยเห็นที่ไหนมาก่อนทำให้มีความประทับใจที่ได้เข้ามาท่องเที่ยว ณ หมู่บ้านดอยปู่ในขณะนั้นประกอบกับการได้เปรียบทางภูมิศาสตร์ที่เป็นชุมชนชาวเขาที่อยู่ใกล้เมืองเชียงใหม่มากที่สุด และอยู่ใกล้กับสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญของเมืองเชียงใหม่อีกสองแห่งด้วยกันคือ พระตำหนักภูพิงศ์ราชธานีเวศน์ และวัดพระบรมธาตุดอยสุเทพ

ดังนั้นจึงทำให้มีการยอมรับว่าชุมชนบ้านมั่งคอดอยปุยเป็นสถานที่ท่องเที่ยวแห่งหนึ่งที่มีนักท่องเที่ยวเข้าเยี่ยมชมอย่างไม่ขาดสาย ได้รับการยอมรับจากองค์กรภายนอกต่างๆมากมายสังเกตได้จากการที่มีการสนับสนุนช่วยเหลือจากหลายหน่วยงาน เช่น กรมประชาสงเคราะห์ ตำรวจตระเวนชายแดน ศูนย์พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาจังหวัดเชียงใหม่ โครงการหลวงพัฒนาชาวเขา โครงการหลวง(ปัจจุบัน) สำนักงานกองทุนสนับสนุนงานวิจัย อสท. ททท. ฯลฯ รวมถึงการมีความสามารถในการต่อรองแหล่งทุนต่างๆได้มากขึ้น ทั้งในประเด็นปัญหาความขัดแย้งและการสนับสนุนต่างๆการพัฒนาความร่วมมือขององค์กรพัฒนาเอกชน เป็นต้น

3) องค์กรในและนอกชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวของบ้านมั่งคอดอยปุย

ในประเด็นนี้ผู้วิจัยได้รวบรวมกลุ่มองค์กรในและนอกชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวของบ้านมั่งคอดอยปุยร่วมกับชุมชนบ้านมั่งคอดอยปุยในปัจจุบัน โดยผู้วิจัยจะอธิบายรายละเอียดของกลุ่มองค์กรนั้นในเฉพาะส่วนที่มีความเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวของบ้านมั่งคอดอยปุยเท่านั้น ดังจะมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

3.1) กลุ่มองค์กรในชุมชน

เป็นกลุ่มองค์กรที่มีอยู่ในตัวหมู่บ้านมั่งคอดอยปุย และถือเป็นกลุ่มองค์กรหลักที่ขับเคลื่อนกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชนของบ้านมั่งคอดอยปุย โดยสามารถแยกตามหัวข้อได้ดังต่อไปนี้

กลุ่มอาชีพ

- กลุ่มอาชีพจากการเกษตร ประกอบไปด้วย กลุ่มที่ปลูกลิ้นจี่ ผักอินทรีย์ กาแฟ แปรรูปผลผลิตทางการเกษตร ไม้ดอก และกลุ่มสมุนไพร แต่ส่วนมากแล้วจะประกอบอาชีพปลูกลิ้นจี่ ซึ่งส่วนใหญ่ได้รับการสนับสนุนจากโครงการหลวงเกือบทั้งหมด โดยกลุ่มอาชีพเกษตรนี้มีความพยายามที่จะยกระดับให้ขึ้นเป็นกลุ่มท่องเที่ยวเชิงเกษตร มีการวางแผนจัดภูมิทัศน์แปลงสวนเกษตรเพิ่มคุณภาพผลผลิตให้เป็นเอกลักษณ์ประจำหมู่บ้าน จัดกิจกรรมขายผลผลิตตามฤดูกาล เป็นต้น

- กลุ่มอาชีพท่องเที่ยว (ที่เป็นสถานที่) ประกอบไปด้วยพิพิธภัณฑ์ชาวเขาของกลุ่มท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม สวนน้ำตกของกลุ่มท่องเที่ยวเชิงนิเวศปัจจุบันถือซึ่งได้ว่าเป็นจุดในการดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติให้เข้ามาท่องเที่ยวบ้านมั่งคอดอยปุย ส่งผลให้เกิดการกระตุ้น

ลูกค้าให้กับร้านค้าในหมู่บ้านเนื่องจากระหว่างเดินทางขึ้นไป หรือลงกลับมานักท่องเที่ยวก็จะผ่านไปตามร้านค้าในหมู่บ้าน และซื้อสินค้านั่นเอง

- **กลุ่มอาชีพการค้าและบริการ** จะประกอบไปด้วยอาชีพช่างภาพ รถรับจ้าง นำเที่ยว มักคุเทศก์แปรรูปหัตถกรรม ที่พักโฮมสเตย์ ของที่ระลึก พ่อค้าเร่ ขายพลอย หัตถกรรมเครื่องเงิน ซึ่งพบว่าเป็นอาชีพที่ได้รับผลพวงมาจากการท่องเที่ยวโดยตรง มีความสัมพันธ์กันอย่างเป็นระบบ กล่าวคือ รถรับจ้างจะหารายได้จากพานักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวบ้านม้งคอยปุย เมื่อนักท่องเที่ยวมาถึงก็จะใช้บริการของไกด์ชาวบ้าน/มักคุเทศก์ เพื่อนำเที่ยวชมบ้านม้งคอยปุย แล้วไกด์ชาวบ้าน/มักคุเทศก์ ก็จะพาเยี่ยมชมในจุดต่างๆของหมู่บ้าน รวมถึงการพานักท่องเที่ยวทำกิจกรรมต่างๆ เช่น ต้องถ่ายรูปจากช่างภาพในการใส่ชุดม้ง เดินซื้อของที่ระลึก พลอย หัตถกรรมเครื่องเงิน ฯลฯ และเมื่อนักท่องเที่ยวต้องการค้างคืนก็จะมีบริการบ้านพักแบบโฮมสเตย์ ในที่ต่างแนะนำให้นั่นเอง

กลุ่มองค์กรของชุมชน

ประกอบไปด้วยกลุ่มผู้นำชุมชนทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ กลุ่มเยาวชน กลุ่มสตรี แม่บ้าน กลุ่มอาสาสมัคร และกลุ่มชมรมออกกำลังกายในส่วนนี้ก็จะมีความเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวโดยการทำงานร่วมกับหน่วยงานภายนอกหรือทางกลุ่มรับแนวคิดหรือนโยบายจากองค์กรภายนอกมาทำเพื่อคอยจัดการดูแลระบบต่างๆของการท่องเที่ยว ซึ่งในแต่ละงานก็จะพบการทำงานที่คอยช่วยเหลือสนับสนุนกัน ยกตัวอย่างเช่น การปรับภูมิทัศน์ในชุมชน การร่างกฎระเบียบของชุมชน การดูแลรักษาป่า และการจัดกิจกรรมต่างๆภายในชุมชน

ภาคการเงินกองทุนต่างๆในชุมชน

ในชุมชนบ้านม้งคอยปุยจะประกอบไปด้วยภาคการเงินกองทุนต่างๆอยู่มากมาย จากการที่ผู้วิจัยได้ศึกษาพบว่ามียู่ 9 กลุ่มกองทุน คือ กลุ่มสหกรณ์เครดิตยูเนี่ยน กองทุนเงินล้าน กองทุนแก้ไขความยากจน กองทุนธนาคารข้าว กองทุน SML (กองทุนข้าว) กองทุนนุ้ยและยา กองทุนหมูนเวียน กองทุนอาหารกลางวันและกองทุนสงเคราะห์ ซึ่งความสำคัญที่เกี่ยวข้องก็จะเป็นการที่จะใช้เป็นแหล่งเงินกู้ เพื่อหมุนเงินในการลงทุนประกอบอาชีพต่างๆ รวมถึงให้ความช่วยเหลือแก่ชุมชนในรูปแบบสวัสดิการสังคม เช่น อาหารกลางวันเด็กนักเรียนและฉาปนกิจศพ เป็นต้น

หน่วยงาน/สถาบันในชุมชน

ในชุมชนบ้านมั่งคองปุยมี หน่วยงาน/สถาบัน มาตั้งอยู่ 4 แห่งคือ

สถาบันวิจัยคองปุย โรงเรียนเจ้าพ่อหลวงอุปถัมภ์ 1 ศูนย์วิจัยเพื่อขยายผลโครงการหลวง และวัดคองปุย ซึ่งจะมีความเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวค่อนข้างมากดังนี้

- สถาบันวิจัยคองปุย คอยให้ความรู้และคอยเพาะพันธุ์พืชไม้เมืองหนาวให้แก่ชุมชนซึ่งมีส่วนช่วยเหลือชุมชนด้านการกระตุ้นเผยแพร่ความรู้ด้านพันธุ์พืชไม้เมืองหนาวแก่ชุมชนและนักท่องเที่ยว เป็นต้น

- โรงเรียนเจ้าพ่อหลวงอุปถัมภ์ 1 เป็นสถาบันที่สร้างทรัพยากรมนุษย์ของชุมชนให้มีความรู้และร่างหลักสูตรการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับบริบทการท่องเที่ยวของชุมชนเช่นการสร้างมัคคุเทศก์น้อยให้กับชุมชน เป็นต้น และเมื่อคนในชุมชนมีความรู้ก็จะได้นำความรู้ต่างๆที่ได้มาพัฒนาชุมชนซึ่งที่ผ่านมาก็มีลูกหลานของคนในชุมชนได้ไปเรียนต่อและนำความรู้กลับมาพัฒนาชุมชน พร้อมกับช่วยส่งเสริมการท่องเที่ยวด้านต่างๆ ให้แก่ชุมชนอย่างมากทีเดียว

- ศูนย์วิจัยเพื่อขยายผลโครงการหลวง เป็นหน่วยงานที่ได้รับทุนสนับสนุนจากโครงการหลวงซึ่งนับได้ว่ามีส่วนช่วยด้านการท่องเที่ยวของชุมชน บ้านมั่งคองปุยมากทีเดียว เช่นส่งเสริมด้านการเกษตรปรับทัศนียภาพในชุมชน เป็นแหล่งความรู้ในด้านเกษตรแก่ชุมชน อีกทั้งคอยสนับสนุนบ้านมั่งคองปุยในการพัฒนากลุ่มการเกษตรยกระดับสู่การเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร

- วัดคองปุย เป็น วัดของศาสนาพุทธของชุมชนบ้านมั่งคองปุย และอาจถือเป็นจุดที่นักท่องเที่ยวจะเข้าไปกราบไหว้สักการะบูชาได้ รวมถึงเข้าไปเยี่ยมชมทิวทัศน์ที่บริเวณวัดคองปุยได้เช่นกัน

3.2) กลุ่ม/องค์กรภายนอกชุมชน

เป็นกลุ่มองค์กรที่มีส่วนเกี่ยวข้องในด้านต่างๆ กับทางชุมชนบ้านมั่งคองปุยโดยจะอธิบายให้เห็นในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ดังนี้

เทศบาลตำบลสุเทพ ช่วยในการให้งบประมาณสนับสนุนตามแผนนโยบายการพัฒนาตามวาระของปีงบประมาณนั้นๆ ซึ่งก็รวมถึงงบประมาณในการส่งเสริมการท่องเที่ยวด้วย

ป่าไม้อุทยานแห่งชาติดอยสุเทพ-ปุย ทำการวางแผนการใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืนกับออกกฎกติกาในการดูแลร่วมกับชุมชน และทำการเผยแพร่แหล่งท่องเที่ยวที่มีอยู่ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติดอยสุเทพ-ปุย ด้วย ซึ่งนั่นก็หมายรวมถึงชุมชนบ้านม้งคอยปุยนั่นเอง

ศูนย์ควบคุมไฟป่า ทำงานร่วมกับชุมชนในการป้องกันอนุรักษ์ป่า การเฝ้าระวังไฟป่า รวมถึงการดับไฟป่า และให้ความรู้ความเข้าใจแก่ชุมชนในการป้องกันอนุรักษ์ป่า ทั้งนี้จะเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวของคอยปุย คือ การรักษาทรัพยากรธรรมชาติในการท่องเที่ยวและสร้างผู้รู้ในการรักษาป่าของชุมชนบ้านม้งคอยปุย ซึ่งในอนาคตจะมีประโยชน์ต่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของบ้านม้งคอยปุย

สถานีตำรวจภูธรฝึ้งค คอยดูแลความสงบเรียบร้อย แก้ไขข้อพิพาทหรือปัญหาความต่าง ๆ ซึ่งมีผลต่อภาพลักษณ์ในเรื่องความสงบเรียบร้อยของชุมชนบ้านม้งคอยปุย นับเป็นผลดีต่อการท่องเที่ยว

เครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน (CBT) ช่วยสนับสนุนกระบวนการให้กับชุมชนสามารถจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนได้และซึ่งรวมถึงการสร้างนวัตกรรมทางชุมชนให้คนกลุ่มนี้สามารถจัดเป็นโปรแกรมการท่องเที่ยวโดยชุมชนระหว่างสมาชิกเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนได้อีกด้วย

เครือข่ายชุมชน 12 หมู่บ้าน ช่วยในเรื่องการสร้างความเข้มแข็งของชาติพันธุ์ มีกิจกรรมร่วมกัน เช่น ประเพณีปีใหม่ม้ง ร่วมร่างกฎระเบียบจารีตประเพณีร่วมกัน ซึ่งนับว่าเป็นข้อดีต่อการจัดการการท่องเที่ยวด้านวัฒนธรรม และอาจเชื่อมโยงไปถึงการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่เชื่อมต่อกันของหมู่บ้านคอยปุย บ้านขุนช่างเคี่ยนและบ้านแม่สา ได้ด้วยในอนาคต

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) ช่วยส่งเสริมการท่องเที่ยวแก่ทางชุมชน และช่วยทำการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวในรูปแบบสื่อต่างๆ

กลุ่มรถบริการนักท่องเที่ยว (รถแดง) ๗๑๗ ช่วยในเรื่องการประชาสัมพันธ์ชักชวนให้นักท่องเที่ยวมาเที่ยวคอยสุเทพ-ปุย

บริษัทผู้ประกอบการท่องเที่ยว พานักท่องเที่ยวมาเที่ยว และคอยสะท้อนความต้องการของนักท่องเที่ยวที่อยากจะเห็นการท่องเที่ยวของบ้านม้งคอยปุยในรูปแบบใด ทั้งนี้มีประโยชน์ต่อการนำไปปรับปรุงแก้ไขและพัฒนาการท่องเที่ยวบ้านม้งคอยปุยต่อไป

4.4 สรุป แนวทางการพัฒนารูปแบบกิจกรรมที่เหมาะสมในการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านม้งคอยปุย

การร่วมหาแนวทางการพัฒนาการจัดการท่องเที่ยว โดยชุมชนที่จะนำไปสู่การจัดการที่ยั่งยืนในอนาคต ที่ผ่านมามีการศึกษาข้อมูลร่วมกับชุมชนตั้งแต่ต้นเพราะผลสำเร็จจะเกิดขึ้นได้ต้องอาศัยความร่วมมือของชุมชน ซึ่งคนที่จะมาบริหารจัดการให้เป็นตามแนวทางการพัฒนาที่วางไว้ก็คือ คนในชุมชนเอง ดังนั้นจึงได้มีการปรึกษาหารือและสร้างความเข้าใจกันอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้เพื่อว่าชุมชนมีความพร้อมและมีศักยภาพที่จะร่วมปฏิบัติตามแนวทางที่ได้ร่วมสร้างด้วยกัน ตลอดจนนำความพร้อมและศักยภาพดังกล่าวมาใช้เป็นต้นแบบของการพัฒนาชุมชนแห่งอื่นต่อไป ซึ่งอาจนำไปสู่การขยายเครือข่ายของการท่องเที่ยวโดยชุมชนออกไปได้ อันจะนำไปสู่รากฐานของการท่องเที่ยวที่พึ่งพาอาศัยกัน รวมถึงการแก้ไขปัญหาในกรณีที่ชุมชนต่างมีปัญหาคล้ายๆกัน โดยหลักการที่เข้าไปช่วยนั้นจะต้องยึดหลักการให้เกิดเศรษฐกิจชุมชนโดยมีเป้าหมายสำคัญคือการจัดการ ปกป้อง ดูแล รักษาทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนให้เกิดการพัฒนาและการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนต่อไป

สรุปถึงที่มาของแนวทางการพัฒนาที่ได้มาก็สามารถอธิบายผ่านกระบวนการต่างๆกล่าวอย่างสรุปได้ดังนี้ เริ่มแรกเป็นการทำกิจกรรมเก็บข้อมูลในระยะก่อนที่จะทำการวิจัยของผู้วิจัยโดยได้ทำการศึกษาความเป็นไปได้ก่อนตัดสินใจเลือกพื้นที่ ศึกษาชุมชนบ้านม้งคอยปุยจากเอกสารและการพูดคุยกับผู้รู้ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่างๆต่อมาก็จัดประชุมชี้แจงวัตถุประสงค์การทำวิจัยและค้นหาโจทย์วิจัยจากนั้นก็ทำการประชุมทำความเข้าใจระหว่างชุมชนในเรื่องของงานวิจัย ผลจากการทำกิจกรรมในช่วงระยะก่อนที่จะทำการวิจัยก็ทำให้ผู้วิจัยได้โจทย์วิจัยที่มาจากความต้องการของชุมชนจริงๆ และได้ทีมวิจัยชาวบ้านจากตัวชุมชนอีกด้วย

มาถึงระยะในการทำงานวิจัยก็ได้มีกิจกรรมเวทีสร้างความเข้าใจกับชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อสร้างความเข้าใจกับชุมชนในการเข้ามาทำการวิจัยร่วมกับชุมชนในครั้งนี้จากนั้นก็จะมี การทบทวนข้อมูลบริบทและทรัพยากรการท่องเที่ยวของชุมชนจากเอกสารที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย ร่วมกับชุมชน มีการจัดกิจกรรมทำแผนผังประวัติศาสตร์ชุมชน ร่วมศึกษาถึงพัฒนาการการท่องเที่ยวที่ผ่านมามาตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน จากนั้นก็ได้ร่วมกับชุมชนออกแบบเครื่องมือในการเก็บ ข้อมูลเชิงลึกของชุมชนรวมถึงสอบถามความคิดเห็นและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวด้วย ใน ส่วนของการจัดเก็บข้อมูลก็จะมีกิจกรรมที่ค้นหาและอบรมทีมที่ช่วยในการจัดการเก็บข้อมูลจาก กิจกรรมที่กล่าวมาแล้วซึ่งจะเป็นคนในชุมชนบ้านมั่งคองปุยเองทั้งหมด จากนั้นก็ทำการเก็บข้อมูล ผลกระทบจากการท่องเที่ยวและจากแบบสัมภาษณ์ชุมชนกับแบบสอบถามนักท่องเที่ยว และก็จะมีการจัดประชุมสรุปผลข้อมูลข้อค้นพบ เพื่อนำไปสู่การร่วมร่างแนวทางในกิจกรรมร่วมร่างแนวทาง พัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวโดยชุมชนซึ่งจากกระบวนการและวิธีการในการทำกิจกรรมทั้งหมดได้ เป็นไปตามแบบกระบวนการวิจัยโดยผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลที่เป็นเชิงวิชาการตลอดระยะเวลาการทำงาน เช่นกัน

สรุปแนวทางการพัฒนารูปแบบกิจกรรมที่เหมาะสมในการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน บ้านมั่งคองปุยร่วมกับชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องไว้ดังนี้

แนวทางการพัฒนารูปแบบกิจกรรมที่เหมาะสมในการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน บ้านมั่งคองปุย

ปณิธาน สร้างกระบวนการทัศน์ การมีส่วนร่วม การพัฒนามาตรฐานบนพื้นฐานอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมและฟื้นฟูวิถีชีวิตชุมชน เพื่อเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยว

วิสัยทัศน์ สร้างจิตสำนึก สร้างชุมชน เพื่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมและทรัพยากรธรรมชาติ ผ่านการท่องเที่ยวโดยชุมชน

ยุทธศาสตร์

1. พัฒนาคณ
2. พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
3. พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
4. พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร
5. พัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน

4.4.1 ยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนาคณ

เป้าหมาย

สร้างการมีส่วนร่วมการบริหารจัดการพัฒนาองค์ความรู้ความเข้าใจเรื่องการท่องเที่ยวโดยชุมชนและสร้างผู้นำการท่องเที่ยวหรือวิทยากรชุมชน

กลยุทธ์

จัดหาแนวร่วมกลุ่มบุคคลที่มีความพร้อมความสนใจพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชนและพัฒนาองค์ความรู้ความเข้าใจทักษะการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน

แนวทางการพัฒนา

- พัฒนาระบบองค์ความรู้ พัฒนาศักยภาพการจัดการและมีการศึกษาอบรมโดยวิทยากรที่มีประสบการณ์มีความรู้เฉพาะด้านมาเป็นผู้ให้ความรู้แก่กลุ่มคณะผู้บริหารจัดการองค์กรและกลุ่มบุคคลแนวร่วม

- จัดการศึกษาดูงานต่างองค์กรที่ประสบความสำเร็จแล้วเพื่อได้แนวคิดและแนวทางกลับมาพัฒนาองค์กรของตนเอง โดยมีรูปแบบการจัดเวทีและเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างกัน

- ฝึกให้ชุมชนจัดทำ SWOT เพื่อค้นหาฐานทรัพยากรเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวด้วยตนเอง

- เชื่อมโยงกลุ่มบุคคลในชุมชน โดยเฉพาะกลุ่มเยาวชนให้มีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชน เพื่อให้เกิดความยั่งยืนของคนจากรุ่นสู่รุ่น

- เชื่อมต่อหน่วยงาน องค์กรภายนอกที่มีส่วนเกี่ยวข้องและให้ความช่วยเหลือในกิจกรรมแต่ละอย่างได้

- จัดห้องสมุดชุมชน เพื่อทำการรวบรวมเอกสารที่เกี่ยวข้องกับชุมชนให้เป็นหมวดหมู่ง่ายต่อการค้นหาและศึกษา เพื่อนำไปต่อยอดกิจกรรมพัฒนาต่างๆ

4.4.2 ยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

เป้าหมาย

พัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนในมิติใหม่ เพื่อสร้างอัตลักษณ์ของบ้านมั่งคอบปุยและสร้างการเชื่อมโยงภาคีเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน

กลยุทธ์

จัดวางระบบการอนุรักษ์วิถีชีวิตชุมชน และวัฒนธรรมให้เป็นมาตรฐานที่เหมาะสมและมีคุณค่าต่อการท่องเที่ยวอย่างแท้จริง

แนวทางการพัฒนา

- สร้างกฎเกณฑ์ร่วมกันกับทางชุมชนให้รักษาและปฏิบัติตามวิถีชีวิต วัฒนธรรม ที่เหมาะสมต่อสภาพสังคมในปัจจุบัน โดยอิงพื้นฐานจากดั้งเดิม

- รื้อฟื้นองค์ความรู้ ปลูกจิตสำนึกร่วมในประเพณี วัฒนธรรม และวิถีชีวิตที่ดีงาม โดยจัดทำออกมาผ่านสื่อ วัสดุทัศน เอกสาร เป็นต้น

- การจัดเพิ่มพิพิธภัณฑ์แห่งใหม่ที่เป็นส่วนรวมของชุมชนจริงๆ (มีทุนอยู่แล้วแค่ปรับเปลี่ยนแนวคิด) โดยจัดให้มีพิพิธภัณฑ์วิถีชีวิตชุมชน หรือพิพิธภัณฑ์มีชีวิต 1 แห่ง เพื่อบรรจุกิจกรรมการดำเนินวิถีชีวิตดั้งเดิม ของชนเผ่ามั่งอย่างครบถ้วนในทุกๆด้าน เช่น งานด้านหัตถกรรม ด้านการใช้ดนตรีของชุมชนเผ่ามั่ง ด้านการละเล่นต่างๆ การสาธิตและแสดงโชว์ในชุดเครื่องแต่งกาย กิจกรรมการทอผ้าย้อมสีผ้าและอื่นๆ จัดมุมของหัตถศิลป์เพื่อรวบรวมงานด้านศิลปหัตถกรรมของชนเผ่ามั่ง เนื่องจากงานหัตถศิลป์เป็นงานฝีมือที่สามารถบ่งบอกถึงสภาพภูมิศาสตร์ ถิ่นฐานเชื้อชาติ ขนบธรรมเนียมประเพณีความเชื่อ ศาสนา วิถีชีวิตและวัฒนธรรมท้องถิ่นอันเป็นรูปแบบการ

ดำเนินชีวิตของคนแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ โดยที่สิ่งเหล่านี้จะเป็นข้อกำหนดในการใช้ชีวิต การออกแบบลวดลายวิถีชีวิตของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์นั้นๆ ดังนั้นการจัดตั้งมูมหัตถศิลป์นี้ก็เพื่อฟื้นฟูงานด้านศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน ถือเป็นภูมิปัญญาพื้นบ้านให้กลับคืนมาอยู่กับชุมชน ให้เป็นแหล่งเรียนรู้แก่นุชนรุ่นหลัง และผู้สนใจ และเป็นศูนย์รวบรวมรูปแบบลวดลายที่มีเป็นร้อยๆ พันๆ แบบเอาไว้เพื่อมิให้เกิดความสูญหายด้านงานหัตถศิลป์บนพื้นผ้าของชนเผ่าม้งต่อไป

- จัดกิจกรรมให้นักท่องเที่ยวได้มีส่วนร่วมกับการละเล่น เช่น การยิงหน้าไม้ ล้อเลื่อนไม้ การตีลูกข่างกับการตีลูกข่างไม้ การโยนลูกข่าง เป็นต้น

- ปรับปรุงภูมิทัศน์เป็นการจำลองสภาพหมู่บ้าน ศักยภาพของพื้นที่ไม้ผลเขตหนาว ไม้ดอกไม้ประดับ เช่น ดอกกระดาด ดอกเสี้ยน ซึ่งเป็นไม้ดอกดั้งเดิมของชนเผ่าม้งในอดีต พร้อมกับมีป้ายบอกความสัมพันธ์ของพืชพันธุ์ต่างๆ กับประเพณีของชนเผ่าม้ง เป็นต้น

4.4.3 ยุทธศาสตร์การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

เป้าหมาย

เพื่อพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวใหม่โดยใช้วิถีชีวิตของชุมชนที่ผูกพันกับทรัพยากรป่าเป็นหลักเกณฑ์ในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

กลยุทธ์

พัฒนาเส้นทางการค้นหาสิ่งแปลกทางธรรมชาติและพัฒนาฐานต่างๆ ที่เป็นจุดสำคัญตามเส้นทางเพื่อเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวที่ทรงคุณค่า

แนวทางการพัฒนา

- จัดตั้งกลุ่มการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในการสำรวจทางเดินป่า และวางระบบโครงสร้างของกลุ่ม

- จัดโครงการที่เป็นรูปธรรมเพื่อการดำเนินงานการบริหารจัดการของสมาชิกองค์กรและนักท่องเที่ยวให้ถือปฏิบัติตามเพื่ออนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และระบบนิเวศในเขตพื้นที่ที่มีการจัดการการท่องเที่ยว

- พัฒนาภูมิทัศน์ เพื่อความสมดุลในพื้นที่ทางธรรมชาติ จะต้องมีการอนุรักษ์ เสริมสร้างทดแทนในส่วนที่เป็นพื้นที่ว่างเปล่า ให้เกิดบรรยากาศการท่องเที่ยวที่มีความสุนทรีย์อย่างแท้จริงทางธรรมชาติ โดยคำนึงถึงการท่องเที่ยวที่ไม่ทำลายธรรมชาติ ไม่ทำให้เกิดมลภาวะต่างๆ

- มีการจัดแสดงอุปกรณ์เครื่องกับดักสัตว์ในอดีตเพื่อการสาธิตให้เห็นวิถีชีวิตของคนในชุมชนยุคก่อนๆ ที่ต้องหากินในป่าส่วนใหญ่

มีการจัดแผ่นป้ายชื่อของต้นไม้ พืชสมุนไพร พร้อมทั้งประโยชน์สรรพคุณเพื่อใช้เป็นกรณีศึกษา และควบคู่กับการอนุรักษ์ของชุมชนหลังต่อไป

4.4.4 ยุทธศาสตร์การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร

เป้าหมาย

เพื่อนำองค์ความรู้ทางการเกษตรมาพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวภายในชุมชน และเป็นการเพิ่มมูลค่าทางการเกษตรแก่กลุ่มเกษตรกร และชุมชนเอง

กลยุทธ์

สร้างจุดเปลี่ยนทางภาคการท่องเที่ยวโดยให้เชื่อมโยงกับภาคการเกษตรเพื่อให้เกิดความเกื้อกูลซึ่งกันและกัน ใช้ชื่อว่า “การท่องเที่ยวเชิงเกษตร”

แนวทางการพัฒนา

- พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรให้เกิดเป็นรูปธรรมโดยร่วมกันพัฒนากิจกรรมที่มาจากรูปธรรมโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนและรูปแบบการจัดการบริหารภายใต้ความร่วมมือกับหน่วยงานโครงการหลวง หน่วยงานราชการต่างๆที่มีส่วนเกี่ยวข้อง

- ปรับปรุงสภาพสวนเกษตรให้เป็นศูนย์เรียนรู้แก่ชุมชนและนักท่องเที่ยวโดยให้มีความสวยงามเป็นระเบียบเรียบร้อยรวมทั้งยกระดับคุณภาพของผลผลิตพืชเดิมและการนำไม้ดอกไม้ประดับ ไม้ผลเขตหนาวที่มีศักยภาพ เช่น อโวคาโด พันธ์สุมาตราเป็นจุดเริ่มต้นของการปรับปรุงสวนเกษตร ที่เหมาะสมกับสภาพอากาศที่บ้านมั่งคองปุ๋ย อุ่นไร่เมล็ด ฯลฯ

- จัดให้แบ่งพื้นที่ทำการเกษตรมาทำป่าชุมชน เพื่อเอาไว้เป็นทรัพยากรของชุมชนที่จะนำไปใช้ผลิตเป็นสินค้าที่มาจากชุมชน รวมถึงเป็นป่าใช้สอยให้แก่คนในชุมชน

- สร้างแหล่งอาหารที่มาจากชุมชน โดยนำผลผลิตเหล่านั้นไปประกอบอาหารเป็นอาหารที่มีจากท้องถิ่น เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้มีโอกาสลิ้มลองรสชาติอาหารท้องถิ่นซึ่งอาจต้องเชื่อมต่อกับร้านอาหารในชุมชนให้บรรจุมenuลงไป

- ผลิตสินค้าทางการเกษตรให้มีเพียงพต่อชุมชนและการจำหน่ายให้นักท่องเที่ยวครบทุกฤดูกาล โดยใช้แนวคิดที่ว่าสินค้าต้องมาจากตัวชุมชน เป็นของชุมชนไม่ใช่เอามาจากที่อื่น ทั้งนี้เพื่อการสร้างเอกลักษณ์ของสินค้าเกษตรคอยปุย

4.4.5 ยุทธศาสตร์การพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน

เป้าหมาย

รวมกลุ่มเพื่อพัฒนาสินค้าให้มาจากชุมชนและมีคุณภาพสินค้าที่ได้มาตรฐานมีความเป็นเอกลักษณ์ เพื่อตอบสนองความต้องการของตลาดและเกิดภาพลักษณ์ที่ดีต่อชุมชน

กลยุทธ์

การจัดให้มีแหล่งรวบรวมวัตถุดิบหรือสินค้าทางการเกษตรของชุมชน และจัดตลาดทั้งภายในและภายนอก เพื่อจำหน่ายสินค้าผลิตภัณฑ์ของสมาชิกกลุ่มผู้ผลิต

แนวทางการพัฒนา

- เชื่อมต่อการสร้างแหล่งวัตถุดิบจากป่าชุมชน โดยต้องสร้างความคาดหวังให้กับทางกลุ่มว่ามีการเชื่อมต่อที่จะเป็นประโยชน์ต่อกลุ่ม 2 กลุ่มนี้ในอนาคตเพราะทางกลุ่มที่สร้างแหล่งวัตถุดิบก็จะได้ค่าตอบแทน หรือกลายมาเป็นกลุ่มผู้ผลิตเองได้ในอนาคต ให้ทางกลุ่มมองถึงผลประโยชน์ที่ยั่งยืนในการพัฒนารูปแบบนี้เพื่อที่จะได้เข้ามามีส่วนร่วมพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน

- สร้างจิตสำนึกและพัฒนาศักยภาพของเกษตรกรให้เป็นกลุ่มที่เข้มแข็งในด้านการผลิตที่มีคุณภาพมาตรฐาน และการตลาดอย่างครบถ้วน โดยมุ่งเน้นการเพิ่มทักษะการผลิตสินค้าคุณภาพ และมีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของท้องถิ่น

- แปรรูปผลผลิตที่ได้จากทางภาคเกษตรให้มีคุณภาพได้มาตรฐาน เช่น ชา กาแฟ ผลไม้ต้อง รวมถึงการทอผ้าที่เป็นลายเอกลักษณ์ของคอยปุย เป็นต้น

- พัฒนาองค์ความรู้ ด้านการออกแบบสินค้าเพื่อใช้ในการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ชุมชน จาก วัตถุประสงค์พื้นฐาน โดยอาศัยการฝึกอบรมจากบุคคลที่เชี่ยวชาญด้านนี้จากสถานที่ต่างๆ

- พัฒนาบุคลากรภายในกลุ่มให้มีความรู้ความสามารถระดับตนเองเป็นวิทยากรการ ฝึกอบรมทั้งให้ชาวบ้านและนักท่องเที่ยวที่สนใจหากทำสำเร็จจะถือเป็นจุดขายอย่างหนึ่งของทาง กลุ่มและการท่องเที่ยวของบ้านม้งคอยปุย

จากแนวทางการพัฒนารูปแบบกิจกรรมที่เหมาะสมในการจัดการการท่องเที่ยวโดย ชุมชนบ้านม้งคอยปุย ก็ได้มีหลายฝ่ายแสดงความคิดเห็นกับแนวทางดังกล่าว เช่น โครงการหลวง (บทสัมภาษณ์อิทธิพล โพธิ์ศรี, 2553) กล่าวว่า “ สำหรับการพัฒนาคอยปุยถ้าพิจารณายุทธศาสตร์ ทั้ง 5 ที่กล่าวมาแล้วนั้น หากจะพัฒนาคอยปุยให้จัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนให้สำเร็จนั้นต้องเริ่ม จากการพัฒนาคนเป็นอันดับแรก การพัฒนาคนนั้นไม่ใช่เรื่องที่ยั่งยืนแต่ก็ไม่ได้ยากจนเกินไปหาก มองที่ชุมชนบ้านม้งคอยปุย วิถีชุมชนถือเป็นจุดขายของคอยปุย ดังนั้นจึงต้องเริ่มจากตัวคนก่อน จากนั้นจึงพัฒนาสิ่งต่างๆ ตามมา คือ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การท่องเที่ยวเชิงเกษตร การท่องเที่ยว เชิงวัฒนธรรม และ ผลิตภัณฑ์ชุมชน โดยท้ายสุดสิ่งที่พูดมาเหล่านี้จะต้องคอยพัฒนาด้วยตัว ชุมชนเอง แต่การจัดการผ่านตัวคนนั้นเมื่อเราให้ทั้งความรู้ ความช่วยเหลือด้านต่างๆ ไปแล้ว ก็ต้อง ขึ้นอยู่กับชุมชนว่าจะนำไปปฏิบัติหรือเปล่า เมื่อไหร่ก็ตามที่ชุมชนได้รับความรู้แล้วแต่ไม่นำไป ปฏิบัติเลยมันก็จะเกิดการสูญเปล่า เสียเวลาและงบประมาณแต่เมื่อไหร่ที่ชุมชนมีความพร้อม ความ สนใจที่จะปฏิบัติตามจริงๆ เพื่อที่จะพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ยั่งยืนนั้น แนวทางดังกล่าว มาแล้วนี่จะเป็นประโยชน์ต่อชุมชนอย่างมากโดยชุมชนสามารถเริ่มปฏิบัติได้เลยเพราะมีทุนทาง ชุมชนอยู่แล้ว ยิ่งไปกว่านั้นยังมีหน่วยงานทางราชการอื่นๆ และ โครงการหลวงให้การสนับสนุน ซึ่ง ส่วนตัวคิดว่าควรเริ่มจากกลุ่มคนที่มีความสนใจกลุ่มเล็กๆพัฒนาให้เขาสร้างศูนย์การเรียนรู้ชุมชน สร้างสินค้าทางการเกษตรที่เป็นของชุมชนจริงๆ หากประสบความสำเร็จ เชื่อว่า กลุ่มอื่นๆก็จะเข้า ร่วมพัฒนาด้วยอย่างแน่นอน เพราะเราทำให้เขาเห็นก่อน เมื่อเราได้กลุ่มคนที่ใหญ่ขึ้นจึงค่อยพัฒนา ตามแนวทางที่เป็นหัวข้อหลักใหญ่ๆ ต่อไป”

และจากบทสัมภาษณ์ ยิงยศ หวังวนวัฒน์ (2553) ได้ให้ความเห็นว่า “การท่องเที่ยวโดยชุมชนของชุมชนบ้านมั่งคองปุย หากปฏิบัติตามแนวทางนี้ก็จะเป็นการพัฒนาชุมชนได้โดยไม่เกิดการขัดแย้งเพราะเป็นการพัฒนาครบทุกส่วน เมื่อเสนอแนวทางการพัฒนาดังกล่าวนี้ไปในแผนแม่บทของชุมชนแล้ว ชุมชนจะต้องยอมรับเพราะการท่องเที่ยวถือเป็นเรื่องที่ทางชุมชนสนใจมากและอยากพัฒนาอย่างถูกวิธี ดังนั้นส่วนตัวคิดว่าแนวทางนี้จะสามารถทำได้อย่างต่อเนื่องต้องนำไปบรรจุในแผนแม่บทของชุมชน ทั้งนี้หากมีการพัฒนาใดๆ ของหมู่บ้านหรือแม้แต่การปรับเปลี่ยนผู้นำชุมชน แผนแม่บทของชุมชนก็ยังคงเป็นจุดยืนในการพัฒนาชุมชนบ้านมั่งคองปุยให้มีความต่อเนื่องไปได้”

ในส่วนของการดำเนินการตามแนวทางการพัฒนาฯดังกล่าวผู้วิจัยสรุปได้ว่าพัฒนาแบบเชื่อมโยงกัน กล่าวคือ เริ่มพัฒนาจากกลุ่มคนในแต่ละด้าน ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ กลุ่มท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กลุ่มท่องเที่ยวเชิงเกษตรและกลุ่มคนที่จะต่อยอดการพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่มาจากชุมชน ให้เกิดความตระหนักในหลักการเรื่องการพัฒนาที่ยั่งยืนที่สามารถใช้เป็นฐานความคิดของชุมชนให้พัฒนาตามแนวทางทั้ง 5 ด้าน นับเป็นการสนองความต้องการของคนในรุ่นปัจจุบันโดยไม่ทำลายโอกาสของชนรุ่นหลังในการตอบสนองความต้องการของตนเอง ให้คุณค่าต่อสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติรวมทั้งการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรอย่างยุติธรรม ทั้งนี้ประเด็นด้านการพัฒนาและสิ่งแวดล้อมต้องไม่แยกออกจากกัน

การพัฒนาชุมชนบ้านมั่งคองปุยในด้านต่างๆที่กล่าวมาแล้วนั้นผู้วิจัยพบว่าส่วนมากยังขาดความเข้าใจในเรื่องความสัมพันธ์อันใกล้ชิดระหว่างกิจกรรมของมนุษย์และสิ่งแวดล้อม เนื่องจากอาจขาดข้อมูลที่ถูกต้องและเพียงพอ จึงเห็นควรว่าต้องมีการเพิ่มพูนความสามารถในการรับรู้และการเข้ามามีส่วนร่วมของกลุ่มคนในการแก้ไขปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมควบคู่ไปกับการพัฒนากระบวนการศึกษาอบรมเผยแพร่ณรงค์จะช่วยสร้างความตระหนักต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมและการมีค่านิยม ทักษะ ทักษะและพฤติกรรมที่จะส่งเสริมการพัฒนาให้เป็นอย่างยั่งยืน โดยในเรื่องนี้จำเป็นต้องมีการได้รับการสนับสนุนจากฝ่ายต่างๆ ทั้งองค์กรอิสระ (NGO) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โครงการหลวง โรงเรียนเจ้าพ่อหลวงอุปถัมภ์ 1 เครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน ฯลฯ ให้การศึกษาที่ถูกต้องต่อชุมชนในเรื่องการพัฒนาการจัดการสิ่งแวดล้อม โดยผ่านเวทีและสื่อต่างๆรวมทั้งมีการดึงบทเรียนและประสบการณ์ของชุมชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมไปใช้

ประโยชน์ในกระบวนการศึกษาอบรมแก่บุคคลภายนอกได้ด้วย ทั้งนี้อาจเป็นไปในแบบการร่วมเรียนรู้ระหว่างชุมชนกับนักท่องเที่ยวนในหลักการของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศตามที่กล่าวไว้แล้วนั่นเอง และเมื่อกลุ่มบุคคลต่างมีความตระหนักในหลักของการพัฒนาบนฐานของการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมก็สามารถนำไปปรับประยุกต์ ควบคู่กับการพัฒนาทั้ง 4 ด้านคือ ด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การท่องเที่ยวเชิงเกษตร และการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน ซึ่งหากพิจารณาแล้วการพัฒนาตามแนวทางดังกล่าวจะทำให้การพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชนเป็นไปอย่างยั่งยืน ตรงกับหลักการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนของ (บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, อ่างแล้ว) ที่กล่าวว่า การพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนเป็นการพัฒนาที่สามารถตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวและผู้เป็นเจ้าของท้องถิ่นปัจจุบัน โดยมีการปกป้องและสงวนรักษาโอกาสต่างๆของอนุชนรุ่นหลัง ด้วยการจัดการการท่องเที่ยวที่มีความหมายต่อการจัดการทรัพยากรเพื่อตอบสนองความจำเป็นทางเศรษฐกิจ สังคม และความงามทางสุนทรียภาพในขณะที่ยังสามารถรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและระบบนิเวศด้วย ขอบเขตของการพัฒนาจึงครอบคลุมทุกส่วนของการท่องเที่ยวคือ

1. กิจกรรมการท่องเที่ยวจะต้องดำรงอยู่ได้
2. มีนักท่องเที่ยวมาเยี่ยมชมอย่างสม่ำเสมอ
3. ทรัพยากรการท่องเที่ยวยังคงรักษาความดึงดูดใจไว้ไม่เสื่อมคลาย
4. กิจกรรมการบริการการมีกำไร แม้ต้องมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงการให้บริการอยู่เสมอ
5. ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมทั้งทางธรรมชาติ สังคม และวัฒนธรรมต้องไม่มีหรือมีน้อยที่สุด

การพัฒนาการท่องเที่ยวนั้นควรมีความยั่งยืนอย่างน้อย 3 ประการคือ

1. ความยั่งยืนทางด้านเศรษฐกิจ
2. ความยั่งยืนทางด้านสังคม
3. ความยั่งยืนทางด้านสิ่งแวดล้อม